

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку у виробничій сфері

МАГА Катерина Ігорівна
Поняття “грошові кошти та їх еквіваленти» і його
відображення в обліково-аналітичній системі
підприємства / Definition of “cash and cash
equivalents” and its reflection in accounting and
analytical system of the enterprise

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
магістерська програма – Облік, оподаткування та правове забезпечення
підприємства

Магістерська робота

Виконала студентка гркпи
ОПДм-21
К.І.Мага

Науковий керівник:
к.е.н., ст. викладач
Л.Т. Богуцька

Магістерську роботу допущено
до захисту:

“ ___ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **Н. В. Починок**

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ.....	6
1.1. Економічна сутність і класифікація грошових коштів та їх еквівалентів.....	6
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку грошових коштів та їх еквівалентів.....	23
Висновки до розділу 1.....	36
Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ.....	38
2.1. Організація та методика обліку готівкових розрахунків.....	38
2.2. Облік грошових коштів на розрахункових рахунках.....	50
2.3. Методика розкриття інформації про наявність і рух грошових коштів у фінансовій звітності підприємства	61
Висновки до розділу 2.....	71
Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ І АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ.....	73
3.1. Організація аналізу грошових коштів та їх еквівалентів роботи на підприємстві.....	73
3.2. Методика проведення аналізу стану і руху грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві.....	81
3.3. Аудиту грошових коштів та їх еквівалентів.....	94
Висновки до розділу 3.....	103
Висновки.....	105
Список використаних джерел.....	109
Додатки.....	120

ВСТУП

Актуальність теми. Гроші – це важлива ланка фінансової системи в усьому світі. В кожній країні, кожного дня відбуваються розрахунки грошима за придбані товари або послуги. В житті людей, гроші займають дуже важливе місце. Адже вони можуть забезпечувати усі людські потреби, матеріальні блага. Ці активи є необхідними для функціонування сучасної економіки. Тільки гроші можуть приводити в рух фінансові механізми, що здатні забезпечувати розвиток виробничих потужностей. Вони потрібні всім, їхній стан грошового обігу може привести до змін умов економічної рівноваги.

Запровадження ринкової економіки в Україні, розвиток фінансово-господарських зв'язків серед суб'єктів підприємницької діяльності, застосування нових платіжних систем та створення нових інформаційних технологій призвели до вдосконалення обліку. Прийнято багато положень та законів, що регулюють облік грошових коштів та їх еквівалентів на підприємствах. Його реформування зумовило дотримання вимог міжнародних стандартів і створило базу для прийняття управлінських рішень, що спрямовані на забезпечення ліквідності підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Грошові кошти та їх еквіваленти є важливою складовою системи кругообігу ресурсів. Прийняття ефективних рішень щодо управління грошовими коштами на підприємстві можливе завдяки розв'язанню низки задач, що стосуються методики та організації їхнього обліку, аудиту, аналізу і розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Вагомий внесок у їхнє вирішення зробили Х. Андерсон, М.Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, В.Г. Гетьман, Й.С. Завадський, З. В. Задорожний, М. В. Дерій, Ю. А. Кузьмінський, Я. Д. Крупка, Є.В. Мних, М. С. Пушкар, В.О. Озерана, С.М. Остафійчук, В.В. Сопко та інші.

Проте, на правильність та ефективність організації обліку грошових коштів більша частина підприємств звертає мало уваги. Відповідно, деякі проблеми обліку, аналізу та аудиту грошових коштів та їх еквівалентів, зокрема

їх класифікації, нормативно-правовому регулюванню, методиці та організації обліку і відповідно до нових вимог, потребують додаткових досліджень. Що спричинило вибір теми дипломної роботи, а постановка завдань вказує на її актуальність.

Метою дипломної роботи є вивчення нормативної, інструктивної та наукової літератури, проведення практичних досліджень з питань методики обліку, аудиту й аналізу грошових коштів та їх еквівалентів на прикладі ПрАТ «ОБОЛОНЬ» з метою їх удосконалення відповідно до сучасних вимог управління.

Виходячи з мети дослідження, сформульовано основні його **завдання**:

- дослідити сутність понять грошових коштів та їх еквівалентів та представити їх місце і роль у структурі активів підприємства;
- розглянути та внести пропозиції щодо класифікації грошових коштів та їх еквівалентів з метою забезпечення доцільного формування і повного використання інформації для прийняття ефективних управлінських рішень;
- дослідити методику обліку грошових коштів в касі і на рахунках в банку;
- проаналізувати наукову обґрунтованість побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій в частині обліку грошових коштів та їх еквівалентів;
- провести аналіз грошових коштів та їх еквівалентів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» та запропонувати шляхи ефективнішого їх використання;
- конкретизувати організацію проведення аудиту грошових коштів підприємства;
- запропонувати напрями удосконалення облікової, аналітичної та аудиторської роботи на підприємстві.

Предметом дослідження є методика та організація обліку, аудиту й аналізу грошових коштів та їх еквівалентів в діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є технологія та процедури бухгалтерського обліку, організація та методи аудиту операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» (сmt. Чемерівці).

Методи дослідження. Для забезпечення досягнення поставленої мети в дипломній роботі використовувались такі методи економічних досліджень: теоретичного узагальнення, дедукції та індукції, аналогії, аналізу і синтезу, графічний та порівняння.

Під час проведення дослідження були детально вивчені і проаналізовані праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, нормативно-правові акти, дані поточного обліку та звітності ПрАТ «ОБОЛОНЬ».

Наукова новизна одержаних результатів проведеного дослідження полягає у тому, що в роботі узагальнено та критично проаналізовано основну наукову та навчальну літературу з обраної теми дослідження, а саме: удосконалено порядок відображення інформації про грошові кошти та їх еквіваленти в системі обліку за рахунок перегрупування рахунків, введення додаткових субрахунків, внесення коригувань до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Апробація наукових досліджень. За результатами дослідження була опублікована стаття на тему: «Класифікація грошових коштів та їх еквівалентів» в Збірнику наукових праць студентів «Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні» (Тернопіль, 2017).

Практичне значення результатів дипломної роботи. Результати дослідження впроваджено у практичну діяльність ПрАТ «ОБОЛОНЬ», що підтверджено довідкою про впровадження.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьохрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи –117 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ

1.1. Економічна сутність і класифікація грошових коштів та їх еквівалентів

Грошові кошти є ресурсом забезпечення платоспроможності підприємства. Їх надходження та витрачання формується в результаті господарських операцій та потребує цільової направленості для досягнення поставлених господарських завдань підприємства. Не зважаючи на те, що грошові кошти займають невагому питому вагу у загальній сумі активів підприємства, вони виконують вкрай важливу роль у його функціонуванні та розвитку.

В економічній літературі грошові кошти трактують по-різному: як економічні відносини між суб'єктами господарювання, як товар, як загальний еквівалент вартості тощо.

Для визначення поняття «грошові кошти» науковцями використовується чималий діапазон термінів: «гроші», «грошові потоки», «готівка», «фінансові ресурси», що призводить до різноманітного тлумачення сутності цих тверджень в бухгалтерському обліку.

«Гроші зачаровують людей. Через них вони страждають, для них працюють. Вони вигадують найбільш майстерні способи отримати їх і найбільш майстерні способи витратити їх. Гроші – єдиний товар, який не можна використовувати інакше, ніж як звільнитися від них. Вони не нагодують вас, не одягнуть, не дадуть притулку та не розважать до тих пір, доки ви не витратите або не інвестуєте їх. Люди майже все зроблять для грошей і гроші

майже все зроблять для людей. Гроші – це загадка, що вабить, повторюється та змінює маски», - пише К. Р. Макконелл[43].

Ф.Ф. Бутинець вважає, що гроші – це металеві та/або паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі-продажу і виконують роль всезагального еквівалента, тобто, виражають вартість всіх інших товарів і обмінюються на будь-який з них [3].

Чухно А. А. зазначає, що у процесі тривалої історичної взаємодії золота і банкнот, кредитних грошей перемогли останні, стався перехід від грошей-товару до кредитних грошей, грошей-капіталу. Сучасні гроші – це кредитні гроші, які виражають рух позикового капіталу. Тому вони, намальовані на папері чи у формі електронної картки, виражають рух позикового капіталу, що визначає їхню матеріальну природу [98].

М. В. Дерій зазначає: «Гроші як один із елементів ефективного функціонування будь-якого підприємства. Саме вони проходять крізь всі економічні, бізнесові взаємовідносини та розрахунки, відображаються в облікових документах, пов'язані з витратами, доходами, фінансовими результатами і реалізують кінцеву мету економічної діяльності – отримання прибутку»[13].

Отже, вважаємо, що гроші є основним засобом для здійснення розрахунків у вигляді монет, електронних грошей та паперових банкнот.

Термін «грошові кошти» став поширений в 1950-х роках в США, адже до цього періоду він зустрічався вкрай рідко, як зазначає в своїх працях Джон Макінрой.

Грошові кошти – це реальні гроші, з їх допомогою підприємство розраховується з постачальниками та іншими кредиторами за придбані товари та/або надані послуги.

Поняття «грошові кошти» більшість науковців описують як ліквідні активи підприємства. Проте дане визначення не відображає в повному обсязі їх сутності, бо грошові кошти також використовують для здійснення розрахунків.

Розглянемо трактування змісту поняття «грошових коштів» в окремих нормативних та літературних джерелах. З рис. 1.1. бачимо, що сформульовані визначення поняття «грошові кошти» у нормативних документах лише перераховують його складові. До грошових коштів відносять готівку, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Проте дане визначення не є точним та потребує вдосконалення. Про що пишуть М. В. Дерій, Г. В. Осовська, С. М. Остафійчук, та інші науковці.

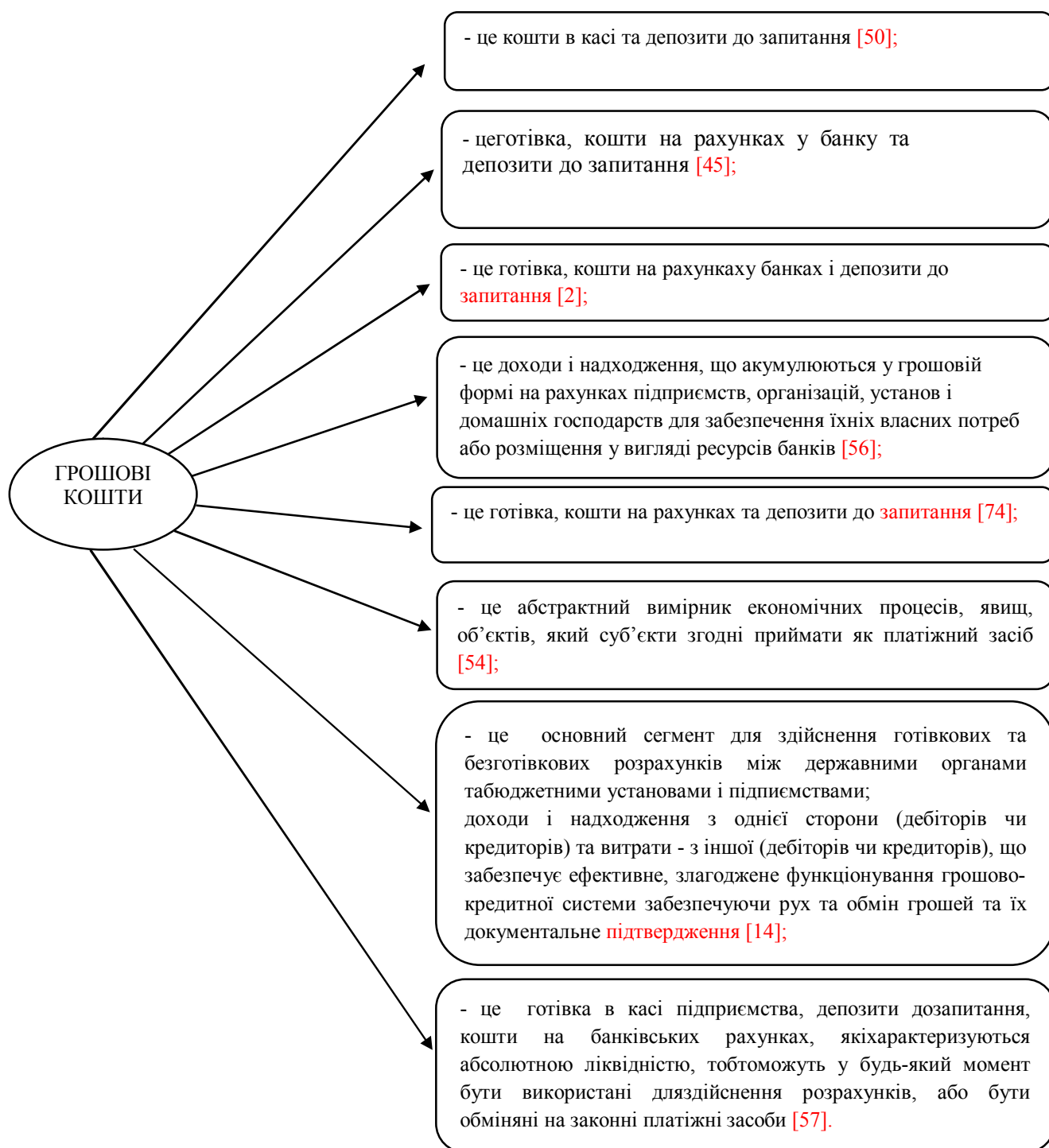

Рис. 1.1. Тракткування поняття «грошові кошти»

Осовська Г. В. зазначає, що грошові кошти – це доходи та надходження. Ми не погоджуємось із таким трактуванням, тому, що грошові кошти можуть також виступати у формі витрат.

М. В. Дерій визначає грошові кошти як доходи і надходження з однієї сторони та витрати – з іншої. Припускаємо цей підхід більш доцільним, тут грошові кошти виступають у формі доходів, надходжень та витрачань.

С. М. Остафійчук більш ширше описує склад грошових коштів, що характеризується абсолютною ліквідністю. Але, наприклад, якщо підприємство відкрило безвідзивний акредитив, тобто на цей момент грошові кошти є власністю підприємства, то використати ці кошти на власні потреби підприємство не може, тому, що зобов'язалося перерахувати ці кошти іншому підприємству, на ім'я якого створено цей акредитив. Відповідно ці кошти не можна вважати абсолютно ліквідними та віднести до грошових коштів. Проте, до поняття «грошові кошти» слід включати лише кошти на поточних рахунках у банківських установах. Кошти, що перебувають на банківських картках та у чекових книжках – вважаються коштами на інших рахунках в банках, підприємство може використати в будь-який момент часу, вважаються абсолютно ліквідними та належать до грошових коштів підприємства.

Отже, виходячи з даних рисунку 1.1. бачимо, що відсутнє єдине трактування категорії «грошові кошти». Вважаємо, на нашу думку, що грошові кошти – це поняття як бухгалтерського обліку, що відображає найліквідніші активи підприємства, які виступають у формі готівки в касі, коштів на рахунках у банку та депозитів до запитання. Також, необхідно до складу грошових коштів віднести ще й електронні кошти, бо вони мають такі самі характеристики як готівка. Електронними коштами виступають грошові одиниці, що є засобом платежу з електронних пристроїв, в яких вони накопичуються.

Вважаємо, що абсолютна ліквідність є основною характеристикою, що вирізняє грошові кошти від інших активів підприємства. Складові грошових коштів зображено на рис. 1.2.

Грошовими потоками підприємства вважають надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Грошові надходження знаходяться в постійному та динамічному русі. Це говорить про те, що грошовий потік повинен бути беззупинним.

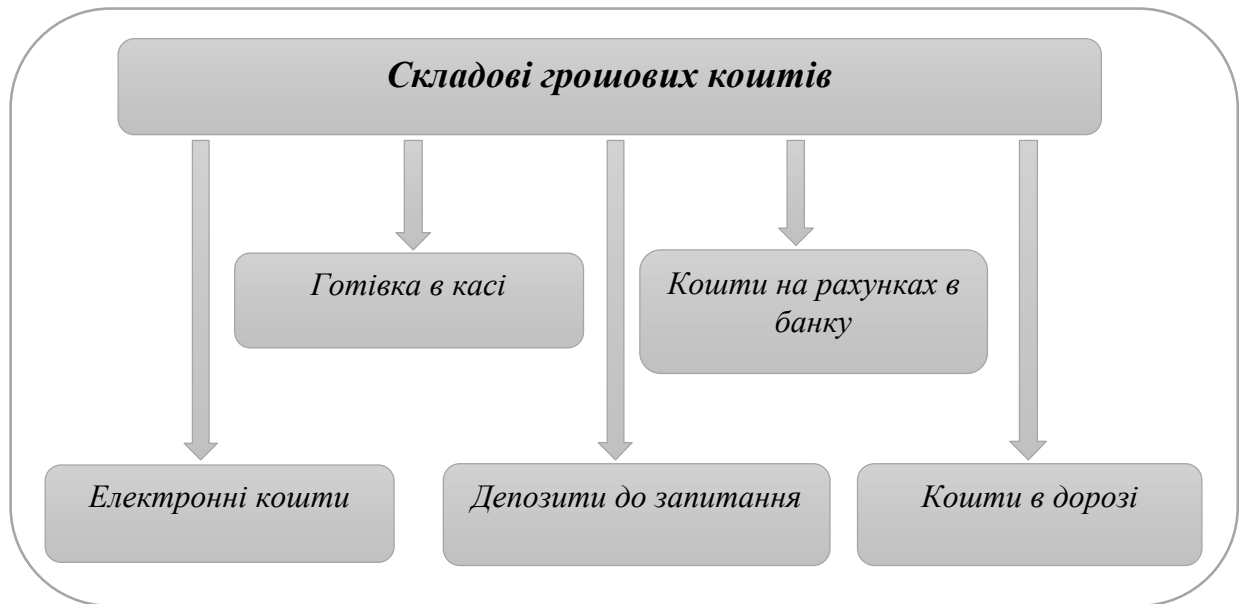

Рис 1.2. Склад грошових коштів підприємства

Поняття «фінансові ресурси» містить такі об'єкти, як грошові кошти, короткострокові фінансові інвестиції, короткострокову дебіторську заборгованість та короткострокові векселі отримані, залучені в господарський обіг з різних джерел, що використовуються підприємством для забезпечення своєї діяльності. Спостерігаємо, що дане визначення розкриває сутність фінансових ресурсів, бо деталізує форми їх виявлення, джерела створення та цільове призначення, при цьому не ускладнюючи дане визначення. Класифікація фінансових ресурсів за складом та відокремленням їх від джерел формування сприяє підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами.

Отже, дане визначення відповідає вимогам бухгалтерського обліку. Адже чітко визначає об'єкти обліку – грошові кошти, короткострокові фінансові

інвестиції, короткострокову дебіторську заборгованість та короткострокові векселі отримані, тобто активи підприємства.

Готівка – це грошові знаки національної валюти України – банкноти і монети, у тому числі розмінні, обігові, пам’ятні монети, які є дійсними платіжними засобами [66].

Як бачимо на рис. 1.2. ми більш детально розглянули «електронні гроші», що є одним із видів платіжних засобів, обіг яких здійснюється в електронному вигляді та гарантує абсолютну анонімність. Всі платіжні системи створені на основі використання кредитних платіжних карток або електронного гаманця.

Поняття «електронні гроші» характеризують як платіжний інструмент, який поєднує властивості готівкових грошей та традиційних платіжних інструментів. Електронні гроші спрямовані на здійснення платежів поза банківською системою, що пов’язує їх з готівковими коштами, відповідно з традиційними платіжними інструментами – можливість здійснення розрахунків у безготівковій формі через рахунки, що відкриті в банківських установах.

Електронні гроші конкурують із традиційними банківськими платежами, системами переказів, платіжними картами та платіжними терміналами.

Для зберігання електронних грошей, користувачі створюють електронні гаманці у платіжній системі. Управляти грошима у своєму гаманці користувач може самостійно в будь-який час, за допомогою Інтернету. Електронні гаманці використовують для розрахунків, оплата електронними грошима здійснюється миттєво і на будь-які відстані.

Використання електронних грошей потребує від всіх учасників зробити початкові інвестиції. Споживачу необхідно придбати смарт-картку або програмне забезпечення та обов’язково підключитися до мережі Інтернет, іноді – здобути додаткові знання та навички. А торговцю потрібно придбати спеціальне програмне забезпечення та/або термінал, підключитися до відповідних мереж для забезпечення зв’язку з емітентом або агентом.

Користування електронними грошима має певні переваги та недоліки, які можна побачити на рис. 1.3.

Питання, пов'язані з випуском, обігом і погашенням електронних грошей в Україні, регулюються «Положенням про електронні гроші в Україні», що затверджені Постановою Національного банку України від 04.11.2010 № 481. Національний банк України встановлює вимоги щодо суб'єктів, які здійснюють операції з електронними грошима, порядок здійснення цих операцій, а також правила використання електронних грошей в Україні [67].

Переваги:	Недоліки:
<ul style="list-style-type: none"> - Анонімність платежів - Захист від податкових органів - Швидкість і зручність платежів (з допомогою комп'ютера та інтернету у будь-якому місці та зручний час) - Можливість переказувати малі суми 	<ul style="list-style-type: none"> - Зберігання грошей власників гаманців на рахунках юридичних осіб. - Відсутність процента, який нараховується при зберіганні грошей. - Ризики шахрайства. - Зняти готівку без комісії не можна.

Рис. 1.3. Переваги та недоліки використання електронних грошей

Слід зазначити, що в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України дали роз'яснення, що не всі суб'єкти господарювання можуть використовувати електронні гроші в своїй діяльності. Зокрема, фізична особа – підприємець, що сплачує єдиний податок повинна розраховуватися виключно в готівковій чи безготівковій формах, в іншому випадку, вона повинна сплатити єдиний податок за ставкою 15% до доходу, отриманого при застосуванні такого способу розрахунків [39].

До платіжних систем, що функціонують у банківському секторі за даними Національного банку України, належить близько 15 банків, що мають право здійснювати випуск електронних грошей в Україні. В цих банках функціонують такі платіжні системи: Національна система масових електронних платежів, «MasterCard», «Visa», «ПРОСТІР», «GlobalMoney», «MoneXu», «Максі», «WebMoney», «LiqPay» «W1» [87].

До платіжних систем, що функціонують поза банківським сектором, можна віднести такі найбільш поширені платіжні системи: «Інтернет.Гроші», «WebMoneyTransfer», «Яндекс.Деньги», «RBK Money», «Ukrmoney», «E-Gold» та «PayPal», «Sigue Money Transfer», «QIWI».

Також, ще одним різновидом електронних грошей є криптовалюта, що заснована на криптографічних методах і схемою доказу «Proof-of-work». Операції відбуваються децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі. Будь-хто може виготовляти криптовалюту, встановивши вдома потужний комп'ютер, а відкладати таку валюту можна в електронних гаманцях та переводити між гаманцями. Проте у криптовалюті відсутній емісійний центр, тобто кожен криптогаманець є банком.

Криптовалютою вважають цифрові монети, що захищені від підробки та функціонують завдяки механізму асиметричного шифрування[8].

Криптовалют у світі нараховується близько тисячі, але найвідомішою є «Bitcoin» (біткойн).

Поки існуватиме анонімність, криптовалюти будуть працювати. Популярність таких розрахунків зменшиться у випадку деанонімізації.

Якщо не враховувати використання криптовалюти для кримінальних операцій, то це використання дозволить споживачам економити гроші та використовувати нові фінансові технології.

Основною метою є створення системи незалежних угод, тобто коли електронний платіж здійснюється без впливу зовнішнього регулятора, тобто без можливості скасування, блокування або оскарження даної транзакції. Інформація про транзакції не шифрується та завжди доступна у відкритому вигляді.

Bitcoin – це перша криптовалюта, яка була створена в 2009 році. Використовувати Bitcoin можуть для обміну на певні товари або послуги у суб'єктів, які їх визнають. Обмін криптовалют на класичні валюти здійснюється через онлайн-сервіс обміну цифрових валют та інші платіжні системи або обмінні пункти.

У листопаді 2016 року Національний Банк України заборонив обіг біткоїну на території України, назвавши його «грошовим сурогатом» і пославшись на можливість його використання терористами та загрозу відмивання грошей за його допомогою.

У березні 2017 р. голова Ради Національний Банк України Б. Данилишин заявив «біткоїн, та інші віртуальні валюти/криптовалюти є грошовими сурогатами, які не мають забезпечення реальної вартості і не можуть використовуватися на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства» [12].

Однак на початку лютого 2017 р. директор із комунікацій «R-Street Institute» (США), політичний аналітик Бен Карнс написав колонку на «Forbes» про те, що Україна є «тихим» лідером у революції цифрових валют: «Україна не могла б оминати пристрасних обіймів Bitcoin завдяки багатьом громадянам, які використовують цю валюту як інструмент хеджування проти крайньої інфляції і нестабільної гривні, що втратила 80% своєї вартості на тлі кризи, що триває [102].

В Україні можна купувати криптовалюту на різних біржах, та в обмінниках. В обмінниках заробляють на різниці вартості між купівлею та продажем валют, що є не завжди вигідним. Найкращим є варіанти з біржами або купівля безпосередньо у продавця з хорошим іміджем.

Найбільш поширеними криптовалютами в Україні є Bitcoin, Ethereum, Dash, Monero та Ripple. Вартість валюти на ринку наведено в таблиці 1.1

Таблиця 1.1 Вартість криптовалют у грудні 2017р. на ринку України

Назва	Ринкова капіталізація	Вартість	Обсяг продажу
Bitcoin (BTC)	278 507 805 164 \$	16 622,22 \$	5 616 311 364 \$
Ethereum (ETH)	78 231 311 209 \$	810,85\$	1 827 511 601 \$
Dash	11 726 646 962 \$	1509,87 \$	499 503669\$
Monero (XMR)	6 293 869 719 \$	405,92\$	264 068 430 \$
Ripple (XRP)	40 417 324 602 \$	1,04\$	3 353 050 000 \$

На нашу думку, перевагами криптовалют є відсутність зовнішнього чи внутрішнього адміністратора, анонімність, можливість для інвестування, відносна надійність, неопосередкованість, незалежність від політичної ситуації, оперативність, спрощення транскордонних платежів, доступ малого та середнього бізнесу до міжнародних ринків збуту, можливість трейдерам заробляти на біржах криптовалют, відкритий код криптовалюти та ін. Однак, випуск криптовалют мало контролюється, емісія заснована на криптографічних методах і схемі доказу Proof-of-work, а всі дії відбуваються децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі. Біржі криптовалют також уразливі до хакерських атак.

Необхідно сказати, що терміни «електронні гроші» і «криптовалюта» розмежовують різновиди цифрових грошей. Електронні грошові кошти є найбільш простою і швидкою формою розрахунку, доступною практично в будь-якій країні світу. З готівкою їх поєднує можливість здійснення платежів поза банківською системою, а з традиційними платіжними інструментами – можливість здійснення розрахунків у безготівковій формі. Електронні гроші забезпечуються випуском банкових установ, а криптовалюта може виготовлятися на комп'ютерній машині, підбираючи потрібні коди.

Через гроші та їх функції забезпечується реалізація господарських потреб, тому грошова система встановлює взаємозв'язок між виробництвом, розподілом, обміном і споживанням.

Науковці виділяють такі основні функції грошей:

- 1) міри вартості, тобто, гроші є засобом виміру вартості всіх інших товарів;
- 2) засобу обігу, що проявляється в ролі посередника при обміні одного товару на інший;
- 3) засобу накопичення, тобто утворення резервів, раніше виконували реальні гроші – золото і срібло, сьогодні – нерухомість, акції, довгострокові облігації та короткострокові цінні папери.

4) засобу платежу, що забезпечує можливість погашення зобов'язань між суб'єктами економічних відносин (продаж товарів у кредит та виплата зарплати);

5) світових грошей, вільний обіг грошей з благородних металів за межами визначених національних кордонів.

Погоджуємось з проф. В. В. Сопком, що класифікація грошових коштів є вихідним елементом для організації їх обліку, оскільки дає змогу їх структурувати відповідно до інформаційних потреб користувачів бухгалтерської інформації [83]. Проте більшість науковців звертають увагу лише на класифікацію грошових потоків, а не грошових коштів. Водночас, грошові потоки є похідними від грошових коштів, характеризують рухостанні в процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

Вважаємо, що правильна та раціональна класифікація грошових коштів та їх еквівалентів дозволить отримати оперативну, точну та достовірну інформацію про їх наявність, забезпечить цілеспрямоване використання, контроль за зберіганням та оптимальне управління даними високоліквідними активами підприємства.

Професор В. В. Сопко виділяє такі ознаки класифікації грошових коштів:

– за призначенням – кошти для обороту (оборотні) та для спеціального призначення (необоротні);

– за місцем зберігання – грошові кошти у банку, касі підприємства, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені у еквіваленти, цінні папери тощо.

– за видами валют – національна та іноземна (долар США, Євро, Російські рублі) валюти;

– за джерелами надходження – власні, запозичені та залучені [82].

Для того, щоб грошові кошти відповідали реальним потребам користувачів бухгалтерської інформації, ми пропонуємо виділити наступні

класифікаційні ознаки: за формою існування, видом валюти та місцем зберігання.

За формою існування розрізняють готівкові та безготівкові грошові кошти. До готівкових грошових коштів належать грошові кошти в касі, а до безготівкових – грошові кошти на рахунках в банках та електронні гроші.

За видом валюти – грошові кошти у національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах. Класифікація грошових коштів за видами валют має надзвичайно важливе значення для управління залишком грошових коштів, адже дозволяє керівництву підприємства швидко реагувати на зміну курсів іноземних валют відносно національної.

За місцем зберігання – грошові кошти в касі, грошові кошти на рахунках в банках та електронні гроші (залишки на депозитних платіжних картках та кошти на рахунках платіжних систем в Інтернеті). Дана класифікаційна ознака має дуже важливе значення для проведення інвентаризації грошових коштів.

У П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» одним із компонентів фінансових активів є грошові кошти, необмежені для використання[62]. Як відомо, напрямки використання грошових коштів можуть обмежуватися, якщо вони надходять на підприємство як цільове фінансування та цільові надходження (субсидії, надходження з бюджету та цільових фондів, гуманітарна допомога, внески фізичних і юридичних осіб), і тому можуть бути використані лише за призначенням.

Тому, вважаємо за доцільне, класифікувати грошові кошти із врахуванням обмеженості у напрямках використання:

а) необмежені у використанні – грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатися без жодних обмежень для ведення господарської діяльності;

б) обмежені у використанні – грошові кошти, які підприємство може використовувати суворо за певним цільовим призначенням.

Класифікація грошових коштів, що наведена вище має вагомим значення при аналізі фінансового стану суб'єкта господарювання. Адже,

найефективнішим прийомом забезпечення зобов'язань на підприємстві є грошові кошти, які не мають обмежень у використанні.

Еквіваленти грошових коштів – це незалежна від грошових коштів окрема економічна категорія – частина фінансових інвестицій, яка використовується не для розрахунків, а для підтримання платоспроможності підприємства, погашення його короткострокових зобов'язань, які в разі потреби, можуть бути вільно конвертовані у відомі суми грошових коштів із незначним ризиком зміни вартості.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів, які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості [53]. В той же час, визначення подане в МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» не обмежує категорію «еквіваленти грошових коштів» рамками лише фінансових інвестицій, а дозволяє включати до них будь-які короткострокові високоліквідні інвестиції [50]. Тобто міжнародні стандарти фінансової звітності наводять дещо інше трактування еквівалентів грошових коштів, ніж національні П(С)БО.

Для розкриття змісту поняття «еквівалентів грошових коштів» доцільно розглянути більш ширше поняття «інвестиції». Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект [20]. До таких цінностей належать:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду,

необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих «ноу-хау»;

– права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права та інші цінності.

Таким чином, Закон дозволяє тлумачити інвестиції, як вкладення майнових та інтелектуальних цінностей у всі можливі активи підприємства.

Згідно Податкового кодексу України інвестиції – господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на: капітальні інвестиції, фінансові інвестиції, реінвестиції[59]. На нашу думку, під «еквівалентами грошових коштів» слід розуміти саме категорію «фінансові інвестиції», а не просто «інвестиції». Це пояснюється тим, що в загальному категорія «інвестиції» включає реальні та фінансові інвестиції, а характеризуватись високою ліквідністю можуть при певних умовах саме фінансові інвестиції.

Як стверджує Т. І. Воробець фінансове інвестування за останній час все більш орієнтується на ринок цінних паперів. Різні інструменти цього ринку складають сьогодні приблизно 90% загального обсягу фінансових інвестицій[7].

Фондовий ринок забезпечує обіг цінних паперів, який є своєрідним індикатором кризових явищ економіки. Ступінь становлення та розвитку фондового ринку в країні є невід’ємним індикатором успішного проведення ринкових реформ та важливим компонентом сучасного механізму економічного регулювання [16].

Покращення економічної ситуації в державі згладжує коливання кон’юнктури фондового ринку і стимулює зберігати вільні залишки грошових коштів у вигляді грошових еквівалентів, погіршення – навпаки зменшує попит на фінансові інструменти. Тобто в більшості випадків еквівалентами грошових коштів будуть саме короткострокові високоліквідні цінні папери, які

характеризуються стабільною кон'юнктурою на фондовому ринку протягом тривалого часу.

Для визначення критерію віднесення активів до складу еквівалентів грошових коштів принципово важливе значення має поділ фінансових інвестицій за їх видами, які незалежно від строку їх обігу поділяються на пайові та боргові.

Пайові фінансові інвестиції або інструменти власного капіталу (акції, паї, майнові права):

- підтверджують право на частину в активах підприємства, що залишається після вирахування сум за всіма його зобов'язаннями;
- виступають у вигляді пайових цінних паперів (акцій) або внесків до статутного капіталу інших підприємств;
- мають необмежений термін обігу;
- утримуються підприємством з метою одержання доходу за рахунок дивідендів або придбані з метою перепродажу чи одержання доходу за рахунок зростання ринкової вартості інвестицій.

На відміну від інструментів власного капіталу, боргові інструменти не надають права власності. До них відносять інвестиції, які:

- виступають як боргові цінні папери (облігації підприємств, державні облігації, облігації місцевих позик, казначейські зобов'язання, ощадні (депозитні) сертифікати, іпотечні облігації);
- визначають відносини позики між власником та емітентом;
- мають визначений термін обігу;
- утримуються підприємством до їх погашення з метою одержання доходу у вигляді відсотків або придбані з метою перепродажу й одержання доходу за рахунок зростання їх ринкової вартості.

Еквівалентами грошових коштів можуть бути високоліквідні боргові фінансові інструменти при дотриманні умов короткого строку обігу (протягом терміну 3-6 місяців), або при придбанні незадовго до погашення чи придбані з метою подальшого продажу, які характеризуються незначним ризиком зміни їх

вартості, тому метою їх придбання та утримання буде погашення короткострокових зобов'язань. Придбання інструментів власного капіталу або пайових фінансових інвестицій здійснюється, в більшості випадків, з метою отримання прибутку або здійснення впливу на діяльність об'єктів інвестування. Крім того, зазвичай пайові фінансові інструменти є більш ризиковими, оскільки їх ринкова вартість прямо залежить від стабільності та прибутковості діяльності їх емітента. Виходячи з цього, на нашу думку, складові еквівалентів грошових коштів відображені на рисунку 1.4.

Еквіваленти грошових коштів споріднені із грошовими коштами, тому що вони, як і останні, утримуються для погашення короткострокових зобов'язань, а не для інвестиційних або для яких-небудь інших потреб, проте здатні приносити певний інвестиційний дохід, як фінансові інвестиції.

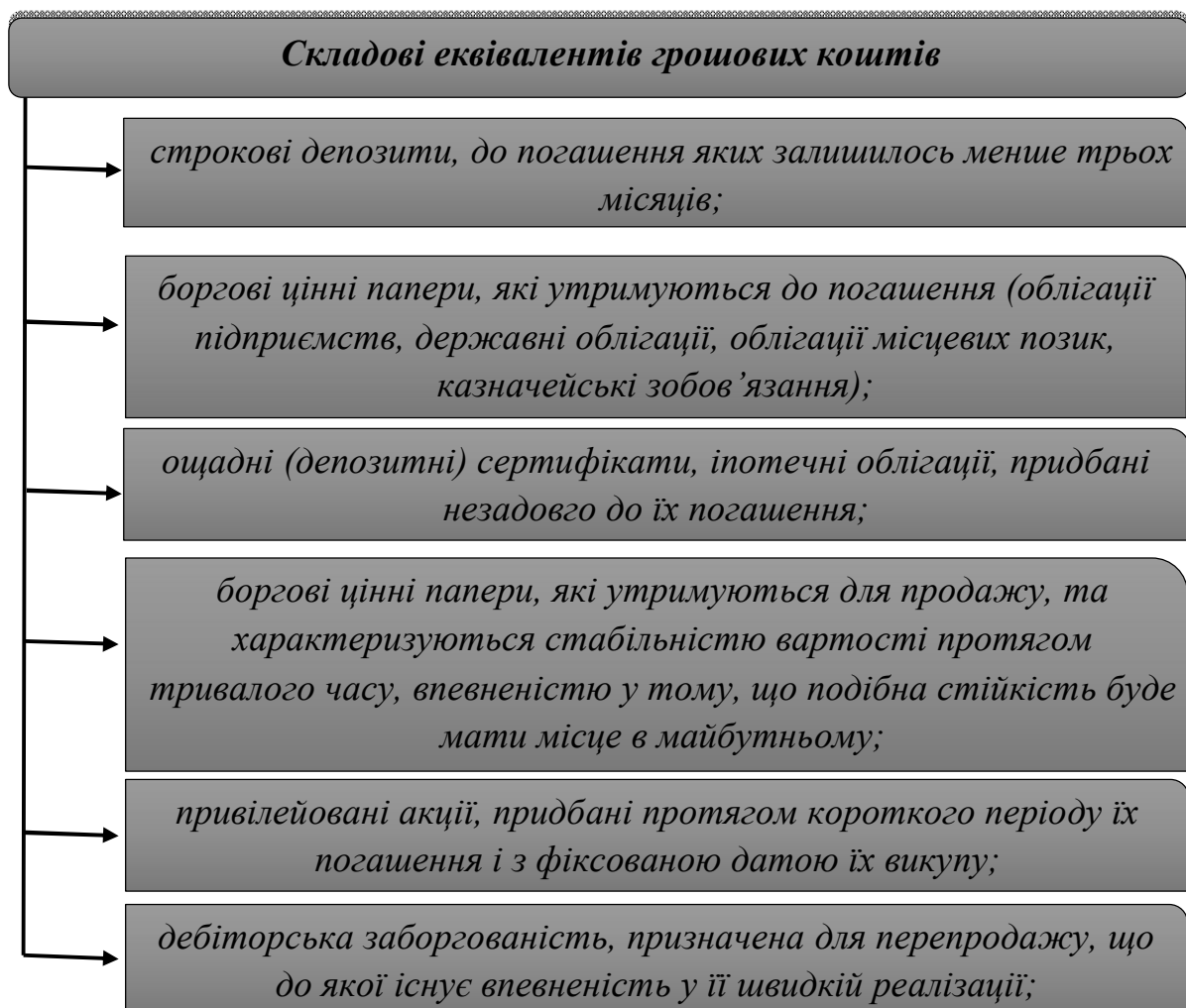

Рис. 1.4. Складові еквівалентів грошових коштів

Пропонуємо наступну класифікацію еквівалентів грошових коштів:

1. За регіональною ознакою емітента:
 - зовнішні інвестиції в еквіваленти грошових коштів;
 - внутрішні інвестиції в еквіваленти грошових коштів.
2. Залежно від виду валюти, в якій здійснювалися інвестиції в еквіваленти грошових коштів:
 - еквіваленти грошових коштів в національній валюті;
 - еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті.
3. За емітентами:
 - державні;
 - місцеві;
 - госпрозрахункових підприємств та організацій.
4. Залежно від мети інвестора:
 - еквіваленти грошових коштів, придбані з метою перепродажу;
 - еквіваленти грошових коштів, що утримуються до погашення.
5. За методом оцінки на дату складання балансу:
 - еквіваленти грошових коштів, які оцінюються за справедливою вартістю;
 - еквіваленти грошових коштів, які оцінюються за собівартістю з врахуванням зменшення корисності;
 - еквіваленти грошових коштів, які оцінюються за амортизованою собівартістю.
6. Залежно від набуття права власності в результаті вкладень в еквіваленти грошових коштів:
 - еквіваленти грошових коштів, що надають право власності
 - еквіваленти грошових коштів, що не надають права власності.

Таким чином, еквівалентами грошових коштів можуть бути боргові фінансові інвестиції з коротким строком обігу та/або придбані (отримані) незадовго до їх погашення або такі, що можуть бути вільно реалізовані

підприємством у будь-який момент, і характеризуються стабільністю їх вартості протягом тривалого часу та впевненістю у тому, що подібна стійкість буде мати місце в майбутньому.

У фінансовій звітності суб'єктів господарювання категорія «гроші» замінюється категорією «грошові кошти». Безсумнівно, що головною характеристикою, яка повинна братись до уваги при віднесенні активів до складу грошових коштів, є ліквідність, тобто здатність активу швидко перетворюватись у законні платіжні засоби з мінімальними втратами його вартості. Тому, до грошових коштів необхідно відносити готівку в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби. Еквіваленти грошових коштів за своєю суттю є чимось середнім між грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями. Практика показує, що короткий строк погашення фінансової інвестиції не варто брати за ключовий критерій при включенні її до складу еквівалентів грошових коштів, тобто основним критерієм є висока ліквідність.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку грошових коштів та їх еквівалентів

Регулювання бухгалтерського обліку в більшості провідних країн світу відбувається за рахунок норм законодавства, що мають детальні положення, в яких описано порядок ведення бухгалтерського обліку. Відповідно держава турбується, щоб усі учасники ринкових відносин постійно отримували достовірну бухгалтерську інформацію та в майбутньому мали змогу передбачити певні ризики для того, щоб запобігати непередбаченим втратам.

Бухгалтерський облік в Україні ґрунтується на визнаних на міжнародному рівні нормах ведення обліку та складання звітності, основні вимоги яких встановлені Законом України «Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні». Бухгалтерський облік ведеться на підприємстві з дня його реєстрації та до моменту ліквідації [94 с.158].

Сучасна національна система бухгалтерського обліку динамічно розвивається й на сьогоднішній день складається з підсистем, які можна згрупувати за ознакою регуляторного органу, що встановлює порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. На сьогоднішній день суб'єктами нормативного регулювання обліку є кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, Державний комітет статистики, Державна податкова служба, Національний банк та інші державні органи.

Правове регулювання представляє собою діяльність держави з внесенням організованості та впорядкованості в усі сфери бухгалтерського буття. Базою правового регулювання слугує законодавство – сукупність загальнообов'язкових правових актів, що друкуються органами державної влади з дотриманням чіткої процедури і у встановленій формі. Потрібно розрізняти нормативні акти, котрі видаються державними органами, та конкретні правові норми, що являють собою самостійні положення, які знаходяться в цих актах [75].

Основою організації обліку є дійсна законодавча база та всі інші нормативні документи, які виступають основною частиною національної системи обліку та звітності.

В Україні державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється з метою:

- створення єдиних для всіх правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств, що гарантують та захищають інтереси інших користувачів;

- покращення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Під обліковим законодавством розуміють сукупність правових актів та окремих обліково-правових норм, які регулюють бухгалтерський облік.

Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні представлена п'ятьма рівнями, кожен з яких охоплює документи, які показані на рис.1.5.

Законодавчі основи регулювання бухгалтерського обліку у призначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає правові принципи регулювання, організації ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності та поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік і подати фінансову звітність відповідно до чинного законодавства.

Законом передбачено:

- 1) державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності з метою захисту інтересів користувачів й удосконалення бухгалтерського обліку та звітності;
- 2) застосування принципів і методів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які визначаються національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та не суперечать міжнародним стандартам;
- 3) розробку галузевими міністерствами та іншими органами виконавчої влади методичних рекомендацій щодо застосування національних П(С)БО відповідно до галузевих особливостей;
- 4) напрями діяльності Методологічної ради з бухгалтерського обліку тощо.

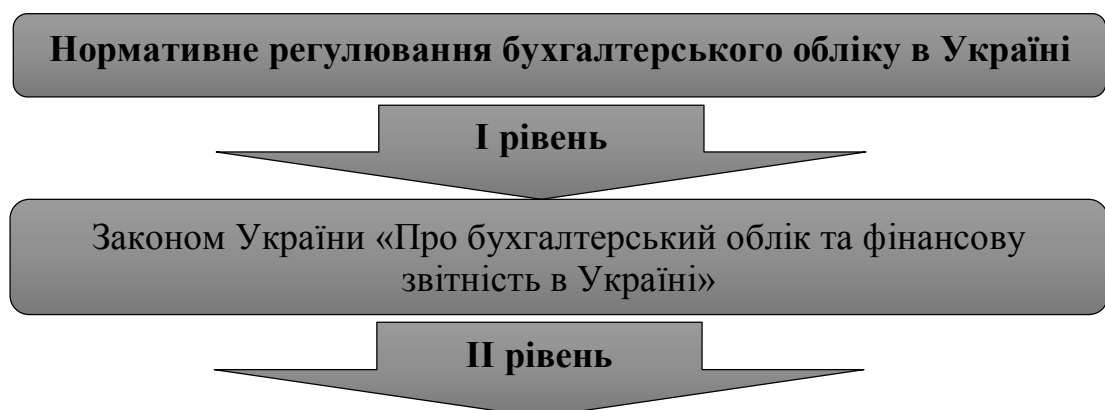

Рис.1.5.Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні.

Стандарт звітності – облікові правила та процедури, що стосуються виміру, оцінки й надання облікової інформації, розроблені відповідними професійними організаціями, наприклад, Комісією зі стандартів фінансового обліку (США), Комітетом з міжнародних стандартів фінансової звітності, що знаходиться у Великобританії, Методологічною Радою при Міністерстві фінансів України.

Бухгалтерський стандарт – ценормативний документ у якому прописані стандартні вимоги до методів і процедур ведення бухгалтерського обліку. Стандартикеруються бухгалтерськими принципами. Стандарти бухгалтерського обліку у багатьох країнах розробляються професійними недержавними організаціями бухгалтерів, відповідно одна частина стандартів носить обов’язковий характер, а інша – рекомендаційний. У деяких країнах (в тому числі Україна) правила бухгалтерського обліку встановлюються особами, уповноваженими на це урядовими органами.

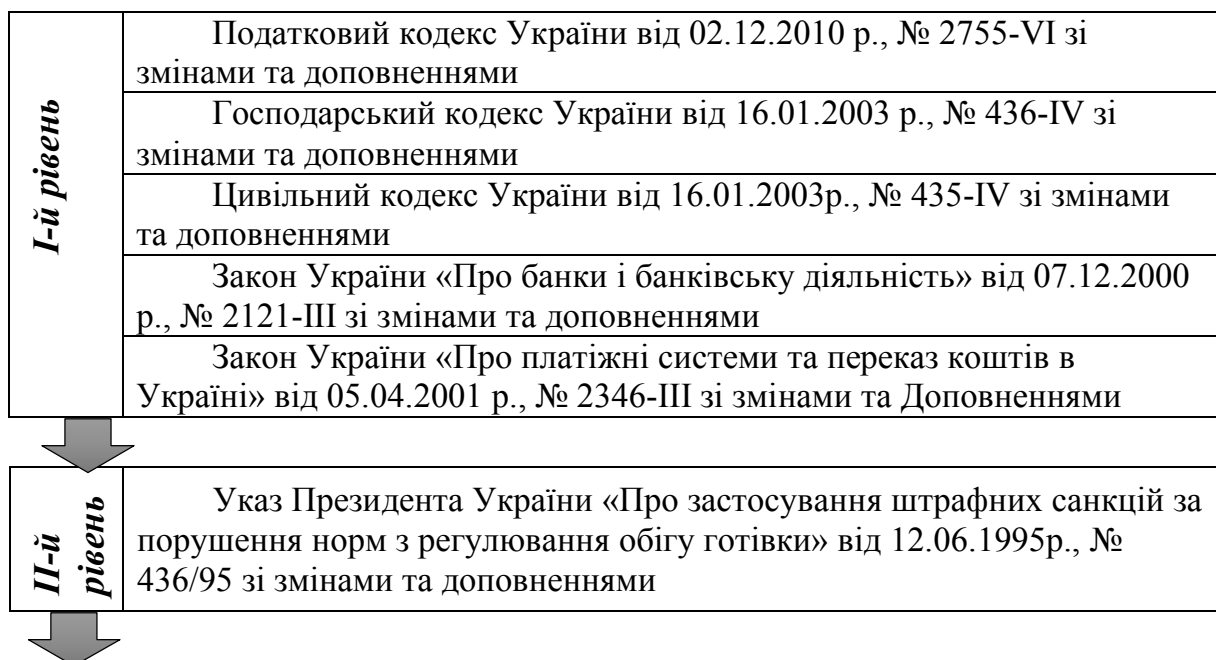
Сьогодні загальний характер багатьох норм і правил (стандартів) дає бухгалтерам широке поле для професійної творчості та спонукає до самостійного прийняття важливих рішень з облікових проблем.

На сьогодні в Україні діють Положення (станданти) бухгалтерського обліку, які регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку. Деякі національні стандарти об'єднують положення декількох МСФЗ, а в окремих випадках розробляються стандарти, зміст яких не має аналогу в міжнародних стандартах. Але всі національні стандарти базуються на МСФЗ та не суперечать їх положенням.

Нормативно-правові акти (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації Міністерства фінансів та інших органів, що розробляються і затверджуються на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей і потреб певних видів діяльності.

Відповідно на п'ятому рівні накази, розпорядження, щодо організації бухгалтерського обліку і застосування конкретної облікової політики, які приймаються керівництвом підприємства із врахуванням норм попередніх чотирьох рівнів нормативно-правових документів.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку грошових коштів та їх еквівалентів можна схематично представити як ієрархічну піраміду із п'яти рівнів (рис. 1.6.).

III-й рівень	НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», від 07.02.2013 р., №73 зі змінами і доповненнями
	П(С)БО № 12 «Фінансові інвестиції» від 26.04.2000 р., № 91 зі змінами та доповненнями
	П(С)БО № 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001р., № 551зі змінами та доповненнями
	П(С)БО №21 «Вплив змін валютних курсів» від 10.08.2000 р., № 193 зі змінами та доповненнями
	П(С)БО №22 «Вплив інфляції» від 28.02.2002 р., № 147 зі змінами та доповненнями
↓	
VI-й рівень	Положення про ведення касових операцій в національній валюті України, затверджене постановою Національного банку України № 148 від 29.12.2017р.
	Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», затверджена постановою правління Національного банку України № 22 від 21.01.2004р.
	Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах № 492 від 12.11.2003 р.
↓	
V-й рівень	Наказ про облікову політику підприємства
	Наказ про договірну політику підприємства

Рис. 1.6. Рівні нормативного регулювання грошових коштів та їх еквівалентів

Окремо потрібно виокремити міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, приміром МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [48] та МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» [49], дія яких спрямована на регулювання операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами.

Відповідно до МСФЗ 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони вже виражені в грошових одиницях, що діють на кінець звітного періоду.

В МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначено порядок отримання фіксованої або визначеної кількості одиниць певної валюти [48].

Відповідно до МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів», на кінець кожного звітного періоду здійснюється перерахунок монетарних статей, які

виражені в іноземній валюті. Курсові різниці, що виникають під час розрахунків за монетарними активами або перерахунку монетарних статей за чинними валютними курсами, які відрізняються від тих, за якими вони були визначеними під час первісного визнання.

Державний рівень нормативного регулювання складається з чотирьох підрівнів: перший – представляє державні вихідні правові норми, які мають найвищу юридичну силу, а саме: Податковий кодекс України (ПКУ), Господарський кодекс України (ГКУ), Цивільний кодекс України (ЦКУ) та Закони України.

Так, зокрема, Господарський кодекс України регулює договірні відносини між суб'єктами господарювання, відповідальність за невиконання договірних зобов'язань, а також регламентує поведінку суб'єктів господарювання під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності після сплати передбачених законом податків та зборів самостійно розпоряджаються валютною виручкою від проведених ними операцій, крім випадків, визначених нормативною базою.

В Податковому кодексі України розкрито зміст поняття «кошти» та зазначено, що позитивна курсова різниця від зміни курсу включається до складу доходів, а негативна – до витрат. В п. 4.2 ст. 135 зазначено, що доходи за кредитно-депозитними операціями включаються до оподаткованого доходу підприємства [59].

Відповідно з п.3 ст. 3 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахунково-касових операцій у торгівлі, громадському харчуванні та послуг», передбачено, що суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі (із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо) при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, а також операції з приймання готівки для подальшого її переказу зобов'язані застосовувати реєстратори розрахункових операцій,

що включені до Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій, з додержанням встановленого порядку їх застосування та проводити розрахункові операції на повну суму покупки через зареєстровані, опломбовані в установленому порядку і проведені у фіскальний режим реєстратори розрахункових операцій з роздруківкою відповідних розрахункових документів, що підтверджують виконання розрахункових операцій[19].

Основними нормативними документами, що регламентують бухгалтерський облік операцій з безготівковими коштами, є закони України, і в першу чергу, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Як відмічає Г. П. Голубнича, «Чітка організація процесу формування обліково-аналітичної інформації на етапах виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення забезпечується дотриманням принципу підпорядкування (взаємозалежності). Застосування цього принципу дає можливість враховувати межі та структури конкретних локальних облікових систем, що безпосередньо впливає на обсяги та якість самої інформації» [10].

Важливими нормативними документами, що регламентують бухгалтерський облік операцій з безготівковими коштами, є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [18] та Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [21].

Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає основні вимоги щодо банківського обслуговування рахунків та встановлює обов'язки банків щодо ідентифікації клієнтів, які відкривають рахунки, та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів. У Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» визначено коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також регулюється порядок відкриття рахунків, та їхні види.

Другий рівень – Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів. Дані нормативні документи є обов'язковими для дотримання на всій території України та не повинні суперечити Конституції та законам України. Акти, що мають важливе значення, видаються у формі постанов. Документи з

оперативних та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень. При цьому потрібно врахувати, що акти Уряду можуть бути прийняті лише на підставі й на виконання законів України, а також указів Президента України.

В Указі Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» встановлено розмір фінансових санкцій, які застосовуються до суб'єктів господарювання у разі порушення операцій з готівковими коштами [88]. Окрім цього, згідно зі ст. 1642 Кодексу про адміністративні правопорушення, за порушення правил ведення операцій з готівкою на підприємство накладаються штрафні санкції. Відповідно до статті 250 ГКУ [27], штрафні санкції можуть бути застосовані до суб'єктів господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше, ніж через рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Положення (стандарти) бухгалтерського обліку грошових коштів та їх еквівалентів є третім рівнем регулювання бухгалтерського обліку цих активів.

УНП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначаються зміст, мета, принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. У звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду за результатом господарської діяльності [53].

Відповідно П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації що до фінансових інвестицій, операцій із спільної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності [61].

П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інструменти та її розкриття у фінансовій звітності [62].

Операції з коштами в іноземній валюті є однією з найважливіших складових монетарних активів та регламентуються П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [64]. У цьому стандарті розкрито сутність монетарних

активів, проте відсутні критерії віднесення до остатніх. Ще одним істотним недоліком цього стандарту є його поширення на ті монетарні активи, які виражені в іноземній валюті, зокрема: на кошти на валютному рахунку та готівку, дебіторську заборгованість іноземного покупця, яка непогашена, векселі та фінансові інвестиції, якщо передбачається їх погашення грошовими коштами.

Порівняння положень П(С)БО 21 та МСБО 21 щодо обліку монетарних активів наведено в табл. 1.2.

Операцію в іноземній валюті слід відображати після первісного визнання у функціональній валюті, застосовуючи до суми в іноземній валюті курс «спот» між функціональною валютою та іноземною валютою на дату операції.

Курсова різниця виникає тоді, коли монетарні статті виникають від операції в іноземній валюті, а зміна у валютному курсі відбувається в період між датою операції і датою розрахунку. Коли розрахунки за операцією здійснюються протягом того самого облікового періоду, в якому операція відбулася, тоді вся курсова різниця визнається в цьому періоді.

Проаналізувавши основні положення П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та МСФЗ 21 «Вплив змін валютних курсів», не виявлено істотних відмінностей між цими стандартами, тому, що в основу національних стандартів покладено міжнародні.

Таблиця 1.2 Порівняльна характеристика П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» та МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»

№ з/п	Ознака	П(С)БО [51]	МСФЗ (IFRS) 21 [43]
1	2	3	4
1.	Визначення сутності поняття «монетарні статті»	Статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів	Утримувані одиниці валюти, а також активи та зобов'язання, що їх мають отримати або сплатити у фіксованій або визначеній кількості одиниць валюти.
2.	Основні характеристики монетарної статті	Право на отримання фіксованої суми грошей або їх еквівалентів.	Право на отримання фіксованої або визначеної кількості одиниць валюти.
3.	Склад монетарних Статей	Гроші на розрахунковому рахунку в іноземній валюті,	Грошові кошти, довгострокова та поточна дебіторська

		дебіторська заборгованість за відвантаженими нерезиденту товарами.	заборгованість, позики надані, якщо їх погашення очікується в грошовій сумі.
4.	Первісне визнання монетарної статті	Монетарні активи, які виражені в іноземній валюті, під час первісного визнання відображаються у валюті Звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції (дата визнання активів, доходів)	Операцію в іноземній валюті слід відображати після первісного визнання у функціональній валюті, застосовуючи до суми в іноземній валюті курс «spot» між функціональною валютою та іноземною валютою на дату операції.
5.	Оцінка монетарних статей на дату балансу	Монетарні статті в іноземній валюті відображаються з використанням валютного курсу на дату балансу.	Монетарні статті в іноземній валюті слід переоцінювати, застосовуючи курс на кінець Звітного періоду.
6.	Визначення курсових різниць за монетарними статтями	Курсові різниці за монетарними статтями визначаються на звітну дату та на дату погашення заборгованості.	Курсова різниця виникає тоді, коли монетарні статті виникають від операції в іноземній валюті, а зміна у валютному курсі відбувається в період між датою операції і датою розрахунку. Коли розрахунки за операцією здійснюються протягом того самого облікового періоду, в якому операція відбулася, тоді вся курсова різниця визнається в цьому періоді.

Виявлено схожі риси, зокрема щодо сутності терміна «монетарні активи» та їх складових, оцінювання монетарних активів в іноземній валюті на дату первісного визнання та необхідності визначення курсових різниць на Звітну дату та на дату здійснення розрахунків. Поряд із цим виявлено, що відмінною рисою є те, що міжнародний стандарт дає змогу також застосовувати курс, який наближається до фактичного валютного курсу на дату здійснення операції. Наприклад, для всіх операцій, які були здійснені в іноземній валюті протягом тижня або місяця, можна застосувати середній валютний курс цієї валюти. У вітчизняному стандарті бухгалтерського обліку такого положення не передбачено.

Щодо нормативного регулювання безготівкових розрахунків, то основним документом, що регулює їх механізм, форми, стандарти документів і документообіг – «Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в

національній валюті». Окрім цієї Інструкції, існують положення (зокрема й П(С)БО 21), кожне з яких регулює порядок здійснення розрахунків за допомогою векселя, чека, акредитива та платіжних карток. Загалом безготівковий обіг в Україні регламентується значною кількістю нормативних актів різного рівня.

Четвертий рівень нормативного регулювання висвітлює інструкції, які видаються на Державному рівні або НБУ.

Операції з коштами в національній валюті регламентуються положенням «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» № 148 від 29.12.2017р. Відповідно до вище зазначеного положення гранична сума готівкового розрахунку міжпідприємствами протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлена в сумі 10 000 грн, а з фізичними особами до 50 000 грн. включно [66].

Необхідно відмітити, що порушення граничної суми готівкового розрахунку може призводити до порушення ліміту готівки, адже при перевищенні ліміту розрахунків у платника готівки кошти в розмірі такого перевищення розрахунково додаються до фактичних залишків готівки у касі на кінець дня одноразово у день здійснення цієї операції з подальшим порівнянням одержаної розрахункової суми із затвердженим лімітом каси.

Якщо сума одержаного перевищення та залишків готівки буде більше дозволеного ліміту залишку готівки у касі, підприємство повинне буде понести адміністративну відповідальність. Якщо розмір ліміту перевищує зазначену суму виявленого перевищення та фактичного залишку готівки у день перевищення, то підстав для притягнення до відповідальності платника немає.

Вищезазначене обмеження стосується також розрахунків готівкою між підприємствами в оплату за товари, що придбані на виробничі (господарські) потреби за рахунок коштів, одержаних за корпоративними спеціальними платіжними засобами. Таким чином, якщо працівник отримав кошти під звіт або зняв їх із корпоративної картки підприємства з метою придбання товарів

або сировини від імені підприємства, то сума граничного розрахунку діє. Винятком є лише видача працівнику коштів на відрядження.

У випадку здійснення підприємствами розрахунків з іншими підприємствами у понад встановлену граничну суму коштів до підприємства будуть застосовувати штрафні санкції, сума яких розраховується, виходячи з фактичних залишків готівки в касі на кінець дня. Після цього здійснюється порівняння розрахованої суми з лімітом готівки каси. У разі встановлення факту перевищення ліміту готівки до суб'єкта господарювання застосовуються санкції у вигляді штрафу у двократному розмірі сум виявленої понадлімітної готівки за кожний день[88].

Порядок проведення інвентаризації готівки, грошових коштів та їх еквівалентів, бланків документації суворої звітності зазначений в 3 розділі наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014р. №879 (зі змінами та доповненнями)[65].

Наявність готівки, цінних паперів, чекових книжок та інших цінностей в касі підприємства перевіряється комісією та оформляється актом інвентаризації. Інвентаризація каси на підприємстві проводиться відповідно до положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні»[66].

Постанова № 22 «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21.01.2004 (зі змінами і доповненнями редакція від 31.10.2017) року. Інструкцією визначені форми платіжних інструментів, порядок їх заповнення, правила подання та відкликання, права та обов'язки учасників розрахунків в залежності від застосування тієї чи іншої форми безготівкових розрахунків[71].

Інструкція №492 «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті» від 12.11.2003 (зі змінами і доповненнями) року регламентує порядок відкриття поточних рахунків, які відкриваються зареєстрованим суб'єктом підприємницької діяльності незалежно від форми

власності. Поточні рахунки в національній та іноземній валюті використовуються для здійснення безготівкових розрахунків. Поточні рахунки для зберігання коштів і здійснення всіх видів розрахунків, кредитних та касових операцій відкриваються в установі банку за місцем реєстрації підприємства або в будь-якому банку України за згодою сторін[26].

Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності розглядають питання розкриття інформації за статтями балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал.

П'ятий рівень – регулювання господарських операцій з готівкою та їх еквівалентами на рівні підприємства. До таких документів належать Наказ про облікову політику підприємства, інші накази, положення та інструкції, які мають обов'язковий характер у межах одного окремого підприємства. Керівництво на підприємстві встановлює самостійно пріоритетність документів, їх зміст і статус, принципи побудови і взаємодії між собою, а також порядок підготовки і затвердження.

Вважаємо, що найбільш актуальним залишається питання щодо дотримання ліміту готівки в касі.

Отже, основними проблемами формування якісної обліково-аналітичної інформації в бухгалтерському обліку грошових коштів та їхніх еквівалентів є відсутність нормативних актів, що регулюють бухгалтерський облік монетарних активів, недосконалість нормативного регулювання бухгалтерського обліку монетарних активів, що призводить до викривлення інформації про монетарні активи в національній валюті.

На сьогодні в Україні існує досить багато нормативно-правових актів, щорегламентують облік грошових коштів та їх еквівалентів, проте для більшоефективної організації обліку необхідно здійснити гармонізацію національного законодавства відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності.

Висновок дорозділу 1

1. Досліджено поняття «грошові кошти», що виступає вираженням вартості всіх товарів, як вид універсального товару, який є загальним еквівалентом. Грошові кошти виступають у формі готівки в касі, коштів на рахунках у банку, депозитів до запитання, коштів в дорозі та електронних грошей, що відображають найліквідніші активи підприємства.

2. Розглянуто поняття «електронні гроші», що виступають у вигляді грошових одиниць, обіг яких здійснюється за допомогою інформаційних технологій. Досліджено новий вид електронних грошей «криптовалюта»—цифрові монети, що захищені від підробки, та функціонують завдяки механізму асиметричного шифрування.

3. Запропоновано наступні класифікаційні ознаки грошових коштів з метою управління грошовими коштами користувачами інформації: за формою існування (готівкові та безготівкові грошові кошти); за видом валюти (грошові кошти у національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах); за місцем зберігання (грошові кошти в касі, грошові кошти на рахунках в банках та електронні гроші); за джерелами надходження та напрямками використання (грошові кошти необмежені у використанні та грошові кошти обмежені у використанні).

4. Вивчено поняття «еквіваленти грошових коштів» та встановлено, що це високоліквідні боргові фінансові інструменти з коротким строком обігу, що складаються з цінних паперів, депозитних сертифікатів, казначейських зобов'язань тощо.

5. Розроблено класифікацію еквівалентів грошових коштів, зокрема за регіональною ознакою емітента (зовнішні інвестиції та внутрішні інвестиції в еквіваленти грошових коштів), та залежно від виду валюти, в якій здійснювалися інвестиції в еквіваленти грошових коштів (в національній валюті та в іноземній валюті), залежно від емітента (державні, місцеві та госпрозрахункових підприємств та організацій), залежно від мети інвестора

(еквіваленти грошових коштів, придбані з метою перепродажу та еквіваленти грошових коштів, що утримуються до погашення), за методом оцінки на дату складання балансу (еквіваленти грошових коштів, які оцінюються за справедливою вартістю, які оцінюються за собівартістю з врахуванням зменшення корисності, та які оцінюються за амортизованою собівартістю), залежно від набуття права власності в результаті вкладень в еквіваленти грошових коштів (ті, що надають право власності та не надають права власності).

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ

2.1 Організація та методика обліку готівкових розрахунків

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах, в установах та організаціях – це система методів, способів, заходів, які забезпечують його оптимальне функціонування та розвиток відповідно до мети, цілей та місії.

Організація та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-IV від 16 липня 1999 року, Положеннями

(стандартами) бухгалтерського обліку, Порядком подання фінансової звітності та іншими нормативно-правовими актами, затвердженими Міністерством фінансів України, які визначають принципи і методи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Бухгалтерський облік на підприємствах здійснюється безперервно з моменту реєстрації підприємства до моменту його ліквідації. На підприємстві більшість господарських операцій пов'язані з придбанням, виробництвом та продажем товарів або послуг, а також оплатою та одержанням грошових коштів та їх еквівалентів. Оскільки грошові кошти мають здатність швидко обертатись, ступінь ризику помилок в обліку цієї ділянки є досить великий. Саме тому одним з важливих завдань на підприємстві є підвищення якості обліково-аналітичної інформації щодо грошових коштів та їх еквівалентів, яке «може бути забезпеченим на базі таких фундаментальних якісних характеристик, як правдивість, точність, повнота, нейтральність, що формуються на основних принципах надання та розкриття обліково-аналітичної інформації».

Отже, питання формування якісної обліково-аналітичної інформації про грошові кошти та їхні еквіваленти в умовах застосування національних П(С)БО та змін у нормативно-правовому забезпеченні бухгалтерського обліку та звітності є актуальними.

Організація системи управління грошовими коштами та їх еквівалентами на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» включає:

- організацію обліку, що забезпечує періодичне складання звітів про надходження грошей, їх використання та залишок в касі та на рахунках у банках;
- контроль наявності необхідних сум грошових коштів різного призначення (для поточних операційних потреб, для погашення зобов'язань поточного періоду та для здійснення непередбачених витрат);
- запобігання нагромадження зайвих сум тимчасово вільних грошових коштів і розміщення їх з метою одержання доходу до виникнення необхідності;

– складання бюджету грошових коштів – прогнозу грошових потоків, який розробляється на основі планування майбутніх готівкових надходжень і виплат на різні проміжки часу.

Згідно із п.3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» до грошових коштів відноситься: готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [53].

Порядок відображення грошових операцій з коштами у бухгалтерському обліку суб'єктів господарювання регламентується Інструкцією «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженого наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р. зі змінами та доповненнями[25].

Успішна діяльність підприємства можлива лише за наявності необхідної кількості грошових коштів. З них починається і ними закінчується операційний цикл діяльності будь-якого підприємства.

Грошові кошти на солодовому заводі ПрАТ «ОБОЛОНЬ» знаходяться:

- в касі;
- на рахунках в банках;
- в дорозі.

До касових операцій належать приймання та видача готівкових коштів, які ведуться безпосередньо через касу підприємства.

Основним нормативним документом, що регулює облік касових операцій на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні».

Відповідно до даної постанови, кожна установа, підприємство та організація для здійснення розрахунків готівкою повинна мати касу. На ПрАТ «ОБОЛОНЬ» каса – це приміщення, де здійснюються розрахунки готівкою, місце прийому, видачі та зберігання готівкових коштів, інших цінностей та касових документів.

Для ведення касових операцій на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» передбачена посада касира. Відповідно до чинного законодавства, касир несе повну матеріальну відповідальність за збереження всіх прийнятих ним цінностей. Касир повинен бути ознайомлений з порядком ведення касових операцій, з ним укладений договір про матеріальну відповідальність.

На підприємстві дотримуються відповідних умов щодо забезпечення збереження грошових коштів в касі. Для зберігання готівки в підприємства є належним чином обладнане окреме приміщення каси, до якого не мають доступу сторонні особи. Готівка зберігається у вогнетривкому сейфі, який після закінчення роботи каси замикається ключем. Ключ від сейфу і печатка зберігаються у касира. Дублікати ключів в опечатаних касиром пакетах зберігаються у керівника підприємства.

При організації обліку готівки в касі важливим є встановлення ліміту залишку готівки в касі підприємства. Ліміт залишку готівки в касі – це граничний розмір суми готівки, що може залишатися в касі в позаробочий час [29, с. 134]. Ліміт встановлюють усі підприємства, які здійснюють готівкові розрахунки на підставі розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі, що підписується головним бухгалтером та керівником підприємства (або уповноваженою ним особою).

Відповідно до положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» гранична сума готівкового розрахунку між підприємствами протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлена в сумі 10 000 грн, а з фізичними особами до 50 000 грн. включно [66].

При розрахунку враховується строк здавання підприємством готівкової виручки (готівки) для її зарахування на рахунки у банках, визначений відповідним договором банківського рахунку. Якщо підприємство має відокремлені підрозділи, то для кожного з них при необхідності підприємство має право затвердити окремий ліміт. Установлений ліміт каси затверджується внутрішніми наказами (розпорядженнями) підприємства.

У разі невстановлення ліміту залишку готівки в касі, він вважається нульовим, і вся готівка, яка перебуває в касі на кінець робочого дня, вважається понадлімітною. Готівкова виручка, що перевищує встановлений ліміт каси, обов'язково здається до банків для її зарахування на банківські рахунки. Підприємства мають право зберігати у своїй касі готівку, одержану у банку для виплат, що належать до фонду оплати праці, а також пенсій, стипендій, дивідендів понад установлений ліміт каси протягом трьох робочих днів, включаючи день отримання готівки у банку.

В загальному порядку ліміт каси встановлюється на вибір підприємства або за середньоденним надходженням, або за середньоденним вибуттям готівки із каси за будь-які три місяці поспіль з останніх дванадцяти. Зазвичай підприємства для розрахунку вибирають три місяці з найбільшими сумами надходжень готівки до каси (або готівкових виплат з каси на різні потреби).

Якщо підприємство вирішило обчислювати ліміт каси за середньоденним надходженням готівки, то в гр. 1 Розрахунку зазначається вся сума готівкових надходжень в касу (крім коштів, отриманих з банків) за 3 обрані місяці поспіль.

В гр. 2 Розрахунку зазначається середньоденна сума надходжень до каси (значення ряд. 1 Розрахунку ділиться на кількість робочих днів в обраному періоді). Рядки 3 та 4 в цьому випадку не заповнюються (ставиться прочерк).

Якщо ж підприємство вирішило обчислювати ліміт каси за середньоденним вибуттям готівки з каси, то йому слід заповнити рядки 3 та 4, а в рядках 1 та 2 поставити прочерки.

Якщо на підприємстві середньоденний показник касових оборотів дорівнює нулю або не перевищує 10 НМДГ (170 грн), то в такому випадку ліміт каси встановлюється відповідним наказом на рівні 170 грн.

Ліміт залишку готівки в касі на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» не встановлено. Касир солодового заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» – А. В. Роздайгора в кінці кожного робочого дня здає готівку в банк.

Вважаємо за доцільне здійснити розрахунок залишку ліміту в касі для солодовому заводу ПрАТ «ОБОЛОНЬ», щоб в майбутньому запобігти його

перевищенню(табл. 2.1.).

Таблиця 2.1. Розрахунок ліміту залишку грошових коштів в касі на солодовому заводі ПрАТ «ОБОЛОНЬ» станом на 01.01.2018 р.

№ З/п	Найменування показників	Фактично за три будь-які місяці поспіль з останніх дванадцяти, що передують строку встановлення (перегляду) ліміту
1.	Готівкова виручка (надходження до каси, крім сум, що одержані з банків)	29523.00
2.	Середньоденні надходження (рядок 1 розділити на кількість робочих днів підприємства за три місяці)	468.00
3.	Виплачено готівкою на різні потреби, а також на відрядження (крім виплат, пов'язаних з оплатою праці, пенсій, стипендій, дивідендів)	—
4.	Середньоденна видача готівки (рядок 3 розділити на кількість робочих днів підприємства за три місяці)	—

З таблиці 2.1 бачимо, що готівкова виручка на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за жовтень, листопад та грудень 2017 року становить 29523 грн., підприємство всі виплати здійснює через банк, то середньоденної виплат з каси не має. Кількість робочих днів – 63. В результаті здійснених розрахунків пропонуємо встановити ліміт залишку готівки в касі ПрАТ «ОБОЛОНЬ» у розмірі 468 грн.

З метою контролю готівки в касі доцільно не рідше одного разу на місяць здійснювати непланову ревізію каси, під час якої готівку перераховують. Після перевірки усіх прибуткових і видаткових документів визначають залишок, який звіряють з готівкою. Якщо під час ревізії виявлено нестачу, то її стягують із касира. Підприємство зобов'язане негайно подати позов щодо стягнення нестачі. Якщо в касі ревізією виявлені надлишки, то відображення нестачі оформляють таким записом: Дебет 30 «Готівка», Кредит 71 «Інший операційний дохід».

Касові операції на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» оформлюються документами (рис.2.1), типові міжвідомчі форми яких затверджені НБУ і Мінфіном України,

які повинні застосовуватись без змін на всіх підприємствах, незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форми власності, до них належать:

–КО-1 «Прибутковий касовий ордер»;

–КО-2 «Видатковий касовий ордер»;

–КО-3 «Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів»;

–КО-4 «Касова книга»;

–КО-5 «Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей»

Касові ордери – це документи, що засвідчують законність надходження грошей до каси підприємства та їх витрачання за цільовим призначенням.

Оприбуткування готівки в касу ПрАТ «ОБОЛОНЬ» оформляють прибутковим касовим ордером (форми № КО-1), який виписує бухгалтерія в одному примірнику, та реєструє в Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів. Прибутковий касовий ордер підписує головний бухгалтер або уповноважена особа, за умови наявності письмового розпорядження керівника підприємства, та касиром.

У прибуткових ордерах зазначають суму коштів, що приймається — цифрами та прописом, від кого прийнято гроші та за що, або навіщо одержані гроші. В ордерах проставляють кореспондуючі рахунки на яких має бути відображена операція та зазначають підтверджувальні документи, які є підставою для складання ордерів (чеки, авансові звіти, заяви) [33 с.105].

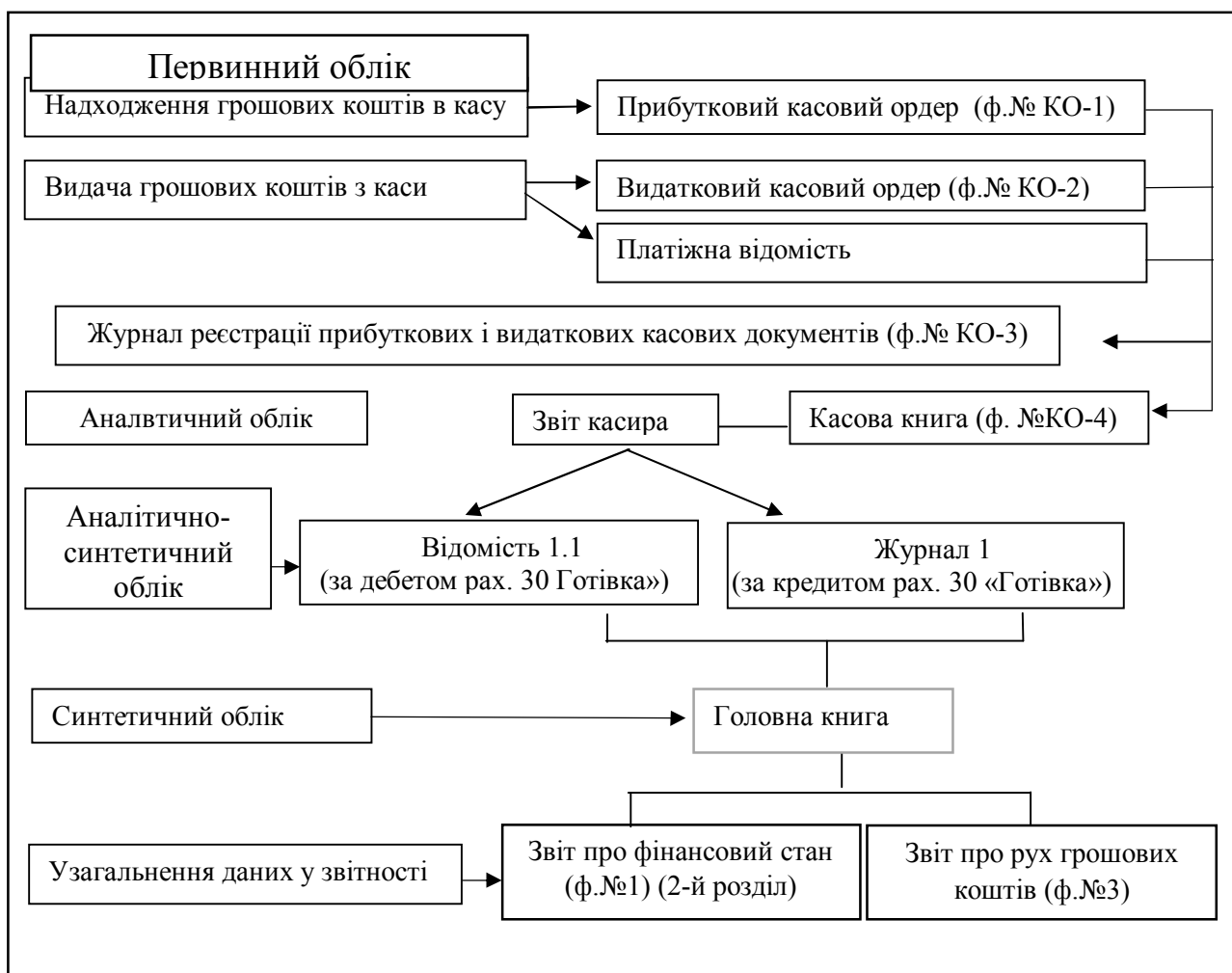

Рис. 2.1.Схема документування касових операцій на солодовому заводі ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Відповідно, персоні, яка передає готівку дається відривний корінець прибуткового касового ордеру, завіреного підписами головного бухгалтера, касира і печаткою підприємства.

Операція по внесенню грошових коштів в касу має бути здійснена в день оформлення прибуткового касового ордеру. Якщо до кінця робочого дня готівка не була внесена, то прибутковий касовий ордер скасовується. Скасований ордер касир передається до бухгалтерії, де його підшивають у спеціальну папку до скасованих документів і зберігаються протягом 36 місяців після завершення календарного року.

Також, підприємство може отримувати грошові кошти з поточного рахунку в банку. За умови, якщо підприємство має відкритий рахунок в банку і зберігає на ньому свої кошти. Підставою для заповнення прибуткового

касового ордера при отриманні готівки з банку є грошовий чек, який відривається з чекової книжки, що виписують на ім'я касира або уповноваженої особи. Для отримання в банку чекової книжки потрібно заповнити заяву, в якій вписують прізвище, ім'я, по батькові та зразок підпису касира. Заява завіряється печаткою підприємства та підписами керівника і головного бухгалтера. Тоді, після певної перевірки на заяві ставиться дозвільний напис уповноваженого працівника банку.

Чек заповнюють вручну кульковою ручкою темного кольору або темним чорнилом. Суму, яку потрібно отримати пишуть з початку рядка, починаючи з великої літери без скорочень, назви грошових одиниць пишуть скорочено, а копійки –цифрами. Вільне місце після написання суми потрібно прокреслити.

На чеку обов'язково залишають свої підписи керівник підприємства та головний бухгалтер, та завіряється печаткою. Також на корінці вписують прізвище, ім'я та по батькові особи, яка має отримати готівку.

Виправлення у чеках забороняються, якщо під-час заповнення чеку зробили помилку, то він визнається недійсним. На чеку і корінці до нього потрібно зробити напис «анульовано» та виписати новий чек. Чек буде дійсний протягом 10 днів.

Коли грошові кошти надходять з поточного рахунку в касу підприємства, то до прибуткового касового ордеру долучається квитанція та банківська виписка, яка підтверджує списання готівки з поточного рахунку в банку та оприбуткування в касу підприємства.

Видачу готівки з каси на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» оформляють видатковим касовим ордером (форма КО-2), який завіряють підписами касир, керівник підприємства, головний бухгалтер.

Видача готівки з каси без підпису одержувача у видатковому касовому ордері не приймається. При видачі готівки з каси, касир вимагає у особи, якій видаються кошти, надати паспорт та записує його серію, номер, ким і коли був виданий.

Особа розписується у видатковому касовому ордері або у видатковій відомості про отримання зазначеної суми гривень. Коли у видатковій відомості є кілька одержувачів, то вони також показують паспорти і залишають підписи у відповідній лінійці документа.

Видача готівки з каси здійснюється лише тій особі, яка зазначена у видатковому касовому ордері або видатковій відомості.

Вибуття готівки з каси виникає внаслідок таких подій:

- передача коштів в банк для зарахування на поточний рахунок;
- виплати зарплати;
- виплати депонованих сум;
- виплати коштів за надані послуги та виконані роботи юридичним та фізичним особам;
- видача коштів підзвіт на відрядження та придбання товаро-матеріальних цінностей;
- повернення коштів покупцю за раніше куплену продукцію;
- повернення фінансової допомоги чи позики;
- здавання готівки структурним підрозділам до головної каси підприємства.

Зарахування готівки на поточний рахунок супроводжується заповненням таких документів, як – заява на переказ готівки з квитанцією до прибуткового документа банку на внесення готівки, що затверджується підписами відповідальних осіб з банку та печаткою банку.

Перевезення виручки до банку здійснюється інкасаторською службою, супровідним документом є копія супровідної відомості до сумки з виручкою, що засвідчена підписом та штампом інкасатора-збирача.

Прибуткові та видаткові касові ордери підлягають запису до касової книги (форма КО-4). Кожне підприємство веде одну касову книгу в національній валюті та окремо на кожну іноземну валюту, яка повинна бути пронумерована, прошнурована, скріплена печаткою. Кількість аркушів в касовій книзі підтверджується підписом керівника і головного бухгалтера.

В касовій книзі відображаються всі операції по надходженню та видачі готівки. Порядок оформлення касової книги зображено на рис. 2.2.

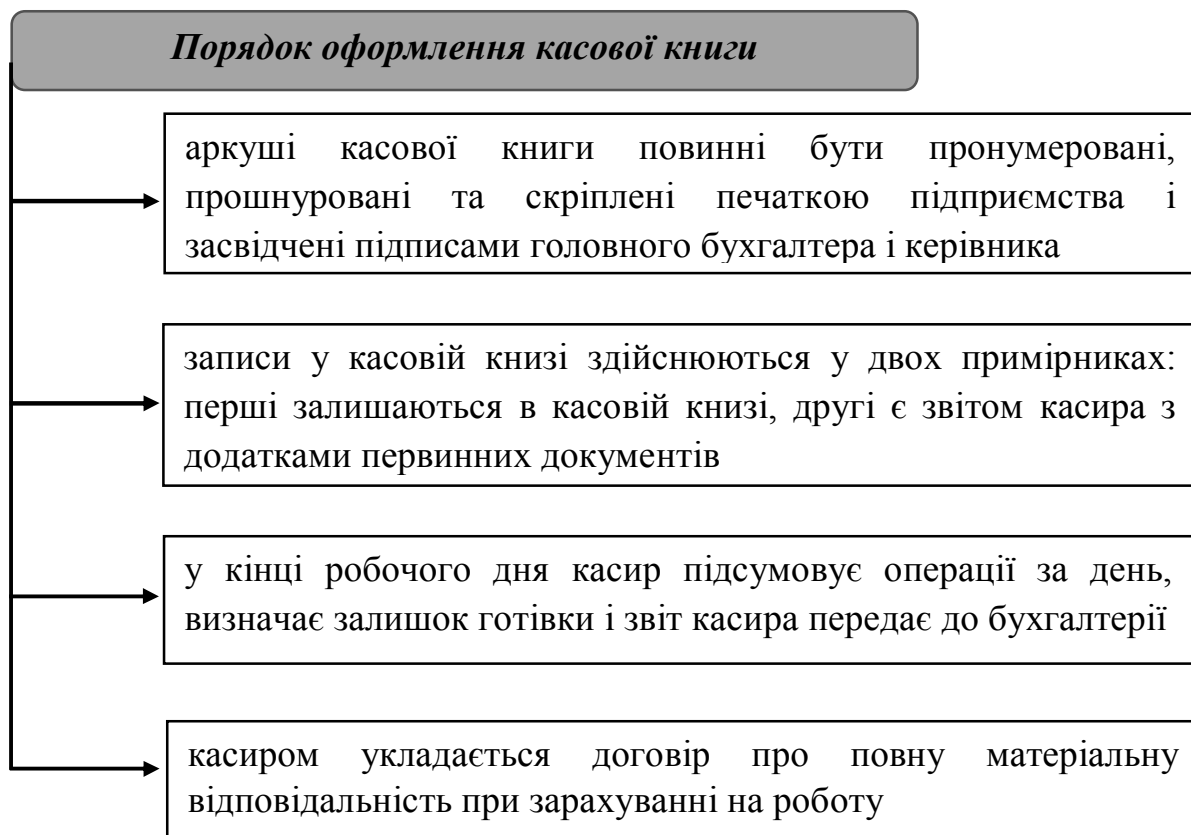

Рис. 2.2. Оформлення касової книги на ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Записи в касовій книзі здійснюються касиром одразу ж після отримання або видачі грошей по кожному касовому ордеру. Записи в касовій книзі здійснюються у двох примірниках через копіювальний папір кульковою або чорнильною ручкою. Перші примірники залишаються у касовій книзі, а другі є відривними і називаються – звітом касира.

В кінці кожного робочого дня касир підбиває підсумки операцій за день, виводить залишок готівки в касі підприємства на початок наступного дня і передає до бухгалтерії звіт касира (відривний листок касової книги) разом з прибутковими і видатковими касовими ордерами. Звіт касира разом з касовими ордерами передається бухгалтеру під розпис у касовій книзі.

Бухгалтер повинен перевірити правильність оформлення касових ордерів та на якій підставі вони виписані, а також записи і виведений залишок у касовій

книзі на кінець дня, і навпроти кожної суми повинен поставити шифр кореспондуючих рахунків.

Касир та бухгалтер несуть відповідальність за прийняту готівку та грошові документи – з ними укладається угода про повну індивідуальну матеріальну відповідальність.

За даними звіту касира в бухгалтерії ведуть облік касових операцій. Для відображення їх в синтетичному обліку звіт касира перевіряють та контирують всі записи з надходження та витрачання готівки.

На ПрАТ «ОБОЛОНЬ» касову книгу ведуть в електронній формі за допомогою комп'ютерних засобів в самостійно розробленій програмі «КУВ». За допомогою програми забезпечується візуальне відображення і роздрукування документів «Вкладний аркуш касової книги» та «Звіт касира», які за формою і змістом відповідають касовій книзі у паперовій формі (відповідно до типової форми № КО-4). Після закінчення календарного року касова книга на електронних носіях передається до архіву підприємства для зберігання протягом 36 місяців.

Також для відображення касових операцій використовуються регістри: Журнал № 1 та Відомість 1.1, а при журнально-ордерній формі – Журнал-ордер № 1 та дебетова відомість до нього.

Облік наявності та руху грошових коштів в касі підприємства ведеться на основі перевірених звітів касира та прикріплених до них документів (перевіряється відповідність залишків грошових коштів на кінець дня та початок наступного, правильність оформлення касових документів, наявність усіх підписів, правильність виведення загальних підсумків в касі за кожен день): Відомість 1.1. (дебет рахунку 30)та Журнал 1(за кредитом рахунку 30).

Отже, для правильного документування господарських операцій з готівкою в ПрАТ «ОБОЛОНЬ» дотримуються таких вимог:

–надходження та витрачання готівки оформляється прибутковими та видатковими касовими ордерами з чітким дотриманням вимог щодо їх заповнення;

–чітке записування кожної здійсненої касової операції у касову книгу, щоденне підбиття підсумків у цій книзі;

–погашення касиром спеціальним штампом касових документів, для того, щоб запобігти зловживання цими документами, зокрема, повторного їх використання;

–перевірка фактичного залишку готівки із залишком у касовій книзі;

–дотримання встановленого ліміту залишку готівки в касі на кінець робочого дня.

На ПрАТ «ОБОЛОНЬ» узагальнена інформація про наявність і рух грошових коштів у касі підприємства відображається на рахунку 30 «Готівка», що відповідає інструкції «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»[25].

Для ведення автоматизованого обліку підприємство використовує систему «KUB». Ми визначили, що в робочому плані рахунків в системі не оновили назву рахунку. Тому, вважаємо за доцільне змінити назву «Каса» на правильну назву «Готівка»(табл.2.2.).

Таблиця 2.2.Пропоновані зміни в робочому плані рахунків в ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Діючий робочий План рахунків	Пропозиції щодо змін у робочому Плані рахунків
30 «Каса»: -3010 «Каса в національній валюті» -3020 «Каса в іноземній валюті USD» -3022 «Каса в іноземній валюті EUR»	30 «Готівка»: -3010 «Готівка в національній валюті» -3020 «Готівка в іноземній валюті USD» -3022 «Готівка в іноземній валюті EUR»

За дебетом рахунку 30 «Готівка» відображається надходження грошових коштів у касу підприємства, за кредитом – виплата грошових коштів із каси підприємства. Дебетове сальдо вказує на залишок готівки в касі підприємства на відповідну дату.

За дебетом рахунок 30 «Готівка» кореспондує з рахунками 31 «Рахунки у банках», «Доходи», «Розрахунки з підзвітними особами», «Розрахунки з

різними дебіторами» тощо. Записи в кредиті рахунка «Готівка» здійснюють в кореспонденції з дебетом рахунків 661 «Розрахунки з оплати праці», 372 «Розрахунки з підзвітними особами», 31 «Рахунки у банках», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 65 «Розрахунки за страхуванням» тощо[54, с.131].

Отже, документування господарських операцій з обліку готівки в касі включає відображення надходження та витрачання грошових коштів у прибуткових та видаткових касових ордерах, які реєструються у Журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів, Головній книзі, операції за кредитом рахунка 30 «Готівка» ведуть у журналі №1, а за дебетом – у відомості №1.1. Записи у журналі №1 та відомості №1.1. здійснюють на підставі первинних та зведених облікових документів (Звітів касира, долучених до них прибуткових та видаткових касових ордерів) у розрізі кореспондуючих рахунків у хронологічному порядку. У кінці місяця дані журналу №1 і відомості №1.1 підраховують, сальдо на початок і кінець місяця звіряють із залишком касової книги, залишки по рахунку 30 «Готівка» відображають у Головній книзі та Звітності підприємства.

2.2. Облік грошових коштів на розрахункових рахунках

Відповідно до діючого законодавства України всі підприємства зобов'язані зберігати вільні грошові кошти на рахунках в установах банків, які є фінансовими посередниками у здійсненні безготівкових розрахунків між суб'єктами господарювання та фізичними особами.

Згідно із Законом України №1983-19 від 05.04.2001 р. (зі змінами та доповненнями) «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» банки відкривають своїм клієнтам поточні та депозитні рахунки.

Поточний рахунок – це рахунок, що банк відкриває клієнту на договірній основі для зберігання грошей та для здійснення всіх видів операцій за цим

рахунком відповідно до умов договору та вимог законодавства України [29, с.148].

Вкладний (депозитний) рахунок – це рахунок, що банк відкриває клієнту на договірній основі для зберігання грошей, які клієнт передає банку в управління на встановлений термін та під визначений процент відповідно до умов договору [29, с. 148].

Банки відкривають своїм клієнтам рахунки в національній та іноземній валюті. Як правило, поточні рахунки в іноземній валюті є «мультивалютними», тобто на них можуть обліковуватись кошти клієнта в різних валютах. Також є спеціальні види поточних банківських рахунків з особливими вимогами до їх відкриття та використання, наприклад: рахунки для формування статутного капіталу підприємства; рахунки нерезидентів-інвесторів; поточні рахунки для угоди про спільну діяльність (без створення юридичної особи) тощо. Окремо слід зазначити про карткові рахунки (картрахунки), коштами на яких можна розпоряджатися за допомогою платіжної картки.

Зараз не існує законодавчих обмежень щодо кількості рахунків, які можна відкрити у банках. Виняток становлять рахунок для формування статутного капіталу (кожне підприємство може відкрити лише один такий рахунок) та поточного рахунку, що відкривається для угоди про спільну діяльність без створення юридичної особи (також лише один).

До картки включаються зразки підписів осіб, яким відповідно до установчих документів надане право розпорядження рахунком підприємства і підписання розрахункових документів.

Право першого підпису належить керівнику підприємства, якому відкривається рахунок, а також відповідним службовим особам, уповноваженим керівником. Право другого підпису належить головному бухгалтеру, а в разі відсутності такої посади – особі, що користується правами головного бухгалтера, або службовій особі, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку та Звітності, та відповідним службовим особам, уповноваженим керівником. Право першого підпису не може бути надано

головному бухгалтеру, або іншим особам, які мають право другого підпису. Своєю чергою, право другого підпису не може бути надано особам, які користуються правом першого підпису. При цьому особи, які мають право першого та другого підпису, вказуються в картці зі зразками підписів і відбитком печатки. Зразок підпису керівника вноситься до картки обов'язково [28, с. 151].

Усі вище перелічені документи, що подаються до банку, повинні бути завірені органом, який їх видав, або нотаріально, або підписом уповноваженого працівника банку.

Банк відкриває рахунок протягом 10 днів. Після того, як договір про відкриття рахунку з банком підписано, про це необхідно повідомити орган державної податкової служби.

Поточні рахунки підприємства можуть бути закриті на підставі заяви клієнта; на підставі рішення відповідного органу, на який згідно із законом покладено функції щодо припинення діяльності юридичної особи або припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця (за заявою ліквідатора, голови або члена ліквідаційної комісії, управителя майна тощо); у разі смерті власника рахунку – фізичної особи та фізичної особи – підприємця (за заявою третьої особи, зокрема спадкоємця); на інших підставах, передбачених законодавством України або договором між банком і клієнтом.

Банк закриває поточний рахунок юридичної особи на підставі документа, виданого державним реєстратором в порядку, який підтверджує державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Закриття поточного рахунку за бажанням клієнта здійснюється на підставі його заяви про закриття поточного рахунку, складеної у довільній формі із зазначенням таких обов'язкових реквізитів: найменування банку; найменування (прізвища, ім'я, по батькові), ідентифікаційного коду за ЄДРПОУ (ідентифікаційного номера) власника рахунку; номера рахунку, який закривається.

Заява про закриття поточного рахунку юридичної особи підписується

керівником юридичної особи або іншою уповноваженою на це особою і засвідчується відбитком печатки юридичної особи.

Банк за наявності коштів на поточному рахунку, який закривається на підставі заяви клієнта, здійснює завершальні операції за рахунком (з виконання платіжних вимог на примусове списання, або стягнення коштів, виплати коштів готівкою, перерахування залишку коштів згідно з дорученням клієнта тощо) [33, с. 152].

Датою закриття поточного рахунку вважається наступний після проведення останньої операції за цим рахунком день. У день закриття поточного рахунку банк зобов'язаний видати клієнту довідку про закриття рахунку.

ПрАТ «ОБОЛОНЬ» має відкритий один рахунок у національній валюті та один у іноземній валюті в банку «Райффайзен Банк Аваль».

Джерелами надходження на поточний рахунок ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є кошти отримані від покупців та замовників за товари та послуги, що надані іншим підприємствам і організаціям, кредити банку та ін. Основними напрямами витрачання коштів з поточного рахунку у банку є платежі постачальникам за сировину, матеріали, енергію, а також кредити, що погашаються у банку, внески до бюджету, погашення заборгованості, виплата заробітної плати тощо.

Відповідно ПрАТ «ОБОЛОНЬ» для обліку операцій на поточному та валютному рахунках у банку використовує рахунок 31 «Розрахунки в банках». Інформація про наявність і рух грошових коштів відображається на таких субрахунках:

311 «Поточні рахунки в національній валюті»

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»

313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»

314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»

315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»

316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Для здійснення операцій по поточному рахунку до банку подаються документи, форми яких затверджені НБУ.

Операції на рахунках ПрАТ «ОБОЛОНЬ» виконують за розрахунково-грошовими документами затвердженими банком (рис. 2.3.)

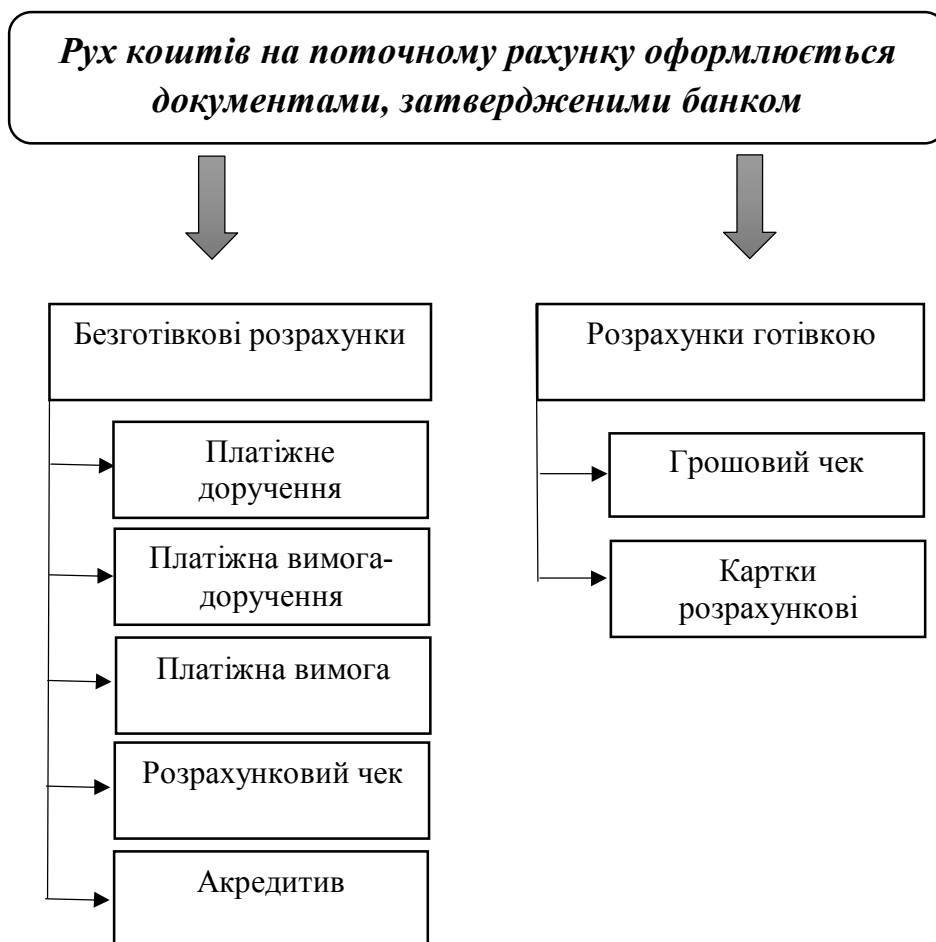

Рис. 2.3. Документування руху коштів на рахунках в банку

Розрахунковий документ виписується в такій кількості примірників, скільки необхідно для всіх учасників безготівкових розрахунків, найменша кількість – це два примірники.

Перший примірник повинен мати відбиток печатки та підписи повірених осіб підприємства. Підписи мають відповідати зразкам, що наведені в банківській картці.

На ПрАТ «ОБОЛОНЬ» розрахункові операції здійснюються за допомогою платіжного доручення, розрахункових карток, чеків, акредитивів.

Всі розрахункові документи, що надходять до банку впродовж операційного часу виконуються в день надходження. Розрахункові документи, що надійшли після операційного часу, банк виконує наступного робочого дня.

Платіжне доручення — це розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку для перерахування коштів на рахунок одержувача.

Платіжне доручення банк приймає, якщо зазначена в ньому сума не перевищує залишок на рахунку платника. Якщо на рахунку відсутні кошти або їх недостатньо, то банк прийме платіжне доручення лише тоді, коли це передбачено умовами договору між платником і банком. Такий договір називають овердрафтом – короткостроковий кредит банку для здійснення поточних платежів.

Розрахунки платіжними дорученнями на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» можуть здійснюватись:

–за фактично отриману продукцію (виконані роботи, надані послуги тощо);

–у порядку попередньої оплати, якщо такий порядок розрахунків встановлено законодавством та обумовлено в договорі;

–для завершення розрахунків за актами звірки взаємної заборгованості підприємств;

–для сплати податків, зборів і обов’язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів;

–в інших випадках — відповідно до укладених договорів та вимог чинного законодавства.

Платіжне доручення на ПрАТ «ОБОЛОНЬ»подаютьдо банку у вигляді електронних розрахункових документів, використовуючи при цьому систему«Согр2» клієнт-банк.

У платіжному дорученні повинні бути заповнені всі обов’язкові реквізити, а саме номер документа, дата складання, найменування відправника і отримувача, номер рахунку, назви банків відправника і отримувача, номер

рахунку отримувача, сума цифрами і прописом, призначення платежу, підписи уповноважених осіб, печатки.

Списання коштів з рахунків юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, що є на їхніх рахунках у банках, не допускається без їхньої згоди, допускається лише у випадках, установлених законами України, за рішеннями судів, арбітражних судів та за виконавчими листами нотаріусів.

Розрахунковий документ на безспірне стягнення коштів оформляється на бланку платіжної вимоги у трьох примірниках та подається стягувачем до установи банку, що його обслуговує.

Платіжні вимоги приймає банк стягувача протягом десяти календарних днів з дня виписки. День оформлення платіжної вимоги не враховується.

За допомогою меморіального ордера банк списує з поточного рахунка підприємства грошові кошти за розрахунково-касове обслуговування.

Чек – документ, що містить письмове розпорядження власника рахунка (чекодавця) установі банку–емітента (банку, що видає чекову книжку), яка веде його рахунок, сплатити чекодержателеві зазначену в чеку суму коштів. Чеки часто використовуються для розрахунків з юридичними і фізичними особами за отримані товари, виконані роботи, надані послуги з метою скорочення розрахунків готівкою. Розрахунки чеками можуть здійснюватися за допомогою:

а) чекових книжок, зброшурованих по 10, 20, 25 аркушів, що є бланками суворої звітності;

б) розрахункових чеків, які використовуються фізичними особами при здійсненні разових операцій.

Строк дії чекової книжки — один рік, а розрахункового чека — три місяці.

Невикористані розрахункові чеки після закінчення строку дії чекової книжки або використання коштів чекового рахунка підлягають поверненню до банку-емітента, який їх погашає. За бажанням клієнта банк може продовжити строк дії чекової книжки або поповнити її ліміт.

Якщо клієнт хоче припинити розрахунки чеками до закінчення строку дії чекової книжки, то він має подати чекову книжку до банку. Якщо в чековій книжці є невикористаний ліміт, то чекодавець подає платіжне доручення для зарахування невикористаного залишку ліміту на той рахунок, з якого перераховувалися кошти.

Вважаємо, що недоліками використання чекових книжок є низька гарантія платежу, оскільки на рахунку чекодавця може не бути потрібних коштів, не має можливості розраховуватись чеками на велику суму та важка процедура оформлення чека. Тому, сьогодні більшість клієнтів використовують платіжну картку –«ключ до рахунку», яка забезпечує прямий доступ до рахунку підприємства, тобто не треба щоразу переказувати гроші з рахунку на інші картки.

Акредитивом вважають доручення банку покупця банку постачальника провести оплату за відвантажену продукцію, товар, надані послуги на підставах, обумовлених в цьому дорученні [1]. Види акредитиву наведені в таблиці. 2.3.

Таблиця 2.3. Класифікація видів документарних акредитивів

Вид акредитиву	Значення
1.	2.
За ступенем гарантованості сплати сум, які мають бути сплачені експортеру:	
Відкличний акредитив	акредитив, який може бути змінений або анульований банком-емітентом без попереднього погодження з бенефіціаром.
Безвідкличний акредитив	акредитив, який може бути замінений або анульований тільки за згодою бенефіціара, на користь якого він був відкритий.
За наявністю депонованих грошових коштів у підтверджуючому банку:	
Покритий акредитив	акредитив для здійснення платежів, при якому вчасно бронюється кошти платника в повній сумі на окремому рахунку в банку-емітенті або виконуючому банку
Непокритий акредитив	акредитив, оплата за яким при тимчасовій відсутності коштів на рахунку гарантується банком-емітентом за рахунок кредиту
За наявністю або відсутністю підтвердження за акредитивом з боку авізуючого або іншого банку:	
Підтверджений акредитив	акредитив, оплата за яким гарантована, крім банку-емітента, іншим (підтверджуючим) банком
Непідтверджений	акредитив, оплата за яким гарантована, тільки банком-

акредитив	емітентом
За способом виконання:	
Із платежем за пред'явленням	розрахунки з бенефіціаром проводяться безпосередньо після подання запропонованих документів, якщо дотримані умови акредитива. При цьому враховується час, необхідний для перевірки документів банком

Продовження таблиці 2.3

1.	2.
із відстрочкою платежу	акредитив використовується у тому випадку, коли необхідно відкласти платіж до певної дати в майбутньому і при цьому не змушувати продавця оформлювати тратту
Акцептний акредитив	передбачає акцепт витратт банком-емітентом за умови виконання всіх вимог акредитива
із негоціацією (торгівлею) документів	акредитиви, в умовах яких зазначена вимога до продавця виписати тратту на ім'я банку-емітента чи на ім'я покупця з тим, щоб здійснити оплату негайно при отриманні документів
Спеціальні конструкції документарних акредитивів:	
із червоною смугою	за цим акредитивом, авізуючий або підтверджуючий банк здійснює попереднє авансування бенефіціара до надання визначених в угоді документів за акредитивом.
Трансферабельний акредитив	використовується при посередницьких угодах, тобто коли бенефіціар є посередником в угоді або підрядником за наявності субпідрядників. Цей вид акредитиву передбачає передачу прав за акредитивом реальному постачальнику товарів або субпідряднику, що вивільняє власні кошти посередника.
Компенсаційний акредитив	використовується, коли бенефіціар є посередником в угоді або підрядником у разі наявності субпідрядників, але в умовах акредитиву не зазначено, що він є переказним або коли умови переказу відрізняються від зазначених в УПДА
Резервний (стендбай)	який забезпечує, перш за все, інтереси експортера, резервний акредитив як інструмент забезпечення платежів є значно гнучкішим та універсальним
Револьверний	акредитив, який автоматично поновлюється по мірі виконання на початкову суму або після закінчення визначеного заздалегідь періоду, або в міру використання у межах попередньо визначеної загальної суми та терміну дії.

При акредитивній формі розрахунків банк, за дорученням свого клієнта (заявника акредитива), зобов'язаний:

– виконати платіж третій особі (бенефіціару) за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги;

– надати повноваження іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж.

Загалом, при використанні акредитивної форми розрахунків в операціях беруть участь:

а) заявник акредитива – платник, який звернувся до банку, що його обслуговує, для відкриття акредитива;

б) банк-емітент – банк платника, що відкриває акредитив своєму клієнту;
в) бенефіціар – юридична особа, на користь якої виставлений акредитив (продавець матеріальних цінностей, виконавець робіт тощо).

г) виконуючий банк, що здійснює платіж за акредитивом.

Умови та порядок проведення акредитивної форми розрахунків передбачаються в договорі між заявником акредитива та бенефіціаром.

Кожен акредитив призначений для розрахунків тільки з одним постачальником. Після відвантаження продукції бенефіціар подає необхідні документи, передбачені умовами акредитива, виконуючому банку. При дотриманні всіх умов договору проводиться виплата за акредитивом. Інколи умовою виплати грошей з акредитива може бути акцепт уповноваженої покупцем особи, яка засвідчує в банку постачальника зразок свого підпису.

До основних недоліків документарного акредитива, порівняно з іншими формами розрахунків, слід віднести додаткові часові затрати, необхідні для пересилання передбачених умовами акредитива документів та додаткові фінансові затрати, пов'язані з високою вартістю послуг банку.

Інкасо – вид банківської операції, який полягає в отриманні банком грошей за різними документами (векселями, чеками тощо) від імені своїх клієнтів і зарахуванні їх в установленому порядку на рахунок отримувача коштів. На практиці інкасо використовуються при розрахунках з іноземними контрагентами.

Сьогодні найбільш поширеними стають розрахунки за допомогою банківських платіжних карток (БПК). Банківські платіжні картки можуть застосовуватися:

- для здійснення безготівкових розрахунків;
- для отримання готівки;
- для виплати заробітної плати.

Операції з платіжними картками оформлюються розрахунковими документами на паперових носіях і складаються за місцем здійснення операції. Такими розрахунковими документами є сліп, або квитанція торговельного

терміналу. Сліп це маленька квитанція, яка заповнюється у трьох примірниках для клієнта, для банку та підприємства та виправдовує здійснення операцій з картки, має дані з цієї операції та відбиток реквізитів платіжної картки. Квитанція торговельного терміналу заповнюється у двох примірниках: перший – клієнту, другий – підприємству, банк отримує електронну копію сліпу.

Для оперативного ведення клієнтом своїх рахунків у банку та обміну інформацією клієнти можуть застосовувати програмно-технічний комплекс «клієнт-банкінг». Суть її полягає в тому, що розпорядник коштів підприємства, не виходячи із офісу, може контролювати рух коштів на рахунку. Доручення клієнт передає банку у вигляді електронної форми встановленого зразка.

Також підприємство може подавати в банк розрахункові документи на паперових носіях та у вигляді електронних розрахункових документів за допомогою програмної системи «Клієнт-банк».

Система «Клієнт-банк» має відкритий інтерфейс користувача для взаємодії з програмним забезпеченням бухгалтерії підприємства та можливість здійснювати контроль за користуванням поточного рахунку контрагента за кодом МФО банку. Банки також можуть пропонувати клієнту три варіанти віддаленого доступу до власного поточного рахунку:

–«Клієнт-банк»– забезпечення доступу до рахунку з робочого місця клієнта та надання можливості дистанційного управління рахунком з комп'ютера клієнта.

–«Інтернет-Клієнт-Банк»– забезпечення можливості клієнту управляти поточним рахунком з будь-якого комп'ютера, що підключений до мережі Інтернет.

–«Локальний Клієнт-банк»– можливість доступу клієнта до власного рахунку з спеціально встановленого робочого місця в операційному залі.

Загалом система «Клієнт-банк»забезпечує автоматизовану підготовку таких документів, як платіжне доручення, меморіальний ордер, заявка на переказ валюти тощо. Шаблони для введення електронних документів використовуються згідно з типовими стандартами, що діють в Україні і

максимально наближені до паперових. Як паперові документи, так і електронні підписують посадові особи підприємства, використовуючи ЕЦП директора та бухгалтера.

При використанні системи «Клієнт-банк» збільшується швидкість проходження платежів, забезпечується зв'язок з банком необмеженим в часі, технологічні можливості системи дозволяють цілодобово відправляти документи в банк та засоби захисту інформації в системі «Клієнт-банк» гарантують надійний захист від несанкціонованого доступу та модифікації інформації.

Удосконалили систему «клієнт-банк» такі вітчизняні банки, серед яких ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Укросоцбанк», «Правекс-Банк», «ПУМБ», «VAB Банк», «Укрексімбанк», «Родовід Банк», «СЕБ Банк», «ОТП Банк», «Universal Bank», «Імексбанк», банк «Фінанси і кредит» та інші, додавши до неї можливість використання мережі Інтернет.

Банківська частина системи «клієнт-банк» забезпечує перевірку наведених електронних підписів, якими користується підприємство, на кожному розрахунковому документі в електронному вигляді клієнта та за платіжним файлом.

Організація і методика обліку грошових коштів на рахунках в банках ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є достатньо налагодженою. Вважаємо за доцільне запропонувати підприємству використовувати картку –«ключ до рахунку» яка забезпечить прямий доступ до рахунку підприємства в будь-який момент.

2.3. Методика розкриття інформації про наявність і рух грошових коштів у фінансовій звітності підприємства

Обов'язковим для ведення на кожному підприємстві є бухгалтерський облік, на основі якого формується фінансова, податкова, статистична та інші види звітності. Згідно ст. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», бухгалтерський облік – це процес виявлення,

вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [22].

Бухгалтерська фінансова звітність підприємств являє собою систему узагальнених показників, які характеризують підсумки господарсько-фінансової діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік). Вона складається шляхом підрахунку, групування і спеціальної обробки даних поточного бухгалтерського обліку.

Згідно із п.3. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [53].

Фінансова звітність на підприємстві складається для надання користувачам інформації про фінансово-майновий стан підприємства, рух грошових коштів та результати діяльності, задля прийняття ефективних управлінських рішень.

Користувачами звітності є фізичні і юридичні особи, які використовують надану їм інформацію щодо господарської діяльності для прийняття необхідних управлінських рішень [53]. Перелік користувачів наведено у наступному рисунку (рис. 2.4.).

Виділяють такі якісні характеристики фінансової інформації:

- дохідливість, тобто інформація, що включена до форм звітності, повинна бути зрозумілою користувачам;
- доречність – здатність інформації впливати на рішення, що приймаються;
- достовірність – інформація не містить помилок та похибок, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності;
- зіставність інформації означає надання користувачам можливості порівнювати фінансові звіти за різні періоди.

Для того, щоб фінансова звітність була доступною у розумінні користувачам, вона повинна містити такі дані:

- суб'єкт господарювання;
- звітний період;
- валюту фінансової звітності;
- необхідні статті за звітний та минулий періоди;
- зупинення окремих видів діяльності;
- облікову політику підприємства;
- помилки, в разі їх виявлення, а також усунення;
- участь у спільних підприємствах;
- та інші дані.

Рис. 2.4. Перелік користувачів та їх інформаційні потреби

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням певних принципів (рис. 2.5) у відповідності із ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». А також інші принципи формування фінансової звітності, які визначені міжнародними стандартами та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, або національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі залежно від того, які з наведених стандартів застосовуються підприємством [22].

Рис. 2.5. Принципи фінансової звітності

Узагальнена інформація про операції з грошовими коштами та їх еквівалентами відображається в Балансі підприємства, Звіті про фінансові результати та Звіті про рух грошових коштів.

Баланс (ДОДАТОК 1) містить інформацію про залишки грошових коштів і їх еквівалентів в національній та іноземній валюті на початок і кінець звітного періоду (р.1165), Звіт про рух грошових коштів (ДОДАТОК 3) розшифровує ті зміни, які відбулися з грошовими активами протягом звітного періоду (р. 3405, р. 3410, р. 3415), Звіт про фінансові результати (ДОДАТОК 2) відображує результати господарської діяльності підприємства за звітний період, Звіт про рух грошових коштів демонструє зміни у величині грошових коштів та їх

еквівалентів, що відбулися в процесі господарської діяльності підприємства, в тому числі для отримання прибутку.

Для того щоб вдало та правильно використовувати інформацію, яка міститься в Звіті про рух грошових коштів, необхідно чітко уявляти взаємозв'язок усіх форм фінансової звітності, що насамперед проявляється у розумінні того, як зміни по статтях однієї звітної форми впливають на зміни у значеннях статей іншої.

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам аналітичної інформації про рух грошових коштів та їх еквівалентів, для чого грошові потоки класифікують за певними групами (грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності).

Метою складання Балансу та Звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату та доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період відповідно [15].

Чистий рух грошових коштів є результуючою величиною надходження і вибуття грошових коштів протягом Звітного року. Для визначення показника чистого руху грошових коштів передбачені прямий та непрямий методи.

Суть прямого методу полягає у трансформуванні статей Звіту про фінансові результати шляхом вилучення з них негрошові доходи і витрати. У Звіті про рух грошових коштів розгорнуто відображаються надходження грошових коштів та їх вибуття. Різниця між надходженням і вибуттям грошових коштів, становить чистий рух грошових коштів.

Схематично сутність прямого методу при складанні Звіту про рух грошових коштів та його зв'язок з показниками Звіту про фінансові результати подана на рис.2.6.

Непрямий метод не передбачає трансформування кожної статті Звіту про фінансові результати. Він полягає в коригуванні суми прибутку (збитку) на величини змін поточних активів, зобов'язань, інших балансових рахунків і базується на класичній балансовій моделі: активи завжди повинні дорівнювати

зобов'язанням і власному капіталу, до складу якого належить прибуток.

Згідно з НП(С)БО 1, алгоритм визначення чистого руху коштів від операційної діяльності непрямим методом має такий вигляд:

– коригування суми прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування за рік за даними Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) на негрошові потоки, причому негрошові витрати додаються (амортизація необоротних активів, збільшення забезпечень, збиток від нереалізованих курсових різниць, збиток від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій), а негрошові доходи – віднімаються (зменшення забезпечень, прибуток від нереалізованих курсових різниць, прибуток від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій);

- додавання сум зменшення оборотних активів;
- віднімання сум збільшення оборотних активів;
- віднімання сум зменшення поточних зобов'язань;
- додавання сум збільшення поточних зобов'язань;
- віднімання сум сплаченого податку на прибуток [53].

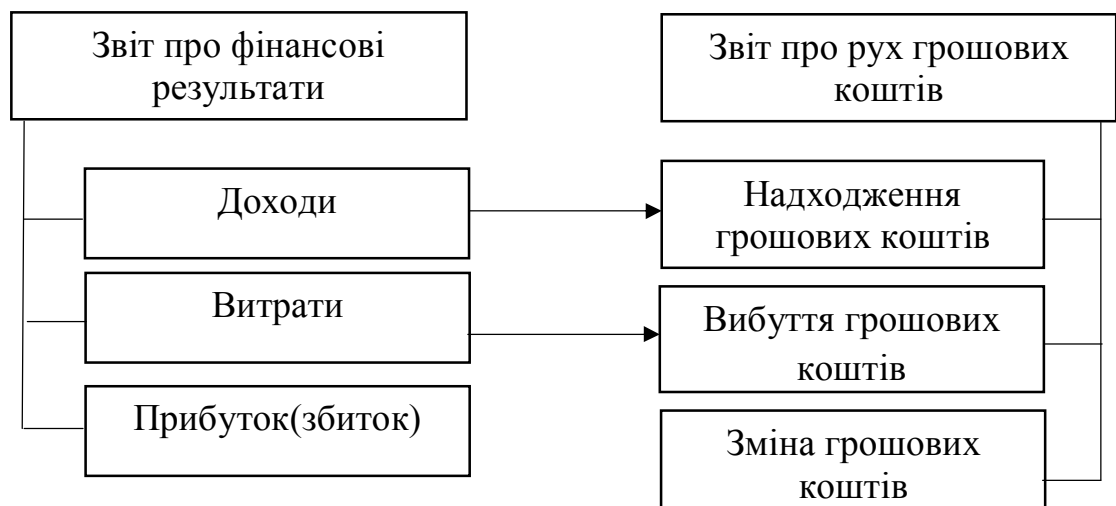

Рисунок 2.6. Взаємозв'язок показників фінансової звітності із застосуванням прямого методу

Для розрахунку зміни в оборотних активах та поточних зобов'язаннях порівнюються залишки за відповідними рахунками на кінець і на початок періоду. Виявлений внаслідок такого порівняння приріст оборотних активів або зменшення поточних зобов'язань свідчить про вибуття грошових коштів, а

зменшення оборотних активів або зростання поточних зобов'язань є ознакою надходження грошових коштів у результаті операційної діяльності.

Рух коштів унаслідок інвестиційної та фінансової діяльності (відповідно, другий і третій розділи звіту) визначається тільки прямим методом. Чистий рух грошових коштів за звітний період дорівнює сумі таких статей:

- чистий рух коштів від операційної діяльності;
- чистий рух коштів від інвестиційної діяльності;
- чистий рух коштів від фінансової діяльності [53].

Залишок коштів на кінець року визначається додаванням сум за статтями:

- чистий рух грошових коштів за Звітний період;
- залишок на початок Звітного періоду;
- вплив змін курсів валют [53].

Методичні аспекти складання Звіту про рух грошових коштів узагальнює рис. 2.7.

Слід зауважити, що НП(С)БО 1 не містить жодних рекомендацій з приводу визначення впливу зміни валютних курсів на грошові потоки підприємства у Звіті про рух грошових коштів. У методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності надається проблематична для виконання інструкція заповнення статті «Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів» [53].

У статті відображається сума збільшення або зменшення (наводиться у дужках) залишку грошових коштів у результаті перерахунку іноземної валюти при зміні валютних курсів протягом звітного періоду [50, п.4.41]. Натомість у МСБО 7 чітко зазначено, що нереалізовані прибутки та збитки, які виникають від змін валютного курсу, не є грошовими потоками. Проте вплив змін валютного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти, які утримуються в іноземній валюті або підлягають виплаті в іноземній валюті, відображається у Звіті про рух грошових коштів з метою узгодження грошових коштів та їх еквівалентів на початку і в кінці періоду.

Ця сума подається окремо від грошових потоків від операційної,

інвестиційної та фінансової діяльності й містить курсові різниці, якщо вони були, коли рух грошових коштів визначався за курсом обміну валют на кінець періоду [50, п 28].

Рух коштів в результаті операційної діяльності	
Прямий метод	Непрямий метод
<p>НАДХОДЖЕННЯ від: - реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (р. 3000); - повернення податків і зборів, у тому числі податку на додану вартість цільового фінансування (р. 3006, р. 3010); — інші надходження (р. 3095) ВИТРАЧАННЯ НА СПЛАТУ: — товарів (робіт, послуг) (р. 3100); — праці (р. 3105); — відрахувань на соціальні заходи (р. 3110); — зобов'язань з податків і зборів (р. 3115); — інші витрати (р. 3190) = чистий рух коштів від операційної діяльності(р. 3195)</p>	<p>Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування +/- коригування (- негрошові доходи + негрошові витрати) на: — амортизацію необоротних активів; — збільшення (зменшення) забезпечень; — збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць; — збиток (прибуток) від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій; +/- зменшення (збільшення) оборотних активів; +/- збільшення (зменшення) поточних зобов'язань = грошові кошти від операційної діяльності -Сплачений податок на прибуток = чистий рух коштів від операційної діяльності</p>
Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	
<p>Прямий метод НАДХОДЖЕННЯ від реалізації фінансових інвестицій (р. 3200), необоротних активів (р. 3205); від отриманих відсотків (р. 3215), дивідендів (р. 3220); від деривативів (р. 3225); інші надходження (р. 3250) - ВИТРАЧАННЯ на придбання фінансових інвестицій (р. 3255), необоротних активів (р. 3260); виплати за деривативами (р. 3270); інші платежі (р. 3290) = Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності(р. 3295)</p>	
Рух коштів у результаті фінансової діяльності	
<p>Прямий метод НАДХОДЖЕННЯ від власного капіталу (р. 3300), отримання позик (р. 3305) та інші надходження (р. 3340)- ВИТРАЧАННЯ на викуп власних акцій (р. 3345), погашення позик (р. 3350), сплату дивідендів (р. 3355)та інші платежі (р. 3390)=чистий рух коштів від фінансової діяльності(р. 3395) +/-чистий рух коштів у результаті операційної діяльності (р. 3195) +/-чистий рух коштів у результаті інвестиційної діяльності (р. 3295)+/-чистий рух коштів у результаті фінансової діяльності (р. 3395) = чистий рух грошових коштів за Звітний період (р. 3400)</p>	
<p>+/-залишок на початок Звітного періоду (р. 3405) +/-вплив змін курсу валют (р. 3410) =залишок коштів на кінець року(р. 3415)</p>	

Рис. 2.7. Структурно-логічна схема складання Звіту про рух грошових коштів підприємства [41, с. 145]

Тому можна зробити висновок, що вплив змін валютних курсів на грошові кошти та їх еквіваленти, що зазначені в іноземній валюті або підлягають погашенню в іноземній валюті, визначається відповідно до МСБО 7 у Звіті про рух грошових коштів для узгодження грошових коштів та їх еквівалентів на початок і кінець Звітнього періоду.

Є. Федорченко виділяє три основних сучасних нововведення, які стосуються Звіту про рух грошових коштів [91, с. 132]:

1. Можливість складати Розділ I Звіту про рух грошових коштів як прямим, так і непрямим методами із застосуванням відповідних форм (форми № 3 або № 3-н). Підприємство може самостійно обрати відповідний метод розрахунку, проте для цього потрібно обов'язково внести зміни в наказ про його облікову політику в частині фінансової звітності. Звикористанням прямого методу відображаються основні грошові надходження та витрати. Він потребує постійного нагромадження даних про рух грошових коштів, узагальнення належних показників в аналітичному обліку. З використанням непрямого методу чистий прибуток або збиток коригуються з урахуванням операцій негрошового характеру, приміром відстрочення, нарахування минулих років, майбутніх надходжень чи платежів, статей доходів та витрат, пов'язаних з інвестиційною та фінансовою діяльністю. Непрямий метод базується на максимальному використанні раніше підготовлених показників фінансових Звітів (Балансу (Звіт про фінансовий стан) та Звіту про фінансові результати) і мінімальному застосуванні даних первинних документів.

2. Підприємства можуть не вводити у звіт ті рядки, в яких немає інформації щодо їх розкриття (окрім випадків, коли така інформація була в попередньому Звітньому періоді).

3. Разом з обов'язковими рядками для форм фінансової звітності передбачено ще й додаткові статті, перелік яких із назвами та кодами наведено в додатку 3 до відповідно до НП(С)БО 1. Додаткову статтю відображають у Звіті за одночасного здійснення двох умов:

– інформація, яка наводитиметься в додатковій статті повинна бути суттєвою;

– оцінка статті може бути достовірно визначена [53].

Отже, вагомими чинниками ефективності фінансового управління окремими видами діяльності підприємства є показники чистого грошового потоку від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, тому важливо враховувати інформацію Звіту про рух грошових коштів у процесі аналізу фінансової Звітності. Основна мета аналізу грошових потоків – це виявлення причин дефіциту чи надлишку вільних коштів і оцінка джерел їх надходження та напрямів використання. Водночас, аналіз грошових потоків доповнює методику оцінки платоспроможності й ліквідності та дає можливість спрогнозувати фінансовий стан підприємства. У результаті аналізу й управління грошовими потоками досягається збалансованість формування фінансових ресурсів, необхідних для господарської діяльності підприємства, та оптимізація інвестування капіталу в необоротні й оборотні активи.

Опрацювання методики формування Звіту про рух грошових коштів за вітчизняними й міжнародними стандартами виявило відсутність у вітчизняному законодавчому полі вимоги щоквартального його подання підприємствами, що суперечить Міжнародним стандартам фінансової звітності. Переваги широкого використання інформаційних систем і технологій в обліковій практиці підприємств дають можливість забезпечити збирання необхідних даних для складання Звіту про рух грошових коштів, незалежно від обраного методу прямого або непрямого.

Вітчизняна нормативно-законодавча база бухгалтерського обліку не містить чітких інструкцій щодо порядку визначення впливу змін валютних курсів на грошові потоки у Звіті про рух грошових коштів підприємства. Пропонується застосовувати рекомендації МСБО 7, згідно з якими вплив змін валютних курсів на грошові кошти та їх еквіваленти визначається у Звіті про рух грошових коштів для узгодження грошових коштів та їх еквівалентів на початок і кінець Звітного періоду.

Висновки до розділу 2

1. Вважаємо, що побудова належної системи бухгалтерського обліку грошових коштів передбачає правильність відображення усіх етапів їх руху, починаючи з дотриманням нормативно-правових документів, заповнення первинних реєстрів, узагальнення та систематизації інформації в зведених документах та складання звітності. Досліджено, що в обліковій практиці ПрАТ «ОБОЛОНЬ» для обліку грошових коштів використовуються рахунки 30 «Готівка», 31 «Рахунки у банках», 33 «Інші кошти».

2. Вважаємо, що основними завданнями бухгалтерського обліку грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є: правильна організація, своєчасне й законне проведення безготівкових і готівкових розрахункових операцій; своєчасне та правильне документування операцій із руху грошових коштів і розрахунків; забезпечення схоронності коштів у місцях їх зберігання і контроль над їх цільовим використанням; своєчасне проведення інвентаризації грошових коштів та відображення її результатів в обліку; своєчасне і повне відображення в документах і реєстрах бухгалтерського обліку руху коштів у касі підприємства і на рахунках у банку; суворе дотримання встановлених правил ведення касових операцій і здійснення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності; вишукування можливостей найбільш раціонального вкладення вільних грошових коштів як джерела фінансових інвестицій, що приносять дохід.

3. Розглянуто порядок складання Звіту про рух грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ», який розкриває інформацію про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Одним з важливих нововведень, внесених НП(С)БО 1, є можливість вибору одного з варіантів складання «Звіту про рух грошових коштів», складання за прямим чи не прямим методом, що полегшило роботу з формою

№ 3, оскільки тепер усі її розділи заповнюються однаково.

4. Досліджено питання щодо організації обліку грошових коштів та їх еквівалентів: зокрема визнання грошових коштів, правильне встановлення ліміту залишку готівки в касі; порядок їх відображення в обліку та у фінансовій звітності; оптимізація надходжень і виплат грошових коштів. Належна організація грошових коштів та їх еквівалентів дозволить оптимізувати надходження і виплати грошових коштів, створити необхідну інформаційну базу даних для аудиту та аналізу. Загалом, це сприятиме підвищенню ефективності управління грошовими коштами та їх еквівалентами у підприємстві.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ І АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТІВ

3.1. Організація аналізу грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві

Успішне функціонування ПрАТ «ОБОЛОНЬ» в умовах ринкової економіки неможливе без аналізу його діяльності. Відсутність економічного аналізу або формальне його проведення на підприємствах пов'язані, насамперед зі зниженням зацікавленості у його результатах. Що зумовила відсутність ефективного управління і ставить під загрозу економічну безпеку підприємства.

Успішне вирішення завдань економічного аналізу грошових коштів та їх еквівалентів потребує чіткої організації проведення аналітичної роботи. Під організацією розуміють створення злагодженої постійної системи для виконання певних робіт або досягнення певної кінцевої мети [24].

Організація аналізу грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві охоплює такі питання:

- організацію аналітичної служби та організацію технології аналітичного процесу;

- розроблення загальних засад та порядку проведення аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, організаційне, методичне та матеріально-технічне забезпечення;

- загальне керівництво, оформлення виконаних аналітичних робіт та прийняття раціональних рішень щодо ефективного управління грошовими коштами та їх еквівалентами;

– розвиток та удосконалення економічного аналізу грошових коштів та їх еквівалентів.

Вважаємо, що системою раціональних координованих дій, спрямованих на комплексне вивчення грошових коштів та їх еквівалентів аналізованого підприємства та його окремих структурних підрозділів називають організацію аналітичної роботи. Комплексність та системність організації аналітичних робіт забезпечується через планування, що полягає в складанні комплексного плану організації вської аналітичної роботи на підприємстві та складанні планів для окремого виду аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, передбаченого в комплексному плані.

Реалізація заходів, передбачених у плані аналізу грошових коштів та їх еквівалентів щодо проведення аналітичних робіт, здійснюється в певній послідовності. Організацію аналізу на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» пропонуємо проводити в три етапи: підготовчий, основний та завершальний.

Аналіз повинен базуватися на досягненнях науки з використанням науково обґрунтованих методик. Розподіл аналітичної роботи між окремими виконавцями дає змогу дослідити усі господарські операції з грошовими коштами та їх еквівалентами на підприємстві та виключить можливість багаторазового проведення досліджень. Відповідно використання прогресивних методик та програмного забезпечення робить аналіз ефективним та своєчасним.

Для проведення якісного економічного аналізу на підприємстві залучаються спеціалісти, які мають досвід та професійні навички у сфері аналітичної роботи. На сьогодні великі підприємства мають змогу забезпечити наявність у своєму штаті висококваліфікованих та підготовлених для цієї мети спеціалістів, а середні та малі підприємства внаслідок компактності штату не можуть дозволити собі залучити такі трудові ресурси, бо це потребує понесення додаткових витрат. Специфікою ПрАТ «ОБОЛОНЬ», є використання працівників для виконання обмежених ділянок роботи, де кожному працівнику аналітичної служби виділена окрема ділянка роботи.

Безпосередня підготовка до аналізу грошових коштів та їх еквівалентів передбачає значне виконання організаційних питань, що зображено у табл. 3.1.

Найбільш відповідальним є другий етап аналітичної роботи. На цьому етапі до процедур аналізу відносять такі альтернативні підходи, як: формалізований, що строго регламентований в часі та за обсягом, творчий та креативний. Для того, щоб правильно спрогнозувати стан господарської діяльності, аналіз повинен вистосовувати правдиві та погоджені показники, тому, що неправдива інформація – це невірні висновки, а отже, й управлінські рішення.

Таблиця 3.1. Підготовчий етап аналітичної грошових коштів та їх еквівалентів роботи

№	Складові аналітичної роботи	Виконавці		
		директор	економіст	бухгалтер
1	Формування цілей, завдань і напрямів використання результатів аналізу грошових коштів та їх еквівалентів	+		
2	Розроблення програми та календарного плану аналітичної роботи		+	
3	Перевірка планів і завдань на їх раціональність			+
4	Вибір і визначення загального стану аналізу грошових коштів та їх еквівалентів		+	
5	Розподіл функціональних обов'язків виконавців аналітичної роботи	+		
6	Підбір необхідної інформації та перевірка її повноти та достовірності		+	+
7	Формування переліку факторів, що будуть включені у модель аналізу		+	+
8	Ознайомлення з наявним програмним забезпеченням та		+	

	підготовка даних для аналітичних розрахунків			
9	Визначення рівня доступу до проведення та результатів аналізу грошових коштів та їх еквівалентів		+	+

Бухгалтерський облік та звітність підприємства є основним джерелом інформації для проведення аналізу.

На основному етапі здійснюється аналітичне опрацювання досліджуваних показників грошових коштів та їх еквівалентів (табл. 3.2). Основний етап призначений для реалізації розроблених плану, програми, методик, способів аналізу шляхом статистичної обробки, зведення, групування та вивчення даних щодо грошових коштів та їх еквівалентів про хід і результати господарювання.

Таблиця 3.2. Основний етап аналітичної роботи грошових коштів та їх еквівалентів

№ п/п	Складові аналітичної роботи	Виконавці		
		Директор	Економіст	бухгалтер
1	Збір, узагальнення та подання фактичних даних щодо грошових коштів та їх еквівалентів		+	+
2	Перевірка повноти і вірогідності даних засобами логічного, арифметичного та балансового зведення		+	+
3	Порівняння величин показників з значеннями минулих періоді		+	
4	Виявлення взаємодіючих факторів та визначення напрямів та величин їх впливу на рух грошових коштів ПрАТ «ОБОЛОНЬ»			
5	Проведення аналізу й оцінювання зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на досліджуваних об'єкт аналізу	+		

6	Комплексне оцінювання показників фінансової звітності підприємства що характеризують грошові кошти та їх еквіваленти	+	+	+
7	Прогнозний аналіз		+	
8	Систематизація нагромаджених матеріалів	+	+	

Організаційна побудова завершального етапу включає декілька видів аналітичних робіт та полягає в документальному оформленні (табл. 3.3.).

Результати аналізу грошових коштів та їх еквівалентів оформляються у вигляді таблиць, схем, діаграм, графіків, номограм, а також у вигляді текстів довідок, актів перевірок, аналітичних та доповідних записок, пояснювальних записок до звітів, у яких послідовно й логічно викладено результати аналізу відповідно до попередньо складеного плану аналітичної роботи.

Таблиця 3.3. Завершальний етап аналітичної роботи грошових коштів та їх еквівалентів

№	Складові аналітичної роботи	Виконавці		
		Директор	Економіст	Бухгалтер
1	Узагальнення результатів аналізу грошових коштів та їх еквівалентів		+	+
2	Розроблення висновків і пропозицій щодо прийняття належних управлінських рішень на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за результатами аналізу, відповідно до його цілей і завдань		+	+
3	Розроблення організаційно-технічних заходів щодо втілення стратегії управління грошовими коштами та їх еквівалентами	+	+	+
4	Підготовка розпорядчих актів, призначення осіб,	+		

	відповідальних за виконання прийнятих рішень			
5	Контроль за впровадженням пропозицій, що їх було висунуто за результатами аналізу грошових коштів та їх еквівалентів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ»	+		

Матеріал, що знаходиться у пояснювальній записці повинен бути конкретним, підкріпленим певними аналітичними розрахунками, таблицями, а також неупереджено відображати дійсність щодо грошових коштів та їх еквівалентів.

Пояснювальна записка включає дві частини: констатуючу і рекомендаційну. У першій частині подають висновки і констатацію фактів про стан справ щодо грошових коштів та їх еквівалентів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ». У рекомендаційній частині вміщують пропозиції і заходи щодо можливостей та шляхів поліпшення цього стану в майбутньому періоді. Тому пропозиції, рекомендації і запропоновані заходи повинні бути враховані у завданнях, договорах, прогнозах, що розробляються на перспективу.

Варто відзначити, що систематизація, узагальнення і реалізація результатів економічного аналізу грошових коштів та їх еквівалентів є одним із важливих етапів всієї аналітичної роботи, яка здійснюється на підприємстві. Це зумовлено тим, що тут необхідно не тільки об'єктивно оцінити фактичний стан справ, виявити негативні сторони управління грошовими коштами та їх еквівалентами, а й спрогнозувати майбутні результати діяльності.

За наслідками аналізу складається наказ з підписом керівника підприємства. Він є обов'язковим для всіх працівників підприємства, за його виконанням встановлюється контроль, що повинно забезпечити ефективне функціонування суб'єкта господарювання.

Необхідно відзначити, що наведені етапи аналізу грошових коштів та їх еквівалентів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» дозволяють ефективно організувати

роботу, адже відображають логічну послідовність дій та завдань, які повинні виконуватись. Запропонований загальний план складових аналітичної роботи з вказаними виконавцями може набувати іншого вигляду залежно від потреб і можливостей підприємства.

Способи і прийоми аналізу грошових коштів та їх еквівалентів фінансової діяльності підприємства можна символічно поділити на традиційні та математичні. До основних традиційних способів та прийомів відносять використання абсолютних, відносних і середніх величин, застосування порівняння, групування, індексного методу, методу ланцюгових підстановок та балансового методу.

Аналіз отриманих показників, явищ, процесів, ситуацій починається з застосування абсолютних величин, що характеризують грошові кошти та їх еквіваленти на підприємстві.

Приєм порівняння полягає у зіставленні фінансових показників у звітному періоді з їх плановими значеннями та з показниками попереднього періоду. Для забезпечення правильності висновків аналізу необхідно встановити зіставність порівнюваних показників.

Приєм зведення та групування полягає в об'єднанні інформаційних матеріалів в аналітичні таблиці, що дає змогу здійснити потрібні висновки, взаємозалежності та взаємодії між явищами, що вивчаються, об'єктами, показниками. З їх допомогою можна визначити вплив найбільш важливих факторів та виявити ті або інші закономірності і тенденції в діяльності підприємства.

Індексний метод базується на відносних показниках, що відображають відношення даних до таких показників у минулому або до рівня прийнятого за базу. Індексним методом оцінюється вплив різних чинників на сукупний показник, який вивчається. При цьому використовуються агрегатна, арифметична, гармонійна форми індексів.

Приєм ланцюгових підстановок використовується для визначення впливу окремих факторів на підходящий сукупний показник. Цей прийом

використовується в тих випадках, коли зв'язок між показниками можна відобразити математичною вигляді функціональної залежності. Суть прийому ланцюгових підстановок полягає в послідовній заміні планової величини одного з доданків алгебри або одного із співмножників фактичною його величиною; решта всіх показників при цьому залишається незмінними. Подібна заміна дозволяє встановити ступінь впливу кожного фактора на сукупний показник.

У практиці фінансового аналізу застосовують методику аналізу фінансових звітності. Виділяють такі основні методи:

- горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

- вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат в цілому;

- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів;

- порівняльний аналіз – аналіз впливу окремих факторів на результативний показник за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження.

Отже, проведення аналітичної роботи грошових коштів та їх еквівалентів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» спрямоване на забезпечення ефективного прийняття управлінських рішень щодо таких активів. Для цього необхідний оптимальний вибір і використання великої кількості показників, які можна обчислити за умов:

- дослідивши належним чином стан обліку та звітності грошових коштів та їх еквівалентів;

- враховуючи особливості взаємозв'язки об'єктів економічного аналізу;

- правильна організація роботи працівниками, які займаються аналізом грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві.

3.2. Методика проведення аналізу стану і руху грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві

Для забезпечення достовірної і точної інформації про рух коштів необхідно забезпечити їх чіткий, своєчасний та повний облік, тому основними завданнями бухгалтерського обліку грошових коштів на нашу думку є:

- правильна організація, своєчасне й законне проведення безготівкових і готівкових розрахункових операцій;
- своєчасне та правильне документування операцій із руху грошових коштів і розрахунків;
- забезпечення схоронності коштів у місцях їх зберігання і контроль над їх цільовим використанням;
- своєчасне проведення інвентаризації грошових коштів та відображення її результатів в обліку;
- своєчасне і повне відображення в документах і реєстрах бухгалтерського обліку руху коштів у касі підприємства і на рахунках у банку;
- суворе дотримання встановлених правил ведення касових операцій і здійснення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності;
- пошук можливостей найбільш раціонального вкладення вільних грошових коштів як джерела фінансових інвестицій, що приносять дохід.

Розвиток економічних відносин зумовлює ряд труднощів у веденні господарської діяльності, що вимагають певних заходів щодо їх термінового вирішення, чітке розуміння яких з'являється в ході процесу проведення аналізу

його діяльності. Тому питання удосконалення методики проведення аналізу грошових потоків залишається досить актуальним.

Чітке розуміння руху грошових коштів та його аналіз вимагають розмежування показників, які характеризують основну діяльність і рентабельність від фінансової діяльності підприємства. Також не менш важливим є створення динамічних моделей аналізу та проектування потоків грошових коштів. Для подібних моделей теперішній час - це лише точка відліку, вони базуються на надійному досвіді минулого, в них використовуються найкращі оцінки майбутніх планів та умов для прогнозування потоків грошових коштів [5, с.50].

Проведене дослідження дало змогу виділити основні етапи аналізу руху грошових коштів (рис. 3.1.).

Етапи аналізу руху грошових коштів надають інформацію, необхідну для складання прогнозів, оскільки жодну повну модель майбутніх результатів діяльності підприємства не складають без супутніх прогнозів суми грошових коштів, необхідних для реалізації прогнозів по цій моделі, а також оцінки джерел, з яких передбачається отримати ці грошові кошти.

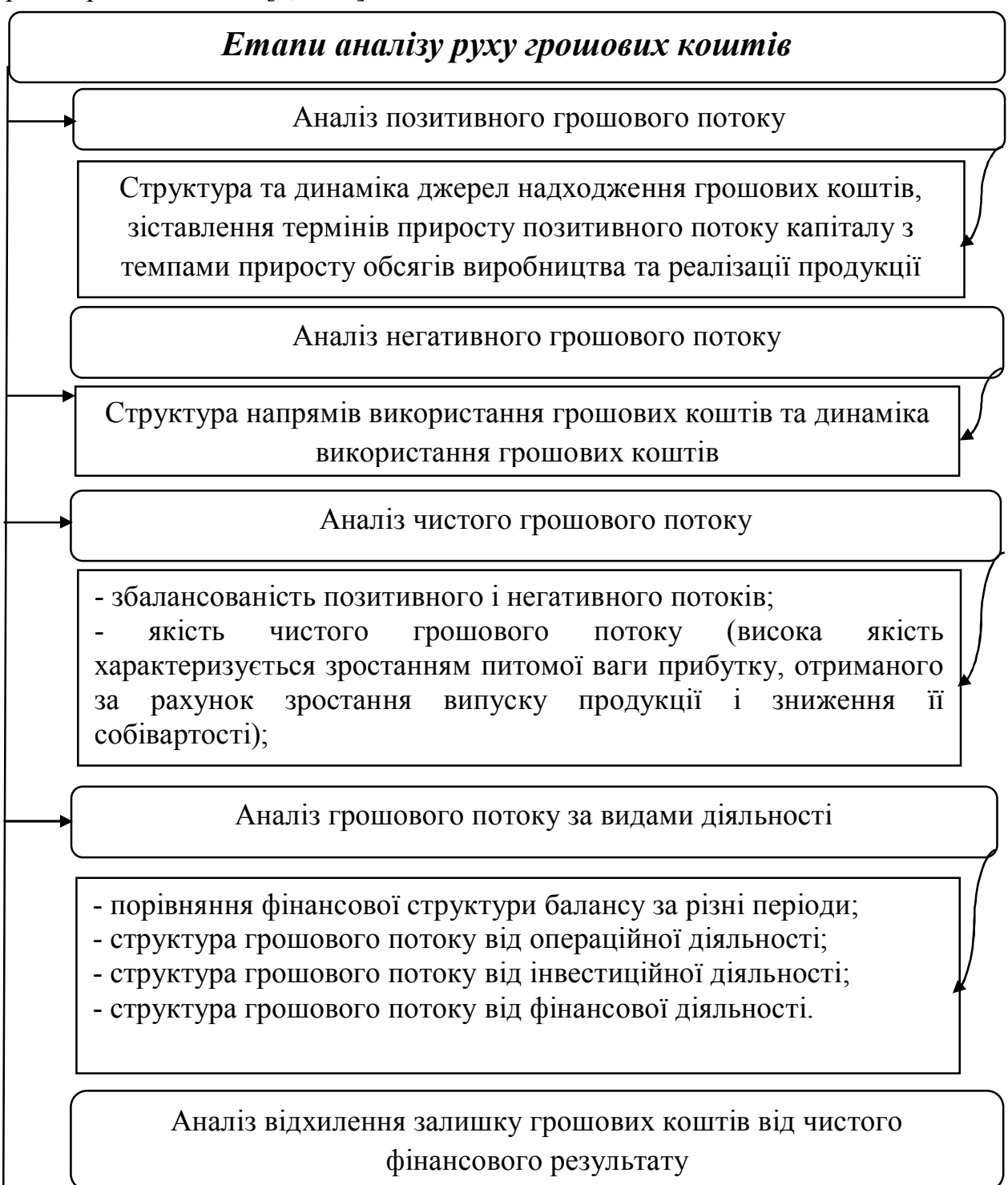
Однак, виділимо один недолік: реальний прогноз грошових коштів можна скласти на відносно короткий проміжок часу, оскільки факторів, які впливають на надходження і виплату грошових коштів, багато, вони комплексні та не можуть бути оцінені за межами короткого відрізка часу. Тому ми рекомендуємо проводити факторний аналіз для визначення факторів, що найбільш впливають на грошові потоки підприємства.

Цей аналіз характеризується розрахунком змін залишків грошових коштів, позитивних і негативних грошових потоків, обсягу чистого грошового потоку.

До факторів, які впливають на рух грошових коштів належать: позареалізаційні доходи та витрати, величина виручки від продажу продукції (робіт, послуг), собівартість продукції (робіт, послуг), отримані кредити і позики, сума відсотків по кредитах, приріст або зменшення дебіторської

заборгованості, величина податків і платежів до бюджету та позабюджетних фондів тощо.

Отже, мистецтво управління грошовими активами полягає в тому, щоб утримувати на рахунках у банках (і за необхідності – в касі) мінімально необхідну суму грошових коштів, які потрібні для поточної оперативної діяльності. Сума грошових коштів, яка потрібна підприємству, яким добре управляють – це «страховий резерв», який призначений для покриття короткочасної незбалансованості грошових потоків, вона має задовольняти всі першочергові платежі [6, с.50].

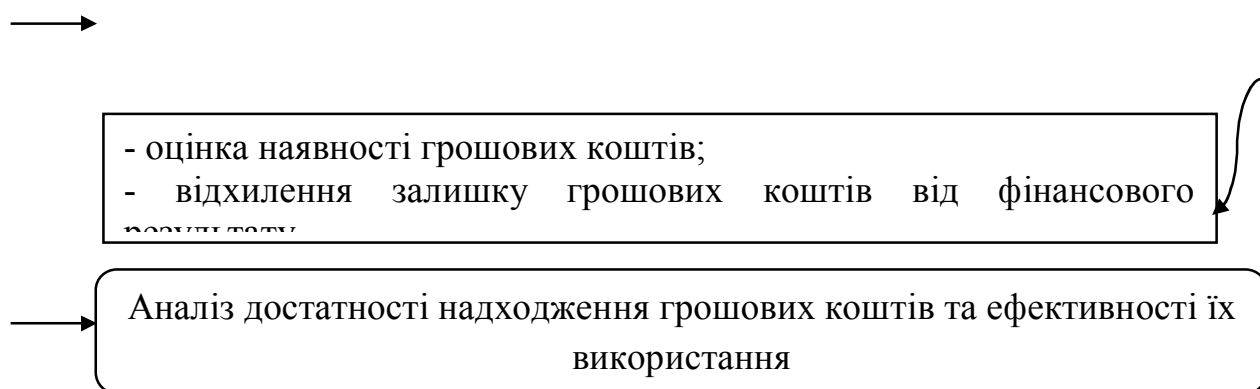

Рис. 3.1. Послідовність проведення аналізу руху грошових потоків [82.с. 46].

Збільшення або зменшення залишків грошових коштів на рахунках у банку обумовлюється рівнем незбалансованості надходження та витрачання коштів. Перевищення позитивного грошового потоку над негативним збільшує залишок вільних грошових коштів, і навпаки, перевищення витрачання грошей над їх надходженням призводить до нестачі грошових коштів і збільшенню необхідності в кредиті.

Розрахунок грошового потоку може бути успішно використаний для оцінки фінансової рівноваги підприємства. Але основна корисність даного типу розрахунків полягає у здатності чітко показувати різноманітність існуючих витрат, використання коштів і відрахування сум, з однієї сторони, та прибутків, джерел формування коштів і заліків сум з іншої.

Отже, основною метою аналізу грошових потоків є виявлення рівня достатності коштів, необхідних для нормальної діяльності підприємства; визначення інтенсивності та ефективності їх використання; визначення джерел їх надходжень та напрямку витрачання для контролю за поточною ліквідністю та платоспроможністю підприємства; виявлення причин дефіциту (надлишку) грошових коштів; прогнозування надходжень та витрачання коштів для забезпечення поточної та перспективної діяльності.

Аналіз руху грошових коштів за видами діяльності здійснюється за даними форми 3 «Звіт про рух грошових коштів» (ДОДОТОК 3), яка розроблена на основі НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». У цьому

звіті міститься інформація про грошові потоки підприємства ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за звітний період.

Провівши аналіз грошових коштів підприємства на базі Звіту про рух грошових коштів, структурованого у розрізі різних видів діяльності, варто звернути увагу на :

1. Величина грошового потоку від операційної діяльності в динаміці повинна наводитися з такими показниками як приріст/зниження доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) і прибутку. Темп приросту грошового потоку від операційної діяльності характеризує масштаби зростання фінансового потенціалу підприємства та рівень доходності, досягнутий за минулі періоди, що дозволяє зробити висновки про тенденції подальшого розвитку підприємства. З іншого боку, грошовий потік від операційної діяльності є індикатором ділової активності підприємства та його здатності погашати свої зобов'язання.

Позитивне значення чистого грошового потоку у результаті операційної діяльності забезпечує стабільність існування підприємства у довгостроковій перспективі. Грошові кошти, отримані в результаті операційної діяльності, можуть спрямовуватися на потреби фінансової чи інвестиційної діяльності (на нові інвестиційні проекти, погашення позик). У таких випадках грошовий потік від операційної діяльності не можна розглядати у перспективі як резерв ліквідності.

Негативне значення чистого грошового потоку у результаті операційної діяльності покривають за рахунок скорочення інвестиційних вкладень та/або джерел зовнішнього фінансування. Якщо підприємство має задовільні значення коефіцієнтів ліквідності та негативну величину грошового потоку від операційної діяльності, це означає, що результатом операційної діяльності є витрачання грошових коштів, а приріст коштів за період забезпечується за рахунок фінансової або інвестиційної діяльності. Подібна ситуація у довгостроковому періоді може призвести до того, що підприємство буде не в змозі погашати свої зобов'язання, оскільки основним джерелом його ресурсів

підприємства стануть позики та кредити.

2. Аналіз грошового потоку від інвестиційної діяльності дозволяє оцінити інвестиційну політику підприємства, виявити розмір майбутніх надходження або витрачання грошових коштів та інвестицій. Крім того, визначається надходження ліквідних коштів за рахунок скорочення інвестицій, вивільнення фінансових засобів, заморожених в окремих видах майна. Рух коштів від інвестиційної діяльності свідчить про намагання підприємства отримати додаткові джерела надходження ресурсів і розвиток виробничої бази.

3. Розгляд показників руху грошових коштів від фінансової діяльності дає можливість проаналізувати фінансову політику та фінансові можливості підприємства.

Отож, основною стадією аналізу грошових потоків є аналіз результату руху грошових коштів від операційної діяльності. Розпізнають два способи визначення руху грошових коштів у результаті основної діяльності: прямий та непрямий.

При прямому способі грошовий потік розраховується як різниця між надходженням і витрачаннями грошових коштів (рис. 3.3).

Перевагою прямого способу є те, що він дозволяє оцінити загальні суми надходження та витрачання грошових коштів підприємства, виявити ті статті, які формують найбільші надходження та витрачання грошових коштів у розрізі трьох видів діяльності. Інформація, яку отримали прямим способом, використовують для прогнозування грошових потоків.

Аналіз структури позитивного грошового потоку здійснюється за кожним джерелом надходження грошових коштів (від продажу продукції, необоротних активів тощо), відповідно негативного потоку за напрямками використання (оплата придбаних товарів, робіт, послуг, необоротних активів виплати працівникам тощо).

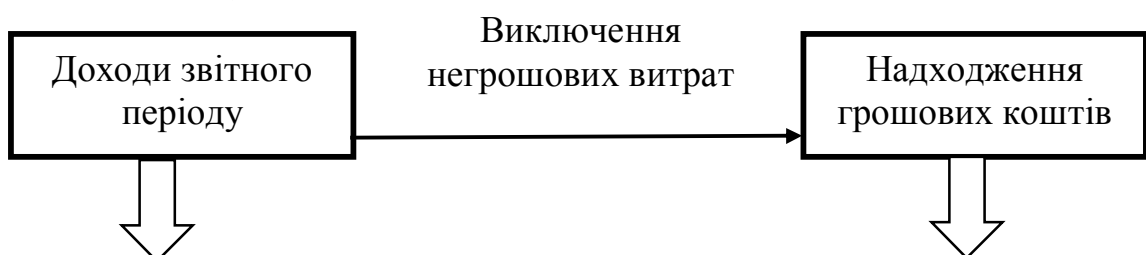

Рис. 3.2. Прямий спосіб визначення грошового потоку [59, с. 469]

Аналіз руху та структури грошових коштів прямим способом ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2015 – 2016 рр. наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4. Аналіз руху та структури грошових коштів прямим способом ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2015-2016 роки

Стаття	Код рядка	2015	Питома вага, %	2016	Питома вага, %	Абсол. Відх.	Відносне відхилення %	Питома вага +/-
Залишок коштів на початок періоду		182162	X	43198	X	-138964	X	X
Надходження від:		4800472	100	4696467	100	-104005	-2,18	X
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	4367413	90,97	4529713	96,5	162300	3,7	-5,53
Цільового фінансування	3010	0	0	4598	0,1	4598	0	-0,1
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	0	0	59834	1,27	59834	0	-1,27
Надходження від відсотків за залишками коштів нарахунках	3025	137	0,02	196	0,004	59	43,1	0,016
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	369	0,03	39	0,001	-330	-89,43	0,029
Інші надходження	3095	14501	0,3	64331	1,37	49830	у 3,43 рази	-1,37
Надходження від реалізації необоротних активів	3205	8263	0,17	3775	0,08	-4488	-54,31	0,09
Надходження від отриманих відсотків	3215	22803	0,48	3753	0,08	-19050	-83,54	0,4
Надходження від отриманих дивідендів	3220	25284	0,53	30228	0,64	4944	19,55	-0,11
Отримання позик	3305	361702	7,5	0	0	-361702	-100	7,5
Витрачено всього, в т. ч.:		4947177	100	4729473	100	-217704	-4,4	X
Товарів (робіт, послуг)	3100	2670848	53,98	2605698	55,1	-65150	-2,44	-1,12
Праці	3105	234735	4,74	250761	5,3	16026	6,83	-0,56
Відрахувань на соціальні заходи	3110	113082	2,3	66930	1,4	-46152	-40,81	0,9
Зобов'язань з податків і зборів	3115	935222	18,9	1345600	28,5	410378	43,88	-9,6

Витрачання на оплату повернення авансів	3140	0	0	3426	0,07	3426	0	-0,07
Витрачання на оплату цільвих внесків	3145	2366	0,048	2375	0,05	9	0,38	-0,002
Інші витрачання	3190	6559	0,13	28722	0,61	22163	у 3,37 рази	-0,48
Погашення позик	3350	574651	11,62	79485	1,68	-495166	-86,17	9,94
Сплата дивідендів	3355	17182	0,35	0	0	-17182	-100	0,35
Витрачання на сплату відсотків	3360	300152	6,07	208023	4,4	-92129	-30,69	1,67
Інші платежі	3390	4585	0,09	18500	0,39	13915	у 3,03 рази	-0,3
Витрачання на придбання необоротних активів	3260	87795	1,77	119953	2,54	32158	36,63	-0,77
Чистий грошовий потік	3400	-146705	X	-33006	X	113699	-77,5	X
Залишок коштів на початок року	3405	182162	X	43198	X	-138964	-76,29	X
Залишок коштів на кінець року	4315	43198	X	9776	X	-33422	-77,37	X

Отже, у 2015 році надходження грошових коштів становило 4800472 тис. грн. , а у 2016 – 4696467 тис. грн., тобто надходження грошових коштів зменшлось на 2,18%. Це зумовлено зменшенням надходжень за отримані відсотки (на 1905 тис. грн. або 83,54%), надходження від реалізації необоротних активів (на 4488 тис. грн. або 54,31%), а також надходження від боржників неустойки (штрафів, пені) (330 тис. грн або 89.43%).

Негативним явищем є отримання позик грошових коштів, які у 2015 році склали 361702 тис. грн. або 7,5%, а у 2016 році підприємство не отримувало позик. Позитивним явищем є збільшення реалізації продукції на 3,7 %, сума яких у 2015 складала 4367413, що становило 90,97% від усіх коштів, а у 2016 – 4529713 тис. грн. (рис. 3.3.). А також позитивним моментом є збільшення інших надходжень, сума, яких у 2015 складала 14501 тис. грн. – що становило 0,3% усіх грошових надходжень, а у 2016 році – 64331 тис. грн. –1,37%.

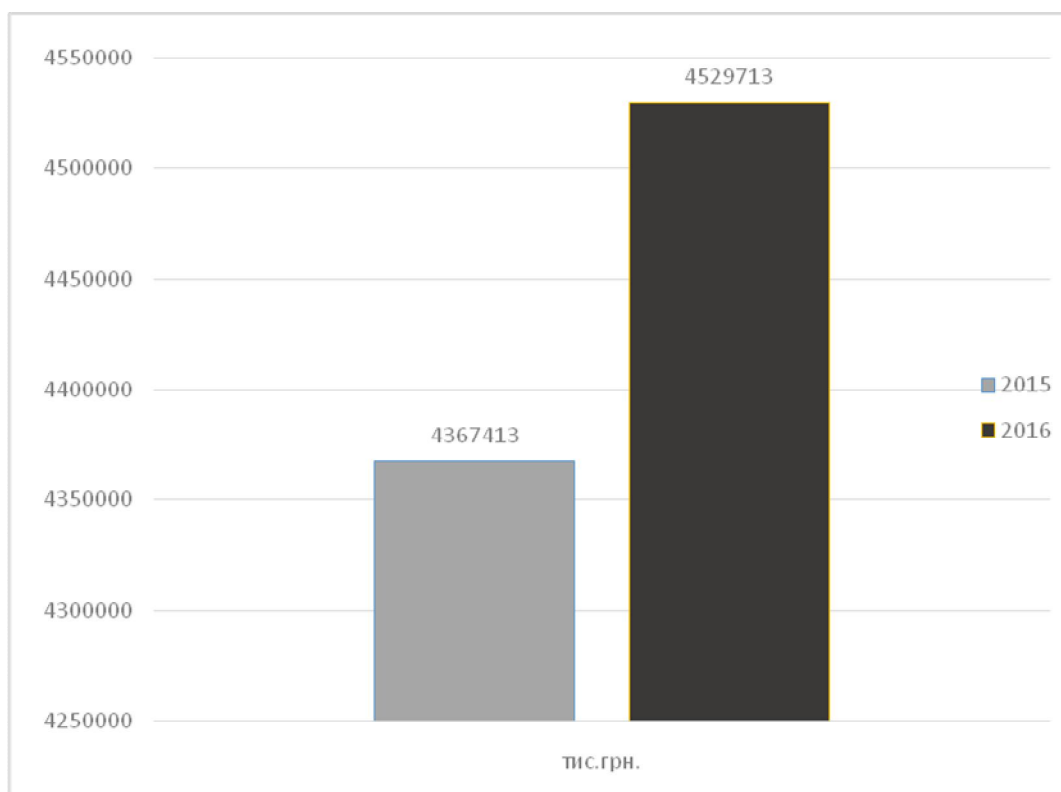

Рис 3.3. Реалізація продукції за 2015-2016 рр.

Виплати грошових коштів у 2016 році також зменшилися, як і надходження грошових коштів у порівнянні із 2015 роком. Загальна сума виплат у 2016 році склала 4729473 тис. грн., у порівнянні з 2015 роком – 4947177 тис.грн. – зменшилась на 4.4%. Необхідно відмітити збільшення витрат на оплату праці (на 16026 тис. грн. або 6,83%) та витрат за податками і платежами (на 410378 тис. грн або 43,88%) а також витрати на придбання необоротних активів (на 32158 тис. грн. або 36,63%) та інші платежі (на 13915 тис. грн. або у 3,03 рази). В загальному ці зміни викликали зменшення залишку грошових коштів на кінець періоду, що склав 9776 тис. грн. Необхідно відмітити, що значення чистого грошового потоку як у 2015 році, так і в 2016 році є від’ємним, що говорить про збитковість підприємства.

Аналіз грошових надходжень прямим способом у розрізі окремих видів діяльності на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2016 рік наведено в табл. 3.5.

Як бачимо, найбільша сума грошових коштів була отримана за результатом операційної діяльності (4597475 тис. грн.). Найбільші надходження грошових коштів зумовлені реалізацією продукції – 4529713 тис. грн. (98,50). А

найбільшу частку витрат складають оплата за товари, роботи та послуги – 64% (на 2605698тис. грн.) та виплата податків та зборів – 33.17% (на 1345600тис. грн.).

В результаті інвестиційної діяльності було отримано лише 37756 тис. грн. Надходження від отриманих дивідендів складають 80% (на 30228 тис. грн.). Витрачання на придбання необоротних активів становить 100% (на 119953 тис. грн.)

Фінансова діяльність підприємства пов'язана з погашенням позик (на 79485 тис. грн.або 25,97%) та сплатою відсотків (на 208023 тис. грн. або 67,98%).

Важливим етапом аналізу руху грошових коштів є опрацювання показників, які дозволяють установити позитивні та негативні зміни і відображають якість управління грошовими потоками, а також розробити необхідні заходи для оптимізації управлінських рішень [91, с. 193].

Таблиця 3.5. Аналіз руху та структури грошових коштів прямим способом у розрізі окремих видів діяльності ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2016 рік

Стаття	Код рядка	2016	Питома вага, %	Операційна		Інвестиційна		Фінансова	
				Сума тис. грн	Притом а вага, %	Сума тис. грн	Притом а вага, %	Сума тис. грн	Притом а вага, %
Залишок коштів на початок періоду		43198	X						
Надходження від:		4696467	100	4597475	100	37756	100		
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	4529713	96,45	4529713	98,5	-	-	-	-
Цільового фінансування	3010	4598	0,098	4598	0,10	-	-	-	-
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	59834	1,27	59834	1,30	-	-	-	-
Надходження відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	196	0,0042	196	0,004	-	-	-	-
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	39	0,0008	39	0,001	-	-	-	-
Інші надходження	3095	64331	1,37	3095	0,06	-	-	-	-
Надходження від реалізації необоротних активів	3205	3775	0,08	-	-	3775	10	-	-
Надходження від отриманих відсотків	3215	3753	0,08	-	-	3753	10	-	-

Надходження від отриманих дивідендів	3220	30228	0,64	-	-	30228	80	-	-
Витрачено всього, в т. ч.:		4729473	100	4055856	100	119953	100	306008	100
Товарів (робіт, послуг)	3100	2605698	55,1	2605698	64	-	-	-	-
Праці	3105	250761	5,3	3105	0,076	-	-	-	-
Відрахувань на соціальні заходи	3110	66930	1,42	66930	1,65	-	-	-	-
Зобов'язань з податків і зборів	3115	1345600	28,45	1345600	33,17	-	-	-	-
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	3426	0,07	3426	0,084	-	-	-	-
Витрачання на оплату цільвих внесків	3145	2375	0,05	2375	0,058	-	-	-	-
Інші витрачання	3190	28722	0,61	28722	0,708	-	-	-	-
Погашення позик	3350	79485	1,68	-	-	-	-	79485	25,97
Витрачання на сплату відсотків	3360	208023	4,39	-	-	-	-	208023	67,98
Інші платежі	3390	18500	0,39	-	-	-	-	18500	6,05
Витрачання придбання необоротних активів	3260	119953	2,54	-	-	119953	100	-	-
Чистий грошовий потік	3400	-33006	X	X	X	X	X	X	X
Залишок коштів на початок року	3405	43198	X	X	X	X	X	X	X
Залишок коштів на кінець року	4315	9776	X	X	X	X	X	X	X

Для аналізу грошових потоків з метою формування ефективної системи управління ними доцільно використовувати відносні показники (коефіцієнти) координації і розподілу. На основі запропонованої С.І. Надточієм методології проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків розрахуємо значення показників, які характеризують рух грошових коштів [52 с.9].

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку розраховується за формулою:

$$K1 = \text{Грошові надходження} / \text{Грошові видатки} \quad (1)$$

$$2015 = 4800472/4947177 = 0.97$$

$$2016 = 4696467/4729473 = 0.99$$

Коефіцієнт відношення грошових надходження до чистого грошового потоку розраховується за формулою:

$$K2 = \text{Грошові надходження} / \text{Чистий грошовий потік} \quad (2)$$

$$2015 = 4800472/ (-146705) = -32,72$$

$$2016 = 4696467/ (-33006) = -142,29$$

Коефіцієнт поповнення грошових засобів розраховується за формулою:

$K3 = \text{Грошові надходження} / \text{Залишок грошових коштів} \quad (3)$

$$2015 = 4800472 / 43198 = 111,13$$

$$2016 = 4696467 / 9776 = 480,41$$

Коефіцієнт окупності грошового потоку розраховується за формулою:

$K4 = \text{Грошові видатки} / \text{Грошові надходження} \quad (4)$

$$2015 = 4947177 / 4800472 = 10.31$$

$$2016 = 4729473 / 4696467 = 1,01$$

Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку розраховується за формулою:

$K5 = \text{Грошові видатки} / \text{Чистий грошовий потік} \quad (5)$

$$2015 = 4947177 / (-146705) = 33,72$$

$$2016 = 4729473 / (-33006) = 143.29$$

Коефіцієнт вибуття грошових засобів розраховується за формулою:

$K6 = \text{Грошові видатки} / \text{Залишок грошових коштів} \quad (6)$

$$2015 = 4947177 / 43198 = 114.52$$

$$2016 = 4729473 / 9776 = 483.78$$

Коефіцієнт притоку грошових засобів розраховується за формулою:

$K7 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Грошові надходження} \quad (7)$

$$2015 = (-146705) / 4800472 = -0.031$$

$$2016 = (-33006) / 4696467 = -0,007$$

Коефіцієнт ефективності грошового потоку розраховується за формулою:

$K8 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Грошові видатки} \quad (9)$

$$2015 = (-146705) / 4947177 = 0.029$$

$$2016 = (-33006) / 4729473 = 0.007$$

Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів розраховується за формулою:

$K9 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Залишок грошових коштів} \quad (10)$

$$2015 = (-146705) / 43198 = -3.39$$

$$2016 = (-33006) / 9776 = -3.37$$

Значення розрахованих показників згрупуємо у таблицю 3.6.

Таблиця 3.6. Показники руху грошових потоків підприємства на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» за 2015-2016 роки

Показники	2015	2016	Відхлення +, -
1. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,97	0.99	-0.02
2. Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку	-32.72	-142.29	109.57
3. Коефіцієнт поповнення грошових засобів	111.13	480.41	369.28
4. Коефіцієнт окупності грошового потоку	10.31	1.01	-9.3
5. Коефіцієнт співвідношення грошових витрат	33.72	143.29	109.57
6. Коефіцієнт вибуття грошових засобів	114.52	483.78	369.26
7. Коефіцієнт притоку грошових засобів	-0.031	-0.007	0.024
8. Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0.029	0.007	0.022
9. Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів	3.39	3.37	0.02

Отже, виходячи із даних таблиці 3.6, коефіцієнт ліквідності грошового потоку свідчить про забезпеченість витрачання грошовими засобами їх надходженнями протягом 2015 – 2016 років. Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку свідчить, що у 2016 році був найбільший обсяг грошових надходжень для отримання 1 грн чистого грошового потоку. Коефіцієнт окупності грошового потоку свідчить, що протягом 2015 – 2016 років відбувалося зменшення кількості гривень грошових виплат для отримання 1 гривні грошових надходжень. Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку свідчить про збільшення здатності регенерування чистого грошового потоку підприємства 1 гривнею грошових надходжень протягом 2015 – 2016 років. Коефіцієнт вибуття грошових засобів свідчить, що протягом 2015 – 2016 років відбувається збільшення розміру грошових виплат, що припадають на 1 гривню залишку грошових засобів.

Порівняння коефіцієнтів протягом 2015-2016 років зображено на рис. 3.4.

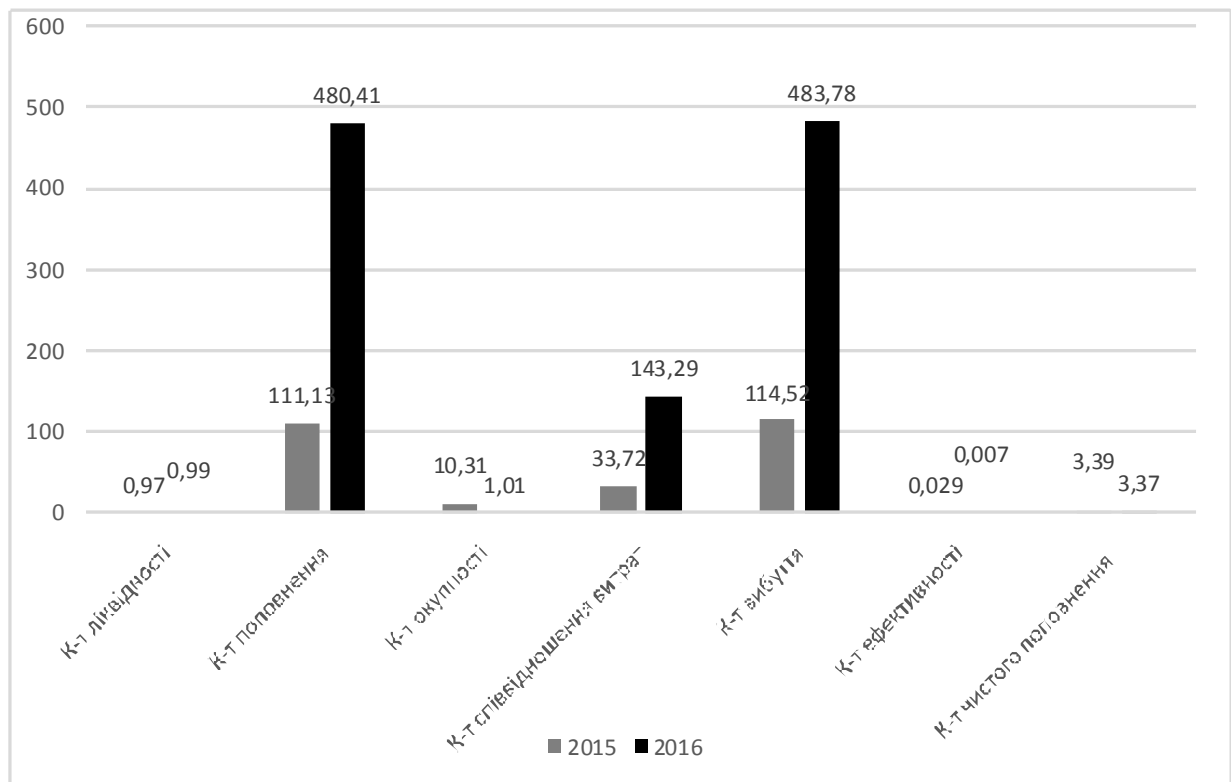

Рис. 3.4. **Фінансовий стан грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» протягом 2015 – 2016 рр.**

Коефіцієнт притоку грошових засобів свідчить про зменшення у 2016 році кількості гривень чистого грошового потоку, що генерує 1 гривня грошових надходжень. Коефіцієнт ефективності грошового потоку свідчить про зменшення у 2016 році кількості гривень чистого грошового потоку, що забезпечує 1 гривня грошових надходжень. Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів свідчить про несуттєве збільшення ступеню поповнення залишку грошових коштів підприємства за рахунок чистого грошового потоку протягом 2015 – 2016 років. Отже, на підприємстві протягом 2015 – 2016 років перерозхід надлишкового грошового потоку, а свідченням цього є висока від’ємна величина чистого грошового потоку.

Отже, для обґрунтованої оцінки руху грошових коштів підприємства та ефективності їх використання на основі звітної інформації потрібно відслідковувати тенденцію зміни відповідних показників за тривалий період часу.

3.3. Аудит грошових коштів та їх еквівалентівеквівалентів на підприємстві

Гроші є найбільш мобільним і цінним ресурсом підприємства, тому аудит їх наявності та руху дає змогу виявити резерви раціонального використання, нові тенденції, зміни джерел надходжень і напрямів витрачання, маневрувати коштами з найбільшою ефективністю.

Аудит грошових коштів дає можливість деталізувати зведені дані за джерелами їх надходження і витрачання, визначити доцільність витрачання, структуру й динаміку у витрачанні грошей, їх вплив на ефективність господарювання.

Чітке розуміння руху грошових коштів та його аналіз вимагають розмежування показників, які характеризують основну діяльність і рентабельність від фінансової діяльності підприємства. Також не менш важливим є створення динамічних моделей аналізу та проектування потоків грошових коштів. Для подібних моделей теперішній час – це лише точка відліку, вони базуються на надійному досвіді минулого, в них використовуються найкращі оцінки майбутніх планів та умов для прогнозування потоків грошових коштів [5, с.50].

Статтею 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [22]. Згідно цього положення, приходимо до висновку, що засоби контролю повинні бути спрямовані на підтвердження або заперечення повноти, правдивості та неупередженості облікової інформації.

У своїй монографії І. І. Сахарцева зазначає, що метою аудиту операцій з грошовими коштами є отримання достатніх доказів впевненості в ефективності їх використання, достовірності відображення та розкриття інформації згідно з

діючими принципами та твердженнями (якісними аспектами) подання фінансової звітності, підтвердження фінансової еластичності та достатності вільних грошових коштів для подальшої безперервної діяльності підприємства [78].

На ПрАТ «ОБОЛОНЬ» здійснюються операції з грошовими коштами, тому аудит грошових коштів необхідний для попередження та усунення різного роду зловживань і порушень. Здійснення перевірки грошових коштів важливе як під час перевірки фінансової звітності, так і під час операційних перевірок.

Основною метою аудиту грошових коштів є надання аудитором обґрунтованого висновку щодо законності, достовірності касових операцій, операцій на рахунках у банках, операцій з коштів у дорозі, операцій з грошовими документами, а також операцій з еквівалентами грошових коштів.

Під час аудиторської перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку грошових коштів підприємства аудитори повинні обирати за критерії законодавчі та нормативні акти, керуючись діючою нормативно-правовою базою:

- Податковий кодекс України від 2011р.
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-X від 16.07.1999 р.
- Закон України «Про аудиторську діяльність» № 3125-XII від 22.04.1993р.
- Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено МФУ № від 73 07.02.2013 р.
- Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджено постановою НБУ № 148 від 29.12.2017 р.
- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р.
- Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань затверджено наказом МФУ № 879 від 02.09.2014р. тощо.

Під час контрольних процедур здійснюється перевірка касових операцій, операцій на рахунках у банках, операцій з грошовими документами, перевірка грошових коштів у дорозі, перевірка операцій з еквівалентами грошових коштів.

Вважаємо, що сновними завданнями аудиту грошових коштів у касі є перевірка:

- умов збереження грошових коштів у касі; наявності договорів про повну матеріальну відповідальність; напрямів використання грошових коштів;
- наявності первинних документів і заповнення обов'язкових реквізитів у них;
- правильності здійснення документообігу;
- термінів проведення інвентаризації та правильності їх документального оформлення;
- наявності та достовірності заповнення журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів, правил ведення облікових реєстрів;
- відповідності даних аналітичного та синтетичного обліку, головної книги та звітності; оприбуткування надходжень готівки;
- дотримання встановлених лімітів залишку готівки в касі; цільового використання готівки;
- дотримання порядку видачі готівки під звіт;
- дотримання граничних обмежень на здійснення готівкових розрахунків; витрачання готівки з виручки на виплати, пов'язані з оплатою праці.

Джерелами інформації для аудиту грошових коштів у касі підприємства є: головна книга; журнали-ордери, касова книга (№ КО-4), прибуткові і видаткові касові ордери (№ КО-1, № КО-2); Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів (№ КО-3 і № КО-3а); Книга обліку прийнятих, виданих касиром грошей (№ КО-5); чеки на отримання готівки; виписки банку; авансові звіти; посвідчення на відрядження; акти на закупівлю; повідомлення банку про встановлення ліміту готівки в касі; розрахунково-платіжні (платіжні)

відомості на виплату заробітної плати, відпускних, матеріальної допомоги та інших виплат; форма річної фінансової звітності № 1 «Баланс(Звіт про фінансовий стан)»; Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів»; форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» тощо.

Відзначимо, що вибір методів і техніки проведення аудиту залежить від різних чинників, зокрема, від особливості роботи підприємства, інтенсивності касових операцій, форми ведення бухгалтерського обліку, обсягу документообігу тощо. Основними методичними прийомами під час аудиту грошових коштів є інвентаризація, перевірка документів за формою, суттю та змістом, арифметична, логічна, експертна, зустрічна перевірка, прийом взаємного контролю операцій і документів, оцінка документів за даними кореспондуючих рахунків, опитування тощо.

Особлива увага аудитора має бути зосереджена на правильності оформлення касових документів. Під час дослідження звіту касира та доданих до нього документів аудитор зіставляє номери останніх прибуткових і видаткових касових ордерів із записами в журналі реєстрації для перевірки у повноті обліку останніх касових операцій. Результати перевірки правильності та своєчасності оформлення касових документів оформляють за допомогою робочого документа аудитора.

Під час перевірки дотримання підприємством ліміту залишку готівки в касі визначається встановлений установою банку розмір ліміту; з'ясовують, як підприємство дотримується ліміту залишку готівки, своєчасності повернення в банк невитрачених у строк коштів, які видані на оплату праці та інші виплати. Понадлімітні залишки готівки в касі визначаються за способом порівняння залишків на кінець дня у звіті касира з встановленим лімітом за кожний день. У випадку виявлення перевищення ліміту, аудитор з'ясовує його причини та загальну суму понадлімітних залишків. Зазначимо, що за перевищення встановленого ліміту залишку готівки в касі чинним законодавством передбачені фінансові санкції у двократному розмірі суми виявленої понадлімітної готівки за кожен день.

Важливим завданням аудиту касової дисципліни є перевірка цільового використання готівки, отриманої з рахунку банку. Призначення коштів вказується на зворотній стороні грошового чека і після отримання коштів підприємство зобов'язане його дотримуватися. Враховуючи зазначене, для перевірки дотримання цільового використання грошових коштів аудитор звіряє дані звітів касира, касової книги, виписок банку, видаткових і прибуткових касових ордерів, а також інші документи, які відображають витрачання готівки за призначенням [23,с.58]. За результатами перевірки встановлюють факти нецільового використання готівки та з'ясовують їх причини.

Під час перевірки оприбуткування надходжень готівки здійснюється аналіз касових оборотів надходження готівки з банку. Оприбуткування повинно бути повним і своєчасним, що підтверджується звіркою даних касової книги, банківських виписок (за сумами і датами грошових коштів, отриманих з рахунків у банку), прибуткових касових ордерів (за сумами і датами грошових коштів) та ін. Готівка, яка виявлена у касі підприємства і не підтверджена прибутковими пасовими ордерами, вважається неоприбуткованою в касі та повинна зараховуватися у дохід підприємства.

У процесі аудиту грошових коштів у касі перевіряється дотримання порядку видачі підприємствами готівки під звіт (дотримання вимог, встановлених термінів подання до бухгалтерії авансових звітів та своєчасності повернення невикористаних залишків авансових сум, цільове їх витрачання). Факт порушень з'ясовують за результатами перевірки звітів касира, видаткових касових ордерів, авансових звітів підзвітних осіб і доданих до них підтверджувальних документів. Грошові кошти, які не повернуті своєчасно підзвітною особою у касу підприємства, арифметично додаються до залишку готівки в касі за кожен день.

Типовими порушеннями, які виявляють під час аудиту грошових коштів, є:

- відсутність укладеного договору про повну матеріальну відповідальність з касиром;

- відсутність наказу керівника про виконання функцій касира іншим працівником;
- порушення встановленого порядку проведення інвентаризацій;
- наявність виправлень і підчищень у касових документах;
- відсутність підписів окремих членів інвентаризаційної комісії;
- нестача або надлишок грошових коштів чи грошових документів;
- неправильна кореспонденція рахунків; невідповідність сум у касовому ордері та в звіті касира;
- відсутність підписів керівника, головного бухгалтера, касира;
- неповне оприбуткування грошових коштів;
- видача готівки під звіт особам без повного звіту за попередній аванс;
- недостовірність підписів осіб, які отримали гроші;
- порушення термінів повернення невикористаних сум підзвітними особами;
- перевищення законодавчо встановлених норм розрахунків готівкою [58, с.57].

У касах підприємства можуть зберігатися, крім готівки, грошові документи. Грошовими документами є поштові марки, путівки на санаторно-курортне лікування, проїзні квитки тощо. Їх особливістю є те, що вони не можуть бути використані в якості засобів платежу, однак виконують роль грошових документів вузького та спеціального призначення.

Зазначимо, що для обліку грошових документів Планом рахунків передбачено рахунок 331 «Грошові документи в національній валюті» та 332 «Грошові документи в іноземній валюті».

Необхідним методичним прийомом під час перевірки грошових документів є інвентаризація, за результатами якої складається відповідний акт. Отримані результати необхідно порівняти із даними синтетичного й аналітичного обліку, а також перевірити відповідність їх інформації. Важливим об'єктом аудиту грошових документів є організація аналітичного обліку грошових документів, який ведеться за їх видами. Перевіряючи відображення в

обліку операцій з грошовими документами, необхідно звертати увагу на джерела їх надходження та дотримання порядку списання. Зокрема, під час перевірки операцій щодо придбання і видачі путівок у санаторії, будинки відпочинку тощо слід з'ясувати, за рахунок яких джерел ці путівки були придбані, яку частину їхньої вартості не оплачують отримувачі, чи вчасно і у повному обсязі надходять у касу гроші від отримувачів путівок.

Наступним напрямом є перевірка грошових коштів у дорозі. Під час перевірки цього виду операцій встановлюють: правомірність віднесення грошових коштів на субрахунки 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» та 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»; повноту та своєчасність зарахування грошових коштів у дорозі на відповідні рахунки в банках, обчислюють тривалість перебування коштів у дорозі. У випадку встановлення неправильного списання грошових коштів у дорозі або фактів приховування чи розкрадання коштів необхідно виявити суму нанесеного збитку та визначити, як це вплинуло на достовірність фінансової звітності.

Під час перевірки операцій з еквівалентами грошових коштів розглядають правомірність віднесення фінансових інвестицій до цієї категорії активів, тобто визначають термін, на який вони придбані, чи можуть вони вільно конвертуватись у готівку, який ризик зміни їх вартості. Перевіряють наявність документів, які підтверджують право власності на еквіваленти грошових коштів.

Об'єктами перевірки операцій з еквівалентами грошових коштів є ідентифікація фінансових інвестицій як еквівалентів грошових коштів, організація аналітичного обліку еквівалентів грошових коштів, оцінка еквівалентів грошових коштів під час придбання та на дату складання балансу, терміни погашення еквівалентів грошових коштів і правильність відображення їх в обліку, документи про право власності на еквіваленти грошових коштів.

Зібрані докази щодо виявлених порушень обліку еквівалентів грошових коштів підприємства відображують у робочих документах аудитора та

використовують на етапі узагальнення результатів перевірки та складання підсумкової документації.

Об'єктами аудиту грошових коштів на поточному рахунку в банку та банківських операцій є наявність у підприємства поточних та інших рахунків у банках; законність операцій, які здійснюються на цих рахунках; правильність документального оформлення банківських операцій; повнота і відповідність сплачених коштів виставленим рахункам; відповідність сум, вказаних у виписках банку сумам, відображеним у первинних розрахункових документах; достовірність і доцільність здійснення банківських операцій; правильність відображення банківських операцій на бухгалтерських рахунках [81].

Під час аудиту необхідно впевнитись у наявності всіх виписок банку з рахунків підприємства. Якщо виявиться, що певна кількість виписок у справах підприємства відсутня, необхідно отримати в банку засвідчені копії.

Вірогідність виписок визначають як за їх зовнішніми ознаками (наявність необхідних реквізитів, підписів, штампів банку тощо), так і зустрічної перевірки, на всіх виписках повинен бути штамп банку. Виправлення у виписках засвідчується підписом головного бухгалтера і гербовою печаткою. Зустрічній перевірці обов'язково підлягають виписки з підчистками і виправленнями, не підтвердженими банком.

Важливо перевірити повноту та достовірність банківських виписок і прикладених до них документів. Повноту встановлюють за їх нумерацією по сторінках і переносом залишку коштів на рахунку. Залишок коштів на кінець періоду в попередній виписці банку повинен дорівнювати залишку коштів на початок періоду в наступній виписці. Окрім того, слід переконатись, що всі здійснені через банк операції є вірогідними і підтверджені відповідними документами. Трапляються випадки, коли їх підробляють або прикладають не повністю, що дає можливість, застосовуючи неправильну кореспонденцію рахунків, приховати в обліку зловживання на певні суми. Водночас виявляється правильність кореспонденції рахунків і записів в облікових регістрах, тому що інколи зловживання можуть бути приховані шляхом складання неправильних

бухгалтерських проведенень, не підтверджених документами, а також сторонніх записів без документальних підтверджень або неправильним підрахунком чи переносом підсумків з однієї сторінки регістру на іншу.

Важливим завданням аудитора є також перевірка правильності й обґрунтованості перерахування коштів за товарно-матеріальні цінності, для чого порівнюють суми, вказані в платіжних документах, з даними виписки банку і записи на рахунках 63 «Розрахунки і постачальниками і підрядниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами». У даному випадку за прибутковими документами перевіряють повноту та правильність оприбуткування товарно-матеріальних цінностей. Якщо у аудитора є сумніви в справжності документів чи в достовірності операцій, необхідно провести їх зустрічну перевірку з постачальниками продукції.

Перевіряючи видаткові банківські документи, необхідно групувати в окремі відомості всі оплачені штрафи, неустойки та інші платежі, пов'язані з порушенням договірних умов, що дасть змогу потім перевірити повноту відображення їх на відповідних рахунках і вжиті підприємством заходи щодо відшкодування за рахунок винних осіб суми заподіяної шкоди. Перевіркою банківських документів за суттю встановлюють, чи не допускаються неправильні перерахування авансів і платежів за безтоварними рахунками або оплата рахунків інших організацій, які не мають відношення до підприємства, яке перевіряють.

Отже, метою аудиту операцій з грошовими коштами є отримання достатніх доказів впевненості в ефективності їх використання, достовірності відображення та розкриття інформації згідно з діючими принципами та твердженнями подання фінансової звітності, підтвердження достатності вільних грошових коштів для подальшої діяльності підприємства.

Висновки до розділу 3

1. За результатами дослідження встановлено, що головним завданням

проведення аналізу грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є виявлення рівня платоспроможності підприємства, забезпечення фінансової стійкості та ефективність використання цих ресурсів. Базовим є обчислення показників щодо визначення результатів змін у русі грошових коштів за результатами діяльності підприємства прямим чи непрямим методом.

2. . Нами досліджено, що управління грошовими активами полягає в тому, щоб утримувати на рахунках у банках (і за необхідності - в касі) мінімально необхідну суму грошових коштів, які потрібні для поточної оперативної діяльності. Сума грошових коштів, яка потрібна підприємству, яким добре управляють - це «страховий резерв», який призначений для покриття короткочасної незбалансованості грошових потоків, вона має задовольняти всі першочергові платежі.

3. За результатами проведеного аналізу руху грошових коштів прямим методом на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» виявлено, що в 2016 році у порівнянні з 2015 роком відбулося значне зниження надходження грошових коштів (на 4696467 тис. грн. або на 2,18%). Це зумовлено зменшенням надходжень від реалізації необоротних активів (на 4488 тис. грн. або 54,31%), а також надходження неустойок (штрафів, пені) від боржників (330 тис. грн або 89,43%). Позитивним явищем є збільшення у 2016 році надходжень від реалізації товарів і послуг (на 162 300 тис. грн. або 3,7%) та інших надходжень у 3,43 рази (на 49 830 тис. грн.).

4. У роботі досліджено аналіз руху негативного грошового потоку на ПрАТ «ОБОЛОНЬ». Виплати грошових коштів у 2016 році у порівнянні із 2015 роком зменшилися. Загальна сума виплат у 2016 році склала 4 729 473 тис. грн., зменшилась на 4,4% у порівнянні із 2015 роком.. Необхідно відмітити зростання у 2016 році суми витрат на оплату праці (на 16 026 тис. грн. або 6,83%) та витрат за податками і платежами (на 410 378 тис. грн або 43,88%), а також витрат на придбання необоротних активів (на 32158 тис. грн. або 36,63%) та інших платежів (на 13 915 тис. грн. або у 3,03 рази). В загальному ці зміни викликали зменшення залишку грошових коштів на кінець періоду, що склав

9776 тис. грн. Необхідно відмітити, що значення чистого грошового потоку як у 2015 році, так і в 2016 році є від'ємним, що говорить про збитковість підприємства.

5. Досліджено організацію і методику проведення аудиту грошових коштів та їх еквівалентів та встановлено, що метою аудиту операцій з грошовими коштами є отримання достатніх доказів впевненості в ефективності їх використання, достовірності відображення та розкриття інформації згідно з принципами подання фінансової звітності, підтвердження достатності вільних грошових коштів для подальшої діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Проведені у роботі дослідження обліку аналізу та аудиту грошових коштів підприємства дають змогу сформулювати наступні висновки і пропозиції:

1. Правильне розуміння сутності й економічного змісту грошових коштів та їх еквівалентів необхідне для правильного використання у господарській діяльності. Досліджено поняття «грошові кошти», що виступає вираженням вартості всіх товарів, як вид універсального товару, який є загальним еквівалентом. Грошові кошти виступають у формі готівки в касі, коштів на

рахунках у банку, депозитів до запитання, коштів в дорозі та електронних грошей, що відображають найліквідніші активи підприємства. Вивчаючи поняття «еквіваленти грошових коштів» ми встановили, що це високоліквідні боргові фінансові інструменти з коротким строком обігу, що складаються з цінних паперів, депозитних сертифікатів, казначейських зобов'язань тощо.

2. Сьогодні набувають популярності у використанні «електронні гроші», що виступають у вигляді грошових одиниць, обіг яких здійснюється за допомогою інформаційних технологій. Досліджено новий вид електронних грошей «криптовалюту» – цифрові монети, що захищені від підробки, та функціонують завдяки механізму асиметричного шифрування.

3. Класифікація грошових коштів має важливе значення при аналізі фінансового стану підприємства, проведення інвентаризації та відображення грошових коштів на рахунках бухгалтерського обліку. Тому ми запропонували наступні класифікаційні ознаки грошових коштів з метою управління грошовими коштами користувачами інформації: за формою існування (готівкові та безготівкові грошові кошти); за видом валюти (грошові кошти у національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах); за місцем зберігання (грошові кошти в касі, грошові кошти на рахунках в банках та електронні гроші); за джерелами надходження та напрямками використання (грошові кошти необмежені у використанні та грошові кошти обмежені у використанні). Ми запропонували класифікацію еквівалентів грошових коштів, зокрема за регіональною ознакою емітента (зовнішні інвестиції та внутрішні інвестиції в еквіваленти грошових коштів), та залежно від виду валюти, в якій здійснювалися інвестиції в еквіваленти грошових коштів (в національній валюті та в іноземній валюті), залежно від емітента (державні, місцеві та госпрозрахункових підприємств та організацій), залежно від мети інвестора (еквіваленти грошових коштів, придбані з метою перепродажу та еквіваленти грошових коштів, що утримуються до погашення), за методом оцінки на дату складання балансу (еквіваленти грошових коштів, які оцінюються за справедливою вартістю, які оцінюються за собівартістю з врахуванням

зменшення корисності, та які оцінюються за амортизованою собівартістю), залежно від набуття права власності в результаті вкладень в еквіваленти грошових коштів (ті, що надають право власності та не надають права власності).

4. Вважаємо, що основними завданнями бухгалтерського обліку грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є: правильна організація, своєчасне й законне проведення безготівкових і готівкових розрахункових операцій; своєчасне та правильне документування операцій із руху грошових коштів і розрахунків; забезпечення схоронності коштів у місцях їх зберігання і контроль над їх цільовим використанням; своєчасне проведення інвентаризації грошових коштів та відображення її результатів в обліку; своєчасне і повне відображення в документах і реєстрах бухгалтерського обліку руху коштів у касі підприємства і на рахунках у банку; суворе дотримання встановлених правил ведення касових операцій і здійснення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності; вишукування можливостей найбільш раціонального вкладення вільних грошових коштів як джерела фінансових інвестицій, що приносять дохід.

5. Ми розглянули порядок складання Звіту про рух грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ», який розкриває інформацію про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Одним з важливих нововведень, внесених НП(С)БО 1, є можливість вибору одного з варіантів складання «Звіту про рух грошових коштів», складання за прямим чи не прямим методом, що полегшило роботу з формою № 3, оскільки тепер усі її розділи заповнюються однаково.

6. Ми дослідили питання щодо організації обліку грошових коштів та їх еквівалентів: зокрема визнання грошових коштів, правильне встановлення ліміту залишку готівки в касі; порядок їх відображення в обліку та у фінансовій звітності; оптимізація надходжень і виплат грошових коштів. Належна організація грошових коштів та їх еквівалентів дозволить оптимізувати надходження і виплати грошових коштів, створити необхідну інформаційну

базу даних для аудиту та аналізу. Загалом, це сприятиме підвищенню ефективності управління грошовими коштами та їх еквівалентами у підприємстві.

7. За результатами дослідження встановлено, що головним завданням проведення аналізу грошових коштів на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» є виявлення рівня платоспроможності підприємства, забезпечення фінансової стійкості та ефективність використання цих ресурсів. Базовим є обчислення показників щодо визначення результатів змін у русі грошових коштів за результатами діяльності підприємства прямим чи непрямим методом.

8. Нами досліджено, що управління грошовими активами полягає в тому, щоб утримувати на рахунках у банках (і за необхідності - в касі) мінімально необхідну суму грошових коштів, які потрібні для поточної оперативної діяльності. Сума грошових коштів, яка потрібна підприємству, яким добре управляють - це «страховий резерв», який призначений для покриття короткочасної незбалансованості грошових потоків, вона має задовольняти всі першочергові платежі.

9. За результатами проведеного аналізу руху грошових коштів прямим методом на ПрАТ «ОБОЛОНЬ» виявлено, що в 2016 році у порівнянні з 2015 роком відбулося значне зниження надходження грошових коштів (на 4696467 тис. грн. або на 2,18%). Це зумовлено зменшенням надходжень від реалізації необоротних активів (на 4488 тис. грн. або 54,31%), а також надходження неустойок (штрафів, пені) від боржників (330 тис. грн. або 89,43%). Позитивним явищем є збільшення у 2016 році надходжень від реалізації товарів і послуг (на 162 300 тис. грн. або 3,7%) та інших надходжень у 3,43 рази (на 49 830 тис. грн.).

10. У роботі досліджено аналіз руху негативного грошового потоку на ПрАТ «ОБОЛОНЬ». Виплати грошових коштів у 2016 році у порівнянні із 2015 роком зменшилися. Загальна сума виплат у 2016 році склала 4 729 473 тис. грн., зменшилась на 4,4% у порівнянні із 2015 роком.. Необхідно відмітити зростання у 2016 році суми витрат на оплату праці (на 16 026 тис. грн. або

6,83%) та витрат за податками і платежами (на 410 378 тис. грн або 43,88%), а також витрат на придбання необоротних активів (на 32158 тис. грн. або 36,63%) та інших платежів (на 13 915 тис. грн. або у 3,03 рази). В загальному ці зміни викликали зменшення залишку грошових коштів на кінець періоду, що склав 9776 тис. грн. Необхідно відмітити, що значення чистого грошового потоку як у 2015 році, так і в 2016 році є від'ємним, що говорить про збитковість підприємства.

11. Ми дослідили організацію і методику проведення аудиту грошових коштів та їх еквівалентів та встановлено, що метою аудиту операцій з грошовими коштами є отримання достатніх доказів впевненості в ефективності їх використання, достовірності відображення та розкриття інформації згідно з принципами подання фінансової звітності, підтвердження достатності вільних грошових коштів для подальшої діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар М.І. Фінансовий облік: [підручник] Ч. 1/М.І. Бондар, Л.Г. Ловінська.– К.: КНЕУ, 2012. – 553 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник/ Ф.Ф.Бутинець. – : Ж: Рута, 2008. – 224с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. іперероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с
4. Височан О. С. Облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентів: теорія, методика, організація: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / О. С. Височан - К. : 2009. - 24 с.
5. Височан О.С. Облік руху грошових коштів як інформаційна база системи аналізу ліквідності підприємства / Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – 2004. – №17. – С.192-197. 50с.
6. Володина Н. В. Анализ денежных потоков на базе отчета о движении денежных средств (опыт ряда европейских стран) / Н. В. Володина // Вестник Финансовой академии. – 2007. – №2 (14). – С.50-54.
7. Воробець Т. І. Економічна сутність фінансового інвестування на фондовому ринку України / Т. Воробець // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції - 2011 - №2. – С. 72-77.
8. Галушка Є.О. Сутність криптовалют та перспективи їх розвитку/Галушка Є.О., Пакон О.Д.// - 2017 р. - «Молодий вчений» № 4 (44) квітень С. 634 – 638.
9. Гладких Т.В. Фінансовий облік: [навч. посібник] / Т. В. Гладких. –К. :- ЦУЛ, 2007. – 480 с.
10. Голубнича Г.П. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення суспільних потреб в умовах глобалізації бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/NVUU/Ekon/2010-_29_1/statti/48.htm.

11. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg436-5.
12. Гусева І.І. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України/ І.І. Гусева//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – К.: КНЕУ 2017 – 48-50 с.
13. Дерій М. В. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок/М. В. Дерій//Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 60-64.
14. Дерій М.В. Облік і контроль грошово-розрахункових операцій в житловому будівництві: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс]/ М.В. Дерій – Тернопіль – 2013 – 259с. - Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv.
15. Живко З.Б. Основи бухгалтерського обліку: навч. посіб. / З.Б. Живко.- ДУВС, 2010. – 384 с.
16. Заводовський М. Український фондний ринок залишається на вулиці. / М. Заводовський // Економічна правда. — 2009. — №14. — С. 22.
17. Задорожний З.В. Облік і звітність за міжнародними стандартами / З.В. Задорожний, В.М. Панасюк, Є.К. Ковальчук, Л.Я. Бобрівець /Навчальний посібник (навчально-методичний комплекс) (2-е видання) Тернопіль: Економічна думка, 2015 р. – 340 с.
18. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20 вересня 2001 р. № 5-6 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14_2001, № 5-6, ст.30.
19. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 6 липня 1995 року № 28 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80>.

20. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-2&print=1>.
21. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 2001р.№ 29 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
22. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 1999 р. № 40 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20100607>.
23. Івашкевич В.Б. Практический аудит: [учеб. Пособие] / В. Б. Івашкевич. – М.: Магістр, 2010. – 286 с.
24. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу : навч.-метод. посібн. [для самост. вивч. дисц.] / В.М. Івахненко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 263 с.
25. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30.11.1999 № 291 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/sh-ow/z0893-99>.
26. Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах» від 12.11.2003 № 492 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#n29>.
27. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8074-10 від 07.12.84р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
28. Комаринський Я., Яремчук І. Фінансово-інвестиційний аналіз: [навч. посібник] / Я. Комаринський, І. Яремчук. - К.: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, Агентство «Книга пам'яті України», 1996.- 298с.
29. Кондраков Н.П. Бухгалтерский учет: [учебн. пособие] / Н.П. Кондраков. -3-е изд., перераб. и доп. - М: ИНФРА-М, 2009. - 635 с.
30. Коноплицький В.А. Економічний словник. Тлумачно-

термінологічний / В.А Коноплицький, Г.І Філіна. - К.: КНТ, 2007. - 580 с.

31. Косміна Р. М. Бухгалтерський облік : [навч. посібник] / Р. М. Косміна - К. : Вища шк., 2006. - 174 с.

32. Косміна Р.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік : [навч. посібник] / Р.М. Косміна / за ред. Ю.Д. Чацкіса. - К. : Вид-во «Вищашкола», 2008. - 255.

33. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: [підручник] / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь[та ін.]. – 4-те вид., доповн. та переробл. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 451 с.

34. Крупка Я.Д. Облік міжнародних операцій: навчальний посібник / Я.Д. Крупка, І.Я. Назарова – Тернопіль: «Крок», 2016. – 216 с.

35. Крупка Я.Д. Про масштаби та способи розкриття інформації у примітках до фінансової звітності / Я.Д. Крупка, І.Я. Назарова // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – Вип. 7. – С.144-149.

36. Кузьмінська О .Е. Аналіз інформаційного навантаження Звіту про рух грошових коштів підприємств / О. Е. Кузьмінська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 17. Частина 2. - 2016, с. 143-146.

37. Кундря-Висоцька О. П. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] / О. П. Кундря-Висоцька. - К. : Алерта, 2004. - 303 с.

38. Лазаришина І.Д. Методологія та організація економічного аналізу : монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне : Вид-во УДУВГП, 2004. – 112 с.

39. Лист Мінекономрозвитку і торгівлі України від 17.09.2013 р. №3112-13/32401-14. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/ministry-of-economy/4191-3112.htm>.

40. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : [навч. посібник] / О. В. Лишиленко. - К. : Центр навч. літ-ри, 2003. - 624 с.

41. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: [навч. посібник] / М.Р. Лучко, І.Д. Бенько. - К.: Знання, 2006. - 311 с.

42. Мага К. І. Класифікація грошових коштів та їх еквівалентів // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: збірник наукових праць студентів Тетнопільського національного економічного університету. - Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – С. 35-37.

43. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Економікс: принципи, проблеми і політика 14-е видання. - М: ІНФРА-М, 2013. - 972 с.

44. Мельник Т.І Фінансова звітність та первинна документація українських підприємств при застосуванні МСФЗ //ВісникКиївського національного університетуім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2013. – № 150. – С. 29-34.

45. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006р.[Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://www.uazakon.com/big/text892/pg1.htm>.

46. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://dtk.com.ua/show/2cid010035>.

47. Михайлов М.Г. Бухгалтерський облік (теорія): [навч. посібник] / за ред. професора Михайлова М.Г. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 248с.

48. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» від 01.01.2012: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_022.

49. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність в умовахгіперінфляції» від 01.01.2012: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_048.

50. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_019.

51. Мних Є. В. Економічнийаналіз: [підручник] / Є. В. Мних. – К: ЦУЛ, 2008. –412с.

52. Надточій С.І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства в аспекті управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 7. – С. 8-12.

53. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.13 № 73: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

54. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” [Електронний ресурс] /І.С. Несходовський. – К., 2009. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.nbuuv.gov.ua/ard/2009/09nisvpt.zip>.

55. Огійчук М.Ф. Аудит: організація і методика: навчальний посібник для вузів. – К.: Алерта, 2010.- 584 с.

56. Осовська Г.В. економічний словник [Текст] / Г.В. Осовська, О.О. Юркевич, Й.С. Завадська. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.

57. Остафійчук С. М. Грошові кошти та їх еквіваленти - найліквідніші активи підприємства / С. Остафійчук // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2011. - Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 2. - С. 215-220.

58. Петрик О. Методика аудиторської перевірки Звіту про рух грошових коштів / О. Петрик // Вісник податкової служби України. – № 30. – 2003. – С. 57-64.

59. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (зі змінами і доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.

60. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 № 92(зі змінами і доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

61. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» від 26.04.2000 № 91 (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.

62. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001р. № 559 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z-1050-01>.

63. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.1999р. № 318(зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

64. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» від 10.08.2000р. № 193(зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>.

65. Положення «Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014р. №879 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z-1365-14>.

66. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 29.12.2017 р. № 148. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

67. Положення про електронні гроші в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 04.11.2010 р. №481. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72246>.

68. Парді С.Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів / С. Р. Парді // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова, 2013. – Т. 18. Вип. 2 /1. – С. 82 – 86.

69. Постанова «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 19 липня 2017 р. № 265/95-вр (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/231-2017-%D0%BF/page>.

70. Постанова «Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України» від 23.05.2012 №467 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/467-2012-%D0%BF>.

71. Постанова «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21.01.2004 № 22 (зі змінами і доповненнями редакція від) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.

72. Постанова Правління Національного банку України «Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку» від 06 червня 2013 року № 210 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

73. Проскуряков А.М. Аудит финансовой отчетности: Базовое руководство по применению и документированию аудиторских процедур / А. М. Проскуряков. - Вологда: «Издательство «Дарника», 2010. - 760 с.

74. Пушкар М.С. Фінансовий облік: [підручник] / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628 с.

75. Рожелюк В. М. Нормативно-правове регулювання ведення бухгалтерського обліку як визначальний чинник його організації / В. М. Рожелюк. – 2014 с. 226.

76. Романенко Л.Ф. Особливості використання українськими комерційними банками пластикових карток у зарплатних проектах // Фінанси України. – 2002. - № 6.

77. Романишин М.І. Економічна стабільність підприємства: сутність та її складові / Н.О. Шпак, М.І. Романишин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: Зб. наук.-техн. пр. — Львів: РВВ НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.10. — С. 248-253.

78. Сахарцева, І. І. Облік та аналіз оплати праці [навч. посібник] / І. І.

- Сахарцева, О. В. Ракитянська ; ЗДІА. - Запоріжжя : ЗДІА, 2008. - 146 с. : іл.
79. Скирпан О.П. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] / О. П. Скирпан. - Тернопіль: «Стародубець», 2003. - 252 с.
80. Скоробогатова В. В. Бухгалтерський облік та контроль монетарних активів: проблеми теорії та методології : монографія / В.В. Скоробогатова. - Житомир : ЖДТУ, 2012. - 520 с.
81. Соколов Б.Н. Внутренний аудит и контроль: организация, методика, практика / Б. Н. Соколов.– М.: Издательский Дом «Бухгалтерский учет», 2010. – 272 с.
82. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: [підручник] / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2004. – 412с. Ю - 88, с. 215.
83. Сопко В. Бухгалтерський облік: [навчальний посібник] / В. Сопко.– [2 вид., перероб. і доп.] – К.: КНЕУ, 2010. –500 с.
84. Степова С.В., Санагян С.О. Електронні гроші в Україні: сутність та проблеми використання. // С.В. Степова, С.О. Санагян [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=34153>.
85. Сук Л.К. Організація бухгалтерсько го обліку:[підручник] / Л.К. Сук, П.Л. Сук – К.: Каравела, 2009. – 624 с. 9, с. 67.
86. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: [підручник] / Н. М. Ткаченко. - К.: Алеута, 2006. - 1080 с.
87. Узгодження правил використання електронних грошей // НБУ офіційне Інтернет-представництво [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/pub-lish/article?art_id=66296&cat_id=6622.
88. Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки» від 12.06.95 р. № 436/95 (зі змінами та доповненнями)[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436/95>
89. Усач Б. Ф. Аудит: [підручник] / Б. Ф. Усач - К. : Знаннярес, 2002. - 223 с.

90. Финансовый портал «Минфин. НБУ признал Blockchain» [Электронный ресурс] – Режим доступа :<http://minfin.com.ua/2016/11/10/24719657/>.
91. Фролова Т. О. Фінансовий аналіз: [навч.-метод. посібник]/ Т. О. Фролова. К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. – 253 с. 69.
92. Хайлова Т.В., Кувшинчикова А.С. Деякі питання безготівкових розрахунків і шляхи їх вирішення / Т.В. Хайлова, А.С. Кувшинчикова // Економіка та право. – 2014. – № 1. – С. 103-107.
93. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік та оподаткування / Хом'як Р.Л., Лемішовський В.І.// - Львів: Бухгалтерський центр «Ажур», 2010. - С. 1220.
94. Хом'як Р. Л . Бухгалтерський облік в Україні: [навч. посібник] / за ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. –Львів, 2008 – 1088 с.
95. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-ІУ: [Електронний ресурс].
96. Чкан І. О. Безготівкові розрахунки – сучасний спосіб оплати / І.О. Чкан // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2014. – № 27. – С. 121-124.
97. Чорна С. Грошові кошти як об'єкт бухгалтерського обліку / С. Чорна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №3. – С.46–54.
98. Чухно А. А. Природа сучасних грошей, кредиту та грошово-кредитної політики / А. А. Чухно // Фінанси України. – № 1. – 2007. – С. 3 – 16.
99. Шамова І.В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: навч. посібник. / Шамова І.В. // – К.: КНЕУ, 2011. - С. 195.
100. Ширенбек Х. Экономика предприятия: [учебник для вузов] : 15-е издание: пер. с немецкого / Хеннер Ширенбек. – СПб. : Питер, 2004. – 848 с.
101. Шпак Н.О. Основні принципи формування стратегії забезпечення економічної стабільності підприємства : [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nuft.edu.ua/page/51adaed39c2a2/files/Materiali_V_Vseukrayi-nskoji_naukovo-praktichnoyi_konferentsiyi%20%281%29.pdf.
102. Що таке біткоїн? // Invest-Program – прибуткове інтернет-

інвестування : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest-program.com.ua/sh-ho-take-bitkoin/>.

103. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація /В. В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321-324.